

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI
YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE YARDIMCI
KAYNAK HAZIRLAMA: SÖZLÜK MODELİ ÖNÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren BERBER

Ankara, 2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİLBİLİM ANABİLİM DALI
YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE YARDIMCI
KAYNAK HAZIRLAMA: SÖZLÜK MODELİ ÖNÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Ceren BERBER

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sıla AY

Ankara, 2012

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL BİLİM ANABİLİM DALI
YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE YARDIMCI
KAYNAK HAZIRLAMA: SÖZLÜK MODELİ ÖNÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ceren BERBER

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Sıla AY

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı:

İmzası:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınav Tarihi:

İçindekiler

Tablo Listesi.....	vi
Grafik Listesi	x
Önsöz.....	xi
1. GİRİŞ	1
1. 1. Tezin Konusu.....	1
1. 2. Tezin Amacı	1
1. 3. Tezin Önemi	2
1. 4. Tezin Yöntemi	2
1. 4. 1. Araştırma Evreni ve Örneklemi	3
1. 4. 2. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	3
1. 5. Varsayımlar	5
1. 6. Sınırlılıklar	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2. 1. Uygulamalı Dilbilim – Yabancı Dil Öğretimi.....	7
2. 1. 1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi	9
2. 1. 2. Yabancı Dil Öğretiminde Sözlük Kullanımı.....	12

2. 1. 3. Yabancı Dil Öğretiminde Sözcük Öğretiminin Sınanması.....	15
2.1.3.1.Sınav Türleri	19
2.1.3.2.Ölçme Teknikleri	19
2. 2. Sözlükbilim.....	32
2. 2. 1. Sözlükbilim ve Dilbilim.....	36
2. 2. 2. Sözlük Türleri	38
2. 2. 3. Tekdilli, İkidilli ve İkidillileştirilmiş Sözlükler	47
3. YÖNTEM.....	52
3. 1. Araştırma Deseni.....	52
3. 2. Araştırma Evren ve Örneklemi	52
3. 3. Veri Toplama Araçları	53
3. 3. 1. Ölçek	53
3. 3. 2. Sözlükçeler.....	54
3. 3. 3. Sınavlar	55
4. BULGULAR.....	57
4. 4. 1. Temel 3 Düzeyinin Sınav Sonuçları.....	61
4. 4. 2. Temel 4 Düzeyinin Sınav Sonuçları.....	69

4. 4. 3. Orta 1 Düzeyinin Sınav Sonuçları.....	77
5. SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA	92
ÖZET	98
ABSTRACT	100

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Madde Başı Sunumu Ölçeği	103
Ek 2: Türkçe ve İngilizce Sözlüklerde “yeşil” Sözcüğü için Verilen	
Eşdizimlilikler.....	106
Ek 3: Hazırlanan Sözlükçeler	107
Ek 3/A: Temel 3 Düzeyin Sözlükçeleri	107
Ek 3/A. I: Tekdilli Sözlükçe.....	107
Ek 3/A. II: İkidilli Sözlükçe.....	110
Ek 3/A. III: İkidillileştirilmiş Sözlükçe	113
Ek 3/B: Temel 4 Düzeyin Sözlükçeleri.....	118
Ek 3/B. I: Tekdilli Sözlükçe	118
Ek 3/B. II: İkidilli Sözlükçe	121
Ek 3/B. III: İkidillileştirilmiş Sözlükçe	123
Ek 3/C: Orta 1 Düzeyin Sözlükçeleri	131
Ek 3/C. I: Tekdilli Sözlükçe.....	131
Ek 3/C. II: İkidilli Sözlükçe.....	135
Ek 3/C. III: İkidillileştirilmiş Sözlükçe	139
Ek 4: Uygulanan Sınavlar.....	150

Ek 4/A: Temel 3 Düzeyin Sınavı **150**

Ek 4/B: Temel 4 Düzeyin Sınavı **152**

Ek 4/C: Orta 1 Düzeyin Sınavı **154**

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Çıkartmalı sınav soru örneği.....	24
Tablo 2: Boşluk doldurma türü soru örneği	24
Tablo 3: Tamamlama türünde örnek sorular	25
Tablo 4: Tekdilli sözlük örneği I.....	40
Tablo 5: Tekdilli sözlük örneği II	41
Tablo 6: Tekdilli sözlük örneği III	42
Tablo 7: FONO (2002) İspanyolca-Türkçe / Türkçe-İspanyolca Sözlükte sözcüklerin işlenmesi	43
Tablo 8: Web tabanlı bir sözlükte yemek sözcüğü için verilen İngilizce karşılıklar I.....	48
Tablo 9: Web tabanlı bir sözlükte yemek sözcüğü için verilen İngilizce karşılıklar II.....	49
Tablo 10: Görüşülen öğretmenlerin sayısı ve deneyim süreleri.....	54
Tablo 11: Madde başı sunumu ölçeğinde sunulan bilgiler.....	57
Tablo 12: Gereksinim çözümlemesi sonuçları.	58
Tablo 13: Farklı düzeylerde öğrencilerin madde başı sunumuna ilişkin sıralamaları.....	59
Tablo 14: Tekdilli sözlük kullanan, Temel 3 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.	62
Tablo 15: İkidilli sözlük kullanan, Temel 3 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları	62
Tablo 16: İkidillileştirilmiş sözlük kullanan, Temel 3 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları	63
Tablo 17: Temel 3 düzeyinde, uygulanan sınavların standart sapma ve p değerleri.....	64

Tablo 18: Temel 3 düzeyinde ilk sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.....	65
Tablo 19: Temel 3 düzeyinde ilk sınavın ANOVA sonuçları.	65
Tablo 20: Temel 3 düzeyinde ilk sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.	66
Tablo 21: Temel 3 düzeyinde ilk sınavın Tukey sonuçları.	66
Tablo 22: Temel 3 düzeyinde ikinci sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.	67
Tablo 23: Temel 3 düzeyinde ikinci sınavın ANOVA sonuçları.	67
Tablo 24: Temel 3 düzeyinde ikinci sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.	68
Tablo 25: Temel 3 düzeyinde ikinci sınavın Tukey sonuçları.	68
Tablo 26: Tekdilli sözlük kullanan, Temel 4 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.	70
Tablo 27: İkidilli sözlük kullanan, Temel 4 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.	71
Tablo 28: İkidillileştirilmiş sözlük kullanan, Temel 4 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.	72
Tablo 29: Temel 4 düzeyinde, uygulanan sınavların standart sapma ve p değerleri.....	73
Tablo 30: Temel 4 düzeyinde ilk sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.....	74
Tablo 31: Temel 4 düzeyinde ilk sınavın ANOVA sonuçları.....	74
Tablo 32: Temel 4 düzeyinde ilk sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.....	74
Tablo 33: Temel 4 düzeyinde ilk sınavın Tukey sonuçları	75
Tablo 34: Temel 4 düzeyinde ikinci sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.	76
Tablo 35: Temel 4 düzeyinde ikinci sınavın ANOVA sonuçları	76

Tablo 36: Temel 4 düzeyinde ikinci sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.....	76
Tablo 37: Temel 4 düzeyinde ikinci sınavın Tukey sonuçları	77
Tablo 38: Tekdilli sözlük kullanan, Orta 1 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.....	78
Tablo 39: İkidilli sözlük kullanan, Orta 1 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları... ..	79
Tablo 40: İkidillileştirilmiş sözlük kullanan, Orta 1 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.....	79
Tablo 41: Orta 1 düzeyinde, uygulanan sınavların standart sapma ve p değerleri.....	80
Tablo 42: Orta 1 düzeyinde ilk sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.....	81
Tablo 43: Orta 1 düzeyinde ilk sınavın ANOVA sonuçları	81
Tablo 44: Orta 1 düzeyinde ilk sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları	82
Tablo 45: Orta 1 düzeyinde ilk sınavın Tukey sonuçları.	82
Tablo 46: Orta 1 düzeyinde ikinci sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.....	83
Tablo 47: Orta 1 düzeyinde ikinci sınavın ANOVA sonuçları.	83
Tablo 48: Orta 1 düzeyinde ikinci sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.	84
Tablo 49: Orta 1 düzeyinde ikinci sınavın Tukey sonuçları.	84

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Temel 3 düzeyinde, sözlük türlerine göre ilk ve ikinci sınav sonuçları **64**

Grafik 2: Temel 4 düzeyinde, sözlük türlerine göre ilk ve ikinci sınav sonuçları **72**

Grafik 3: Orta 1 düzeyinde, sözlük türlerine göre ilk ve ikinci sınav sonuçları **80**

ÖNSÖZ

Sözcükler dilin temel öğeleridir. Eğitimin temel aşamalarından itibaren, okuduğunu anlama becerisi için gerekli olmasının yanı sıra, genel olarak toplumsal, siyasal ve ekonomik alanlarda başarı için de sözcükler oldukça önemlidir. Bu nedenle, anadil ediniminden yabancı dil öğretimine, en basit ifadelerden en karmaşık olanlara kadar tüm aktarımlarda, sözcük bilgisi önemli bir alanı oluşturmaktadır. Öyle ki, söylem çözümlemelerinde de aktarılan düşüncenin yanı sıra, aktarımda kullanılan sözcükler de birçok çalışmaya konu olmuştur.

Yabancı dil öğretimine yeni yaklaşımlarla bakıldığında okuma, yazma, dinleme, konuşma ve dilbilgisi becerilerinin yanında yer almaya başlayan ve dil öğretim programlarının genel yapısında oldukça önemli rol oynayan sözcük öğretiminde, öğrencilerin öğrendikleri sözcüklerin yanına yenilerini koyabilmeleri ya da var olanları içselleştirebilmeleri için okuma, dinleme, dilbilgisi ve yazma çalışmaları yapmaları gerekmektedir. Bu anlamda, dil öğretiminde sözcük öğretiminin kapsamlı ve önemli bir yeri bulunmaktadır. Okuma ve dinleme metinlerinin yanı sıra, sözcüklerin bağlam-içi birliktelikleri, eşdizimlilikleri, birlikte kullanımları ve sıklıkları gibi bilgiler içinse gerekli kaynağı öğrencilere sözlükler sağlayacaktır.

Tez çalışması için yapılan alanyazın taramasında yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde sözvarlığı, bütüncü çalışmalarına yer verilmekle birlikte, yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili sözlük çalışmalarının oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Oysa yabancı dil öğreniminde en çok başvuru kaynağından biri olmaları nedeniyle sözlüklerin katkısı yadsınamaz boyuttadır.

Bu tez çalışmasında, sözcüklerin kalıcılıklarını sağlayabilmek için farklı sözlük türlerinin öğrenim-öğretim süreçlerindeki etkililiğini ölçmek amaçlanmıştır. Bu çalışmanın, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sözcük öğretiminde verimliliği artırarak sözcük bilgisi ve sözlükçülük alanına az da olsa katkı sağlamasını ve bundan sonraki çalışmalara yardımcı olmasını diliyoruz.

Bu çalışmanın her aşamasında gösterdiği anlayış, sabır ve destekleri için öncelikle tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Sıla AY'a, değerli önerileriyle yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Dilek PEÇENEK ve Doç. Dr. Özgür AYDIN'a, lisans ve lisansüstü eğitim hayatım boyunca emeği geçen tüm saygıdeğer hocalarıma, yüksek lisans tez çalışması boyunca gerekli işlemleri yürütebilmem için anlayış gösteren Ankara Üniversitesi TÖMER Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi müdürü Prof. Dr. N. Engin Uzun ve Kadıköy, Tunalı Hilmi ve Gölbaşı Şubelerinde görev yapan tüm öğretmenlere ve eğitimimde desteğini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Ceren BERBER

ANKARA, 2012

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları ele alınmakta ve önemli kavramlar açıklanmaktadır.

1.1 Tezin Konusu

Tezin konusunu, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireyler için oluşturulacak bir sözlüğün tür ve niteliklerini saptamak oluşturmaktadır.

1.2 Tezin Amacı

Bu tezin amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğretimindeki bir eksikliğin giderilmesine yönelik uygulamada, gereksinim çözümlemeleri doğrultusunda öğrenci tutumlarıyla, yardımcı kaynak olarak sunulacak olan bir sözlüğün tür ve niteliklerini belirlemek, bir sözlük modeli için ön araştırma yapmaktır. Bu çözümlemeyle, uygulamaya yönelik bir sorunun giderilmesi amaçlanmaktadır.

Bu durumda, tezin genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. Öğrenciler, yabancı dil öğretiminde ne tür sözlükleri tercih etmekte ve kullandıkları sözlüklerde bir madde başına ilişkin hangi bilgileri görmek istemektedirler?
2. Öğrencilerin farklı sözlük türleri kullanmaları ile sözcük öğrenme başarıları ve anımsama oranları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.3 Tezin Önemi

Kuramsal çerçevede sözü edilen tüm kavramların bugüne değin sıkça çalışma konusu edilmiş olmasına karşın, yabancılara Türkçe öğretimi alanında bu çalışmaların uygulamaya geçmiş olanları -ele alınan konu göz önünde bulundurulduğunda- oldukça sınırlıdır (Gür, 1999). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireyler için bir sözlük çalışmasına ise öğretimin yapıldığı merkezler dâhil, bu konuda çalışan kurumlarda da rastlanmamaktadır. Öğrenciler bu konudaki gereksinimlerini, anadili Türkçe olan ilköğretim öğrencileri için hazırlanmış sözlüklerle ya da ikidilli sözlüklerle karşılamaya çalışmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alındığında, öğretimin daha nitelikli yapılabilmesi adına yardımcı kaynakların en önemlisi olarak düşünülen sözlüğün, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde de bu tür bir ön çalışma yapılarak kullanıma sunulması önem kazanmaktadır.

1.4 Tezin Yöntemi

Betimsel ve deneysel araştırmaların yapıldığı bu çalışmada, nitel (görüşme ve gözlem) araştırma desenlerinden yararlanılmış, ön test ve son test modeliyle araştırma verilerine ulaşılmıştır. Uzman görüşü alınarak belirlenen metinlerden seçilmiş olan sözcüklere ilişkin hazırlanan sözlük maddeleriyle ilgili ölçeklerin, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen, farklı düzeylerdeki bireylere uygulanmasıyla elde edilen verilerle, bu veriler doğrultusunda oluşturulması planlanan sözlüğün türünün nasıl olması gerektiğine ilişkin çözümlemeler yapılacaktır. Tüm bu veriler ışığında, sözlük türlerinin öğrencilerin sözcük öğrenimlerindeki başarı ve anımsama oranlarında bir fark bulunup bulunmadığına ilişkin araştırma yapılacaktır.

1.4.1 Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırma evreni, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerden oluşmaktadır. Örneklem grubunu ise, 2011 – 2012 öğretim döneminde Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER)'nin Gölbaşı, Tunalı Hilmi ve Kadıköy şubelerinde Türkçe sınıflarına katılan öğrenciler oluşturmaktadır. Yapılacak çalışma için temel ve orta düzey kurlardan toplamda 154 öğrenciyle hazırlanan ölçekler uygulanmıştır. Yüksek düzeyde yeterli sınıf ve öğrenci bulunmadığı için ölçekler bu kura uygulanamamış ve sözlükçe çalışması bu düzeyle gerçekleştirilememiştir.

1.4.2 Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

İlk olarak, araştırma grubundaki tüm öğrencilerle bir ölçek uygulanmış ve bu yolla, oluşturulacak sözlükte bir sözcük için var olması gereken bilgiler ile ilgili gereksinim çözümülemesi yapılmıştır.

Uygulamanın sonraki bölümü için, temel ve orta düzey öğrenci ders kitapları, Hitit 1 ve Hitit 2 incelenerek yeni kurda işlenecek ilk üniteler belirlenmiş ve öğretmenlerden alınan bilgiler doğrultusunda bu ünitelerden seçilmiş sözcükleri içeren, düzeylere uygun tekdilli, ikidilli ve ikidillileştirilmiş sözlükler hazırlanmıştır. Ünitelerin işlenmesi sırasında öğrenciler yalnızca kendilerine verilen sözlükleri kullanmışlardır.

Ünite sonunda, sözlükçede yer alan sözcüklere ilişkin bir sınav hazırlanmış ve haftanın son dersinde öğrencilere uygulanmıştır. Sınav, yalnızca sözcük bilgisini ölçmektedir ve çoktan seçme ve boşluk doldurma soru tiplerinden oluşmaktadır. Aynı sınav bir ay sonra öğrencilerle yinelenmiş ve öğrencilerin anımsama oranları değerlendirilmiştir.

Öğrencilere verilen sınavlar, değerlendirmeye alınarak puanlanmıştır ve gerekli çözümlemeler yapılarak her üç sözlük türünü kullananlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Bu süreçte ilk olarak, ilk sınav sonuçları için, düzeylerin kendi içlerinde bağımsız örneklem tek yönlü varyans analizi (One Way ANOVA) yapılmış ve yine aynı gruplar içinde hangi iki sözlük türü arasında fark olduğunun ayrımı için Tukey testi uygulanmıştır. İkinci sınav için de aynı işlemlerin uygulanmasının ardından ilk ve ikinci sınav sonuçları arasında bir fark bulunup bulunmadığının ölçümü için t-test'e başvurulmuştur.

Değerlendirme ve çözümleme aşamalarında MS Office veri işlemcisi Excel ve SPSS 17 istatistik programı ile çalışılmıştır.

1.5 Varsayımlar

Gereksinim çözümlemesi sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak, sözlükçe çalışmasına dâhil edilen tüm öğrencilerin ikinci dil ya da yabancı dil olarak İngilizce bildikleri varsayılmaktadır. Bunun yanı sıra, aynı düzey içerisinde seçilen sınıflardaki öğrencilerin bilgi düzeylerinin de aynı olduğu kabul edilmektedir.

1.6 Sınırlılıklar

Tezde, sözlük türlerinden yalnızca *sıkılaştırılmış* ve *abecesel tür* ile *yabancı dil öğrenen genç ve yetişkinlere yönelik öğrenci sözlükleri* ele alınmıştır.

Örneklem grubu, Ankara Üniversitesi TÖMER'in Ankara Tunalı Hilmi ve Gölbaşı şubeleri ile İstanbul Kadıköy şubesiyle sınırlı tutulmuştur. Öğrencilerin yaş, cinsiyet ve kültür açısından ayrılıkları bu araştırma konusuna dâhil edilmemiştir.

Öğrencilerin ilerleyen düzeylerde kursa devamlılıklarının azalması nedeniyle yüksek düzey kurlara giren öğrencilerde yeterli sayıya ulaşamadığı için bu kurda herhangi bir çalışma yapılamamış ve yalnızca temel ve orta düzeyden öğrencilerle çalışmalar yürütülmüştür. Her kurda aynı düzeyde aynı sayıda sınıfın açılmaması ve belirli kurlarda yeterli sayıda öğrenci bulunamaması nedeniyle, her sözlük türü için yalnızca belirlenen birer sınıfla, bir başka deyişle bir düzey için her sözlük türünde ortalama 15 kişiyle çalışılmıştır.

Öğrencilere verilen sözlükçelerdeki sözcüklerin seçiminde, kur başlarında işlenecek olan ünitenin son iki metni üzerinde durulmuştur. Böylece öğrencilerin,

ünitedeki dilbilgisi yapılarıyla çalışmalarını bitirmiş olmaları ve doğrudan okuma becerisi ve etkinlikleri üzerine yoğunlaşmaları hedeflenmektedir.

Anımsama değerlerinin saptanmasında uygulanan sınavda, aynı sözcükler kullanılsa dahi farklı bir sınavla eşdeğerliliğin sağlanamayacağı düşüncesi nedeniyle öğrencilere verilen ilk sınavın aynısı kullanılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, yapılan çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan iki kavram, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ve yine uygulamalı dilbilimin bir dalı olan sözlükbilim kavramları üzerinde durulacaktır. Çalışmada, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi; öğrenici, öğretimin amacı, kullanılan araçlar - yardımcı kaynaklar ve öğretimin yapıldığı ortam boyutlarıyla ele alınacaktır. Ardından öğretimde yardımcı kaynaklardan sözlük üzerinde durulacak ve sözlükbilim kavramıyla alana ilişkin artalan bilgisi, dilbilim içinde sözlükbilimin yeri ve sözlük oluşturma kapsamında önerilen ölçütler işlenecektir. Sınırlılıklarda da söz edildiği üzere, sözlükler, *yabancı dil öğretimi için kullanılanlar* olarak ve *bir ya da birden fazla sözvarlığını işlemeleri* yönünden ele alınacaktır.

2.1 Uygulamalı Dilbilim - Yabancı Dil Öğretimi

Amerika’da 1940’lı yıllarda gittikçe büyük bir önem kazanmaya başlayan yabancı dil öğretimi ve anadili eğitiminin, dilbilimcileri bu alanda çalışmaya itmesi, dilbilimde kuramsal çalışmaların yanı sıra uygulamalara da yer verilmesine neden olmuş ve Amerika’da “uygulamalı dilbilim” terimi ortaya çıkmıştır (Hengirmen, 2000). Uygulamalı dilbilimin en yoğun çalıştığı alanlardan biri ise yabancı dil öğretimi alanı olmuştur (Günay, 2004).

“Bilindiği gibi yabancı dil öğretimi dilbilimsel kuramların öğretime uygulandığı bir etkinliktir. Bu etkinlik dilbilimin ortaya koyduğu bulgularla beslenmekte ve şekil kazanmaktadır. Ersöz /

Paksoy (1993:191) bu konuyla ilgili görüşlerini dile getirirken, yabancı dil öğretim kuramının çağdaş dilbilim kuramlarından ve yöntemlerinden hiç bir zaman ayrı düşünölemeyeceğini vurgulamaktadırlar. Soruna bu açıdan baktığımızda dilbilimin günümüzde artık büyük önem kazandığını, birçok bilim dalıyla yakından ilişkili olduğu gibi dil öğretimiyle de iç içe bulunduğunu söyleyebiliriz.” (Aktaş, 2005: 89)

Dilin dünyaya açılma araçlarından biri olması ve dünyadaki bilimsel eşitliği yakalamanın bir yabancı dil öğrenmekle mümkün olması, yabancı dil öğretimi üzerine daha fazla yoğunlaşılmasına neden olmaktadır (İşeri, 1996). İşcan (2011) da yabancı dil öğreniminin, dünyayı ve farklı bakış açılarını daha iyi tanıma, anlama ve hoşgörü geliştirme; başka kültürler için farkındalık kazanma; belirli alanlarında gerekli terminolojiyi izleyebilme; yurtdışında eğitimlerini sürdürebilmeleri için bireylerin sosyal ve iletişim becerilerini geliştirme; iş bulma olanaklarını çoğaltma; küresel dünyada yer alabilme ve uluslararası platformlarda yaşam boyu öğrenen bireyler olma gibi nitelikler sağlayabileceğinden söz etmektedir. Urgan (2006), AB Genel Eğitim Programı olan Socrates’in sekiz alt basamağından biri olarak sunulan, dil öğretimi ve kültürel etkileşim üzerine kurulu bir program olan ve dil öğretiminin geliştirilmesi ve dil öğretim araçlarının geliştirilmesi olarak iki ana alt gruptan oluşan Lingua aracılığıyla, dilin ekin, iletişim, eğitim, iş edindirme ve anlaşma boyutlarından yararlanarak ulusların kültürel gelişimini sağlamanın ve dilin zenginleşmesine zemin hazırlamanın amaçlandığını belirtmiştir. Ekonomik olarak da desteklenen bu programla, bireylerin birden fazla dil öğrenmeye teşvik edilmesi, yabancı dil öğrenmenin gereğı ve artan önemini vurgulamaktadır.

Tüm dünyada yabancı dil öğretim kuramları sürekli yenilenmektedir. Yabancı dil öğretiminin okul öncesi döneme kadar inmesi de yeni yöntem ve uygulamaların ortaya konulmasına neden olsa da, bugün kullanılan yabancı dil öğrenme yöntemlerinin birçoğu, yirminci yüzyılın ikinci yarısında gerçekleştirilen çalışmalardan esinlenmiş ve yine pek çoğu uygulamalı dilbilim alanındaki çalışmalarla oluşmuştur.

2.1.1 Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı İmparatorluğu ve Avrupa'daki politik gelişmeler, Türklere karşı duyulan ilgiyi artırmış, Türkleri tanıyabilmek için Türkçe öğrenmenin gerekli olduğu görüşü de yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bu ilginin İngiltere'de diğer ülkelere göre daha yoğun olmasında Kırım Savaşının önemli bir etken olduğunu dile getiren Rona (t.y.), makalesinde o dönemde yayınlanan, bir kısmı savaş nedeniyle Türkiye'de bulunan İngiliz askerleri için hazırlanmış olan kitaplardan da bahsetmektedir:

- Lames Redhouse; Vade Mecum of the Ottoman Colloquial Language (1855
- bazı değişikliklerle 1877 yılında ikinci kez basıldı)

- Charles MacKenzie; A Turkish Manual (1879)

-Charles Wells; A Practical Grammar of the Turkish Language (1880)

- Anton Tien; A Turkish Grammar (1896)

Sovyetler Birliği döneminde ise, Orta Asya halklarının konuştuğu farklı lehçelerin suni olarak birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılması, birlikte hareket etme

olanağını ortadan kaldırırken, Moskova'ya bağımlılığı artırmış ve Bolşevik Devriminden önce bölgede lingua franca işlevi gören Türkçenin yerini Rusçanın almasına yol açmıştır (Erhan, 2005). Rus dilinin bir üst dil olarak kullanılması ve Sovyet alanı, Türk dilinin çeşitli lehçelerini konuşanları anadili kaybı tehlikesiyle de karşı karşıya getirmiş, kısıtlı anadili kullanımı Türk lehçelerinin doğal gelişimini engellemiştir (Özyetgin, 2006). 1991'de Sovyetler Birliğinin çöküşünün ardından bağımsız Cumhuriyetler doğmuş, Rusçanın yabancı dil ya da ikinci dil olarak öğrenimine olan ilgide de belirgin bir düşüş gözlenmiştir. Buna karşın, Orta Asya'da bağımsızlıklarını ilan eden Türk Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan) ile son yıllarda hem Türkçe hem de Türk dillerinin karşılıklı öğrenimine olan ilgi artış göstermiştir (Rona, t.y.).

Çeşitli konularda çözüm üretmek, yaşam koşullarını iyileştirmek ve farklı dil ve kültürden olan Avrupa vatandaşları arasında karşılıklı anlayış geliştirmeyi amaçlayan Avrupa Konseyi de bireyleri birden çok dil öğrenmeye yöneltmektedir. Ayrıca üniversitelerle yapılan anlaşmaların artması ve değişim programları (Erasmus, Socrates vb.) sonucu Türkiye'de okullarına birçok yabancı uyruklu öğrenci kabul etmektedir. Bunların yanında, Arap ülkeleri ve Türki Cumhuriyetlerden de lisans öğrenimi için ÖSYM'nin yaptığı Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı (YÖS) ile ya da denklikle gelen birçok öğrenci bulunmaktadır. Türkiye'nin son dönemdeki politikaları ve gerek ekonomik gerek jeopolitik durumu da, içerisinde barındırdığı çok kültürlü yapıyı genişletirken günlük işlerini sürdürebilecek kadar da olsa bulundukları ülkenin resmi dili olan Türkçeyi öğrenen bireylerin sayısını artırmaktadır. Yüce de (2005), T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı'nın (TİKA), yurt dışında yirmi üç üniversite ile

Türkoloji bölümlerinin geliştirilmesi konusunda işbirliği yaptığını ve dolayısıyla bu konuda uzmanlara daha fazla gereksinim duyulacağını belirtmektedir.

1999'daki Dünyada Türkçe Öğretimi Semineri Sonuç Bildirisinde de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin önemini şu ifadelerle dile getirmiştir (<http://e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/2152.pdf>):

- a. Türkçe, dünya üzerinde konuşulan yaklaşık beş bin dil içinde en çok konuşulan 7. dildir.
- b. Batı'da Türkçe, Avrupa ülkelerinde yaşayan Türkler tarafından konuşulmakla birlikte, o ülkelerin vatandaşları tarafından da “yabancı dil” olarak öğrenilmek istenmektedir.
- c. Türk televizyon kanallarının yayınlarının birçok ülkede izlenebilmesi, Türklerin Türkçeyi anadili olarak sürdürmesinde ve yabancıların Türkçeyi öğrenmek istemesinde önemli bir etkidir.

2011'de Bişkek'te gerçekleştirilen 9. Dünyada Türkçe Öğretimi Sempozyumu'nda da Türk dillerinin hem anadili hem de yabancı dil olarak öğretimi alanındaki durum ve bundan sonra yapılması gereken çalışmalar üzerinde durulmuştur (TÖMER Haber ve Tanıtım Bülteni 9, 12 – 15). Konuyla ilgili belirlemelerden bazıları şu şekildedir:

- a. Yabancı dil öğretiminin en etkili bileşenlerinden olan görsel, işitsel ders araç – gereçleri Türk dillerinin yabancı dil olarak öğretildiği ortamlarda etkin bir biçimde kullanılmalı ve yeni çalışmalar daha çok bu doğrultuda biçimlendirilmelidir.

- b. Türk dillerinin yabancı dil olarak öğretildiği ortamlarda kullanılmak üzere dil öğretimine de katkı sunacak kapsamlı bir Türk dilleri sözlüğü hazırlanmalıdır.
- c. Türk dillerinin karşılıklı öğretimi ortamları için hazırlanacak ders araç-gereçleri, özellikle karşılaştırmalı dilbilgisi çalışmalarına ve türe özgü alan çalışmalarına dayandırılmalıdır.

Bu bilgiler ışığında, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanı önem kazanmış ve bu konudaki çalışmalar artmıştır.

2.1.2 Yabancı Dil Öğretiminde Sözlük Kullanımı

Yabancı dil öğretiminde, üzerinde durulması gereken yapılar, kazandırılması gereken becerilerin önceliği uzun yıllar tartışma konusu olmuştur. Geliştirilen farklı yöntemlerle, kimi zaman dilbilgisi öne çıkarılmış kimi zaman yalnızca konuşma öğretimi uygulanmıştır. Son dönemde, dilbilgisi de bir beceri olarak ele alınmakta olup konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerinin yanında yer almaktadır.

Bu becerilerin yanı sıra, dil öğretiminin önemli bir boyutu olan sözcük öğretimi için de teknikler ileri sürülmüştür. Öğrencilerin gereksinimleri doğrultusunda gerekli ve yeterli sayıda sözcüğün öğretilmesi burada önem kazanmaktadır.

Konuşucular, belirli anlamları ifade etmek amacıyla, özellikle belirli sözcükleri seçmektedirler. Bireysel olarak değişen bu seçimlerin yanı sıra sözcüklerin anlamı, diğer sözcüklerle olan ilişkileriyle belirlenmektedir.

Konuşucunun sözcük bilgisi, aynı zamanda sözcüğün biçimsel değişiklikleriyle birlikte kazandığı dilsel anlamlar hakkındaki bilgisini de içermektedir. Dolayısıyla, sözcükleri uygun bağlamlarda doğru şekilde kullanmak, sözcük türü, biçim, eşanlam/zıt anlam, dilbilgisel yapılanmaları vb. ile doğru bir biçimde uygulayabilmek anlamına gelmektedir (Harmer, 2008). Okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerinin temel taşlarından biri olan sözcük bilgisinin, bu şekilde bütünleşik bir yapı içermesi nedeniyle öğrenimi ve öğretiminin de her zaman kolay olmayacağı rahatlıkla söylenebilir. Sözcük bilgisi öğretiminin yetersiz olduğu noktaları işleyen Wallace (1988, akt. Apaydın, 2007: 72), öğretilen sözcükleri tekrar anımsayamama, içinde bulunulan duruma ya da resmi kullanıma uygun olmayan sözcükleri kullanma, gereksinim duyulmayan farklı sözcük dağarcığına sahip olma, sözcükleri doğal olmayan biçimde kullanma, sözcükleri anlamsız bir biçimde kullanma, dilbilgisel kalıpların yanlış kullanımı, heceleme, sesletim ve vurgunun yanlış yapılması başlıklarının yanında yanlış sözlük kullanımını da ele almıştır. Wallace bu çalışmasında, bazı öğrencilerin hiç sözlük kullanmadığından, bazılarının da gördükleri her sözcük için sözlüğe başvurdıklarından ve öğrenme sürecini zorlaştırmanın yanı sıra okuma eylemini de zevkli bir uğraş olmaktan çıkardıklarından söz etmiştir. Bu bağlamda, derslerde sözlük kullanımı konusuna değinerek, belirli kısaltmaları açıklamanın ve sözlük içindeki temel bilgilerle ilgili açıklamalarda bulunmanın yararlı olacağı görülmektedir. Öğretmenin kullandığı araç ve tekniklerin yanı sıra, öğrencinin de hem sınıf ortamında hem sınıf dışında çaba göstermesi ve söz konusu sözcük öğretimiye, genel olarak sözlüksel kaynakların prototipik bir çalışması olarak görülen sözlüğe başvurması gerekliliğini, Huber (2008: 271) de şu şekilde açıklamaktadır; “Öğrencilerin sözcük bilgisinin yalnızca ders içinde alıştırma yaparak geliştirilmesi yetmez; öğrencilere, sözcük

bilgisini artırmak için sözlük kullanmayı, okuduğu metinlerde bilmediği sözcüklerin anlamına çıkarım yoluyla ulaşmayı öğretmek zorunludur”.

Patel (2010) de, dili düzenlemede sağlam çözümleyici araçlar sunmaları, anlamın doğru ve net olabilmesi için benzer sözcükler arasındaki farkı ortaya koymaları ve yakın ya da zıt anlamlı sözcüklerle kullanıcının dikkatini çekerek yeni sözcükleri anlamlandırmaya yaramaları nedeniyle sözlüklerin, öğrencilerin sözcük öğrenimine büyük oranda katkı sağladıkları sonucuna varmıştır.

Yabancı dil öğrenen bireyler için oluşturulan sözlükler, anadili konuşucularının ya da çevirmenlerin kullanıldığı sözlüklerden yöntem, sözcük seçimi, tanımlama gibi birçok açıdan farklılık göstermektedir. Bu tür sözlüklerde maddeler, ne fazla ve ayrıntılı bilgileri içermekte ne de çokça eşanlamlı sözcükler barındırmaktadır. Öğrenci, sözlüğe bir sözcüğün anlamını öğrenmek için baktığından, sözlük maddesi öğrencinin bildiği varsayılan sözcüklerle ve kısa bir şekilde açıklanmalıdır. Dolayısıyla, yabancı dil öğretimi için hazırlanacak sözlükte, nicelik ve nitelik bakımından belirli sınırlandırmalara gitmek gerekmektedir.

Bütün bunların yanı sıra, toplumsal ve kültürel değerleri içermesi nedeniyle sözlüklerin dil öğretimindeki önemi yadsınamaz bir gerçektir. Sözlük çalışması ve bir ürün olarak sözlüğün kendisi, dil ve kültür açısından çok boyutlu değerlendirmelere olanak sağlamakta, bu değerlendirmelere ışık tutmaktadır (Uzun, 1999). Ek 2’de de örneklendiği üzere, uzlaşımsal bir şekilde sözcüklerin sözdizimsel ve anlambilimsel özelliklerinin yanı sıra, farklı kültürler içinde farklı eşdizimliliklerinin olması sözlüklerin taşıdığı önemi daha da artırmaktadır.

İşeri (1996) de, sözcüklerin dil öğretimindeki önemini şu şekilde ifade etmektedir: “Dili iyi öğrenebilmek ve onu kullanabilmek için yazılı anlatım

geliştirilmeli ve dilin yapı taşları olan sözcükler çok sayıda verilmeli ve öğrenilmelidir. Çünkü sözcük dağarcığı fazla olduğunda okunan ya da yazılan bir metni daha üst düzeyde kavrayabilme olanağına sahip olabilecektir”.

Sözlük kullanımı ve sözlük kullanıcıları üzerine yapılacak bilimsel araştırmalar da, yeni sözlüklerin hem kullanışlılık ilkesine göre hazırlanmasını hem de daha bilinçli kullanılmasını sağlayacaktır (Yüksekkaya, 2011).

2.1.3 Yabancı Dil Öğretiminde Sözcük Öğretiminin Sınanması

Yabancı dil öğretiminin birçok hedefinden biri olan sözcük öğretimi ve öğrenimi, dil bileşenlerindeki temel işlevleri nedeniyle dil öğretim programlarının genel yapısında oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Jiangwen ve Binbin, 2006). Yabancı dili akademik ya da mesleki alanda öğrenenler için sözcük öğrenimi daha da önemli bir konumdadır. Okuduğunu anlama becerisi ile ilgili olarak, çocuklarla yapılan araştırmalar, sözcük bilgisinin bu beceriyle yakından ilişkili olduğunu, sınırlı düzeyde sözcük bilgisine sahip öğrencilerin ileri aşamalarda metinleri kavramada sıkıntı yaşayabildiklerini göstermiştir. Bu bağlamda, özellikle başlangıç düzeyindekiler olmak üzere tüm düzeyler ve beceriler için sözcük öğretiminin önemi vurgulanmaktadır (Johnson ve Johnson, t.y.).

Konuyla ilgili anlam, biçim ve sesletim açısından yeni sözcüklerin öğrenimi, sözcüklerin nasıl daha etkin bir biçimde sunulabileceği, öğrencilerin sözcük öğrenme yolları ve uzun süreli bellekte tutmaları için yöntemler son dönemlerde araştırılan noktalar olmuştur. Öğretimdeki temel birimlerden biri olarak kabul edilen sözcüğün öğretiminde, öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri de göz önüne alınarak gerçek

nesnelerin, görsel araçların, jest ve mimiklerin kullanımı, hedef dildeki açıklamalar, sözlük karşılıklarının bulunması, tahmin yürütmek gibi farklı yöntemlerin uygulanabileceği ortaya konmuştur. Demirel (2008: 114), sözcük öğretiminde geçilen aşamaları şu şekilde ifade etmektedir:

“Dilbilgisi çeviri yönteminde bilinmeyen sözcüklerin liste halinde sunulması ve karşılıklarına anadilindeki karşılıklarının yazılması bugün artık dil öğretiminde pek geçerli olmamaktadır. Özellikle, 1950’li yıllardan sonra düzvarım yönteminin ortaya çıkmasıyla yabancı dil öğretiminde sözcüklerin bir bağlam (context) içinde öğretilmesi kabul edilmiştir. 1970’li yıllardan sonra da sözcüklerin bir iletişim içeriği içinde öğretilmesinin daha yararlı olacağı üzerinde durulmuştur. Böylece yabancı dilde sözcük öğretimine bakış açısı çeşitli aşamalar geçirmiştir.”

Gökduz (2005: 45)’da Heaton’ın, öğrencilerin sözcük bilgilerinin miktarını ölçmenin sözcük sınavlarının amaçlarından sadece biri olduğunu, diğer yandan öğrencilerin sözcükleri nasıl kullandıklarını kontrol etmenin de gerekli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca başlangıç düzeyinde sözcükleri birbirinden ayırt etme becerisinin çok önemli olduğunu ve asıl amaç sözcük bilgisini ölçmek olduğundan bu tür sınavlarda öğrencilerin algılamasını zorlaştıran karmaşık yapılı tümcelere yer verilmemesi gerektiğini ifade etmektedir. Aynı çalışmada, Madsen’in sınanacak sözcüklerin seçimi üzerinde durduğu ve öğretim-ölçme yöntemi arasında bir koşutluk olması gerektiğini vurguladığı açıklamalarına da yer verilmiştir:

“Madsen (1983), sınavda sorulacak sözcüklerin seçiminde sadece zor sözcükleri seçmek ya da sözcük listesinden rastgele sözcük

seçmenin uygun görülmediğini öne sürer. Ona göre; ilk önce öğrencinin neye ihtiyacı olduğunu bulmak gereklidir. Bu sorun eğer sözcük sınavı sınıf içinde uygulanacaksa, müfredat programı takip edilip oradaki sözcüklerin öğretilmesi ile çözülebilir. Diğer faydalanan kaynaklar ders kitabı, öykü kitabı ve alıştırma olmalıdır. Madsen sözcük sınavının nasıl yapılacağına karar vermenin sözcüğün nasıl öğretildiği ile ilgili olduğunu belirtir. Sadece sözcük listelerini ezberlemek öğrencilere tavsiye edilmemelidir. Bunun yerine sözcüğün anlamı bağlamdan öğrenilmelidir ve öğretilen sözcüğün ekleri ile değişik türleri de öğretilmelidir. Sözcük sınavlarında bir sözcüğü tek başına sınamaktan kaçınmak ve sözcük sınavlarında kullanılan değişik bağlamsal ipuçları ve sözcük türetme becerilerini öğrencilere öğretmek gereklidir” (Gökduz, 2005: 45).

Ülkemizde kabul gören yabancı dil yeterlilik sınavlarında da çoktan seçmeli sorularla yer alan, ayrı bir bölüm oluşturan sözcük bilgisi; son dönemlerde dilbilgisi becerisi gibi alanyazında okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerinin yanında yer almaya başlamıştır. Sözü edilen tüm bu becerilerin işlevsel bütünlüğünden oluşan dilin, eğitimi sonucunda da (ya da sürecinde) yine bu düzlemlerde ölçülmesi beklenecektir (Demirel, 2008).

Öğrenim sürecinin sonunda birey, beklenen davranış değişikliklerinin gerçekleşip gerçekleşmediğinin denetimine gereksinim duymaktadır. Eğitimle edinilmesi istenen davranışların beklenen düzeyde edinilmiş olup olmadığına karar

vereabilmek için, bu davranışların uygun lme araçlarıyla ölçülmesi gerekmektedir. Bu da eğitimde lme-değerlendirmenin önemini ortaya koymaktadır.

Çeşitli bilim dalları için ön plana çıkmış ve her biri için ayrı araç ve yöntemleri oluşturulmuş olan lme (*measurement*) kavramı, varlık ya da olayların belli bir nitel ya da nicel özelliğe sahip oluş derecelerini belirleme işlemi olarak tanımlanmaktadır (zelik, 2010). Değerlendirme (*evaluation*) ise, ölçmeyle ulaşılan nicel verilere dayanarak bir karara varılması işlemidir. Söz konusu kararların yerinde ve hatadan arınık olması, lme sonucunun, ölçütün ve lme sonucuyla ölçütün karşılaştırılması anlamına gelen değerlendirmenin hatasız olmasına bağlıdır (Tekin, 2010). Bu aşamada kullanılacak ölçütler (mutlak ölçüt – bağlı ölçüt), değerlendirme amacına göre farklılık gösterecektir.

Günümüzde, sınamaya belirli ölçütler getirilerek bilimsel bir dayanak oluşturulmuştur. Sözcük bilgisi de dâhil olmak üzere tüm beceriler için uygulanan sınavlar, sınırları net olarak çizilmiş düzeyler için saptanan dil betimleyicileri göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. Dil betimleyicilerinin oluşturulması aynı zamanda, uygulanan birçok farklı sınav için aynı düzeyleri göstermede önem taşımaktadır.

Eğitimde kullanılan etkinliklerin amaca ulaşıp ulaşmadığı ya da öğrencilerin başarı düzeyleri ancak böyle bir araç sayesinde nesnel bir biçimde ortaya konabilmektedir. lme, nesnel bir şekilde gerçekleştirildiği takdirde verilen karar sağlıklı olacaktır. Bu aşamalar ve lme amaçları, tüm bu beceriler ve düzeylerle birlikte farklı sınav türlerini ortaya çıkarmıştır.

2. 1. 3. 1. Sınav Türleri

Sınav türlerinden biri olan **yerleştirme sınavlarının** (*placement tests*) amacı, öğrencinin o anki beceri düzeyini belirlemek ve bireyin kendisi için ne çok zor ne çok kolay olan bir sınıfta yer edinmesini sağlamaktır. Öğrencinin ne bildiği ile birlikte neyi bilmediği de bu sınavla ortaya konabilir. **Gelişim izleme sınavları** (*progress tests*) ise öğrencilerin belirli bir dönem için almış oldukları derslerde öğretilenlerin ne kadarını edindiklerini, ne kadar gelişim gösterdiklerini belirlemek amacıyla yapılmaktadır. Genellikle okullarda uygulanan ve öğrenciyi tüm beceriler açısından ölçen dönem sonu **başarı sınavlarında** (*achievement tests*) öğrencinin, mezun olup olamayacağı, bir üst sınıfa geçip geçemeyeceği vb. gibi bir sonraki adımı belirlenmektedir. Birçok öğrenci ise, belirli bir sürede hangi düzeye ulaşmış olduklarını görmek için tasarlanmış, bir eğitim programına bağlı olmayan genel yeterlilik sınavlarına girmektedir. İşverenler ve üniversiteler de bireyin dil becerilerinin sağlıklı bir ölçümü için bu **yeterlilik sınavlarına** (*proficiency tests*) başvurmaktadır.

2. 1. 3. 2. Ölçme Teknikleri

Bu sınav türlerinin yanı sıra yabancı dil öğretiminde sözcük bilgisini sınamak için kullanılan ölçme teknikleri Demirel (2011)'de şu şekilde ele alınmıştır:

Çoktan seçmeli (*multiple choice*)

Eşleştirme (*matching*)

Doğru – yanlış (*true – false*)

Yeniden Yazma (*paraphrasing*)

Evet – hayır soruları (*Yes – No Q's*)

Kompozisyon (*essay*)

Boşluk doldurma (*gap-filling*)

Öyküleme (*narration*)

Tamamlama (*completion*)

Sözcük bilgisi göz önüne alındığında söz konusu ölçme tekniklerinin tümü farklı düzeylerde uygulanabilmektedir.

a. Çoktan seçmeli (*multiple choice*)

Hazırlanması oldukça zor ve zaman alıcı olan ancak yanıtlayan ve değerlendiren için kolaylık sağlayan ve az zaman alan çoktan seçmeli soru türleri, çoğu sınavda başvuru olan ölçme türlerindendir. Çoktan seçmeli maddelerde öğrenciden, olumlu ya da olumsuz bir soruya yanıt aramasının yanı sıra madde kökünde verilen önermeyi doğru ya da en doğru biçimde tamamlayacak yanıtı seçmesi de istenebilir (Tekin, 2010). Bu tür sorular hazırlanırken, madde kökünün açık bir biçimde aktarılmış olması, önemsiz ayrıntıların sorulmaması, her maddenin birbirinden bağımsız yanıtlanacak biçimde olması, çeldiricilerin dikkatli yazılması ve seçeneklerin uzunluk ve ifade tarzı bakımından benzer olması oldukça önemlidir (Turgut ve Baykul, 2010).

Pek çok becerinin belirli bir sürede ölçülmesine olanak sağlaması, süre söz konusu olduğunda daha fazla sorunun yanıtlanabilmesi ve öğrenciyle ilgili başka değişkenlerin (yazı yazma süresi, yazı güzelliği vb.) dâhil edilmemesi bu tür

soruların olumlu yanları olarak değerlendirilebilir. Çoktan seçmeli sorularla hazırlanan sınavların diğer sınavlara göre kapsam geçerliğinin ve puan güvenilirliğinin fazla olduğu belirtilmekte, geniş kapsamlı öğrenme konuları ölçülecekse ya da sonucun öğrenci için oldukça önem taşıdığı bir sınav söz konusuysa bu tür soruların kullanılması gerektiği dile getirilmektedir (Turgut ve Baykul, 2010). Ancak seçeneklerin 4 ya da 5'e çıkarıldığı durumlarda dahi yanıtların şansla bulunma olasılığının olması, tamamen bu tür soru maddelerinden oluşacak bir sınav yerine farklı tekniklerin bir arada uygulandığı bir sınavı teşvik eden nedenlerden biri olmuştur. Çoktan seçmeli sorular, değişik türden davranışların ölçülmesinde en kullanışlı sorularken, doğru – yanlış soruları öğrencilerin eksik ya da yanlış bilgi sahibi oldukları yerleri tanıma için en az kullanışlı olan sorular olarak değerlendirilmektedir.

b. Doğru – yanlış (*true – false*)

Verilen bir önermenin doğru ya da yanlış olup olmadığının öğrencilerce bir işaret yoluyla belirtilmesi istenen doğru – yanlış türü sorular, okuma, dinleme ve sözcük bilgisinin sınavında başvuru türlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısa sürede çok fazla sorunun öğrencilere yöneltilebilmesi ile bu tür sınavlarda kapsam geçerliliği artmaktadır. Bu tür ölçme tekniğinde önemli olan, soruların açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmiş olmasıdır. Bunun yanı sıra, önermede çift olumsuzluk, birden fazla yanlışlık ya da yanıtı etkileyebilecek ipuçları olmaması da sınavın geçerliliği açısından önemlidir (Turgut ve Baykul, 2010). Verilen önermeler üzerinde karmaşıklık ya da basitliğe gidilerek, doğru – yanlış soruları, tüm düzey ve yaş grupları için uygulanabilir görünmektedir (Özçelik, 2010). Yanıtların işaretlerle

net olarak verilmesi, puanlamayı kolaylaştırmakta ve değerlendirmenin daha nesnel yapılmasını sağlamaktadır. Buna rağmen, yalnızca iki seçenek olmasıyla, konuya hâkim olmayan kişinin bile soruyu doğru yanıtla olasığının oldukça fazla olması, bir başka deyişle doğru yanıtın yalnızca tahminle bulunma olasığının yüksek olması nedeniyle sınavın güvenilirliği düşeceği için bu tür sorular çok fazla kullanılmamaktadır. Ancak doğru – yanlış sorularıyla ilgili bu olumsuzluğu gidermek amacıyla, öğrenciden önermenin yanına doğru ya da yanlış işareti koymasının yanı sıra, yanıtı net hale getirmek için örneğin yanlış olan kısım için altını çizme, daire içine alma gibi yöntemlerle şans etkisini azaltma yoluna gidilme önerileri getirilmiştir (Özçelik, 2010). Daha önce de belirtildiği gibi doğru – yanlış sorularının hazırlanması çok kolay olmasa da geliştirilip farklı düzeylere uyarlanmasının kısmen kolay olduğu söylenebilir; ancak her çalışma alanı için kesinlikle doğru ya da kesinlikle yanlış yanıtlar geliştirmek oldukça zordur ve doğru – yanlış sorularında önermelerin mutlak doğruluk değerleri taşınması gerekmektedir (Tekin, 2010). Sözü edilen bu eksiklikler nedeniyle, öğretim sürecinde kullanılsa da sınavlarda bu ölçme tekniğine çok fazla yer verilmemektedir.

c. Evet – Hayır soruları (*yes – no Q's*)

Evet – hayır soruları da yine dilbilgisi, okuma, dinleme ve sözcük bilgisinin sınanmasında oldukça sık kullanılmaktadır. Kesin yanıtlara yönelik olan kapalı uçlu bu soruların açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmiş olması, önermede çift olumsuzluk bulunmaması diğer tekniklerde olduğu gibi burada da önemlidir. Çeşitli amaçlarla kullanılan evet – hayır soruları, tüm düzey ve yaş grupları için uygulanabilmektedir. Yanıtların işaretlerle (E ya da H) net olarak verilmesi,

puanlamayı kolaylaştırmakta ve değerlendirmenin daha nesnel yapılmasını sağlamaktadır. Buna rağmen, yalnızca iki seçenek olmasıyla, okuma metinlerinde soruyu doğru yanıtlama olasılığının oldukça fazla olması sınavın güvenilirliğini düşürecektir. Bu nedenle, bu tür sorularda işaretlerin yanına öğrencilerden açıklama da beklenmektedir. Böylece karmaşık yapıları metinlerde, öğrencinin önermeyi ve soruyu gerçekten anlayıp anlamadığı ölçülebilir.

d. Boşluk doldurma (*gap-filling & cloze test*)

Çoktan seçmeli sorulara bir alternatif olarak önerilen diğer bir ölçme tekniği de boşluk doldurmadır. Bu tür sorularda, yanıt olarak kullanılması beklenen sözcükler bir kutu içinde birlikte ya da soruların yanında verilebildiği gibi, düzeye ve göreve bağlı olarak hiç verilmeyebilir de. Bu durumda öğrenci, yerleştirmesi gereken sözcükleri, bağlam içerisinde gerektiği şekilde seçecektir. Bu teknikle öğrencilerin bir metni ya da tümceyi tamamlamak için işlevsel olanlar da dâhil, sözcükleri anımsamaları gerekmektedir. Dolayısıyla, bu tür sorularla yalnızca sözcüğü tanımlamak yerine metnin doğru biçimde algılanması ve üretim becerisi ölçülmektedir (Thornbury, 2004).

Boşluk doldurma türü sorular iki şekilde ele alınmaktadır. Bunlardan ilki çıkartmalı sınav (*cloze test*)’dır. Yapı olarak oldukça nesnel ve sistematik olduğu düşünülen bu soru türünde, hazırlanan bir metin için bir sayı belirlenir ve o sayıya denk gelen sözcükler metinden çıkarılarak çıkarılan sözcükle ilgili seçmeli sorular hazırlanır. Sayı olarak en çok tercih edilenler 5, 6 ve 7’dir; yani metindeki her beşinci sözcük ya da her altıncı sözcük metinden silinir (Demirel, 2011). Öğrencinin,

yazarın üslubuna ve yazının konusuna aşina olması düşüncesiyle metnin ilk tümcelerinde genellikle silme işlemi yapılmamaktadır. Seçilen sözcükler, ad, eylem, önad vb. gibi sözlüksel birimler olabileceği gibi ilgeçler, tanımlıklar gibi işlevsel birimler de olabilmektedir.

Tablo 1: Çıkartmalı sınav soru örneği (http://en.wikipedia.org/wiki/Cloze_test).

Today, I went to the supermarket and bought some milk and eggs. I knew it was _____ (5. - *going*) to rain, but I _____ (5. - *forgot*) to take my umbrella _____ (5. - *and*) ended up getting wet _____ (5. - *on*) the way home.

Bu ölçme tekniği için bir diğer tür ise, boşluk doldurma (gap filling)'dır. Boşluk doldurmada, çıkartmalı soru türünde olduğu gibi sistematik bir yapı bulunmamaktadır. Metin içinde bir sıraya bağlı kalınmaksızın sözcükler silinebilmektedir. Burada öğrenciden doldurması beklenen, ses, sayı, sözcük, öbek, tümce ya da paragraf olabilir (Demirel, 2011).

Tablo 2: Boşluk doldurma türü soru örneği (Lebeau ve Rees, 2008: 10).

GAP FILLING EXERCISE: Complete the stories about famous inspirational people. Use the verbs in the boxes.

spend become lead organise

In the early 1900s, Mahatma Ghandi was an Indian lawyer who ¹¹ _____ peaceful protests against the British rulers. In 1930, he ¹² _____ thousands of people on a 400km march to protest against heavy taxes. During his life, he ¹³ _____ seven years in prison, but finally in 1947, India ¹⁴ _____ independent...

e. Tamamlama (*completion*)

Hazırlanması kolay olan ve bir seferde çok fazla soru sorma olanağı tanıyan bu soru türüyle bir konuya ilişkin önemli ve temel kavramlar ölçülebilmektedir. Öğrenciler önermelerde eksik olan kısma bir sayı, bir sözcük, bir öbek ya da bir tümce yazabilirler. Her önerme için belirli doğru yanıtlar olması nesnel değerlendirme yapılmasını sağlar. Sözcükler verilmeksizin öğrencilerin tamamlama yapması ise şans başarısını düşürecektir.

Bu tür sorularda, sözcükleri kitaptaki tümceleriyle birlikte aynen almamak, fazla ayrıntıya inmemek, bir tümce içinde birden fazla boşluk bırakmamak önemlidir. Böylece öğrenciler ezbere yönelmeyecekler, bilişsel kaynaklarından yararlanarak önceden belirlenmiş davranış ve duygularını açığa çıkaracaklardır (<http://www.allbusiness.com/glossaries/sentence-completion-test/4964279-1.html>).

Tablo 3: Tamamlama türünde örnek sorular (Demirel, 2011: 53).

Complete the following statements.

0. The teacher accused us for not studying so hard.
1. When the telephone rang
2. If I had seen you before

f. Eşleştirme (*matching*)

Eşleştirme maddeleri, birbirleriyle ilgili olan ve iki grup halinde verilen, her biri benzeşik öğelerden oluşan bilgilerin, bir yönerge doğrultusunda eşleştirilmesini

gerektiren ve bu bilgileri daha yoğun olarak ölçme olanağı veren yapıdadırlar (Tekin, 2010). Bu tür soruları hazırlarken madde sayısının 6'dan az 15'den çok olmaması, iki grubun da eşit sayıda olması dikkat edilecek noktalar arasındadır. Diğer tüm sorularda olduğu gibi, burada da ifadelerin kaç kez kullanılacağı ya da tüm ifadelerin kullanılıp kullanılmayacağı gibi yönerge ve maddelerle ilgili bilgiler açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmelidir. Sıklıkla, terimlerle tanımları, sembollerle adları, olaylarla tarihleri, sorunlar ve çözümleri vb. gibi eşleştirilmesi beklenen bilgi öğeleri için tercih edilen ölçme tekniklerinden olan bu tür sorularla, öğrencinin olaylar ve nesneler hakkındaki ilişki kurma yetisi ölçülmektedir (Tekin, 2010).

g. Yeniden Yazma (*paraphrasing*)

Yeniden yazma, bir tümce ya da öbeğin, aynı anlamı verecek şekilde farklı yapılarla ifade edilmesi, bir başka deyişle, düşüncelerin farklı sözcüklerle tekrar söylenmesidir. TOEFL, IELTS gibi büyük çaplı sınavlarda sıkça karşılaşılan bu tür sorularda öğrenci verilen yönergeyi izleyerek ve birden fazla yöntemi kullanarak bir önermeyi anlamı aynı kalacak şekilde değiştirmektedir. Bu yöntemlerden ilki, zor olduğu halde öğrencilerin en sık başvurduğu eşanlamlı sözcük kullanımındır.

Çok *pislenmiş* buralar, bir güzel temizlemek lazım!

Çok *kirlenmiş* buralar, bir güzel temizlemek lazım!

Ancak aynı anlamı taşıyan sözcükler, farklı bağlamlarda her zaman birbirlerinin yerine kullanılamayacakları için bu yöntem riskli görünmektedir.

Ne pis sözler bunlar!

*Ne kirli sözler bunlar!

Hata bende.

?Yanlış bende.

Bir diğer yöntem, sözcük dizilişinin değiştirilmesidir. Özellikle sıralı ya da bağlı yapılarda kolaylıkla uygulanabilecek olan bu yöntem, öğrenciler için oldukça kolay görünmektedir.

Ne istersen alacağım, yeter ki sen sınıfı geç.

Yeter ki sen sınıfı geç, ne istersen alacağım.

Son olarak, dilbilgisi yapılarının değiştirilerek tümcenin yeniden ifade edilmesi de yeniden yazma yollarından biridir.

Kardeşinin geldiğine sevindim.

Kardeşinin gelmesine sevindim.

Hem gelmiyor hem telefon etmiyor.

Ne geliyor ne telefon ediyor.

Yeniden yazma türü sorularla, öğrencinin bir tümceyi ya da metni (şiiir, oyun, konuşma, makale vb.) tam olarak anlayıp anlamadığının ayırımına varılabildiği gibi bir fikre taraf ya da karşı olması, alıntı yapılabilmesi ve verilen bilgileri kullanarak kendi ifadeleriyle açıklayabilmesi de ölçülebilmektedir.

h. Kompozisyon (essay)

Kompozisyon, hazırlanmasının kolay olması ve uzun zaman almaması nedeniyle sık tercih edilen ölçme yöntemlerinden biridir. Bu tür soruların en önemli yanı ise, bilgi düzeyinin üstündeki üst düzey zihinsel işlemler (uygulama, analiz, sentez, değerlendirme, düzenleme, bilgileri değişik durumlarda uygulama, yeni görüş ve ürünler ortaya koyabilme) gerektiren türdeki hedefleri ölçebilmesidir (<http://www.slideshare.net/guestd1aa57/olcme>).

Soru sayısının az olması nedeniyle sınavın geçerlik ve güvenilirliği düşüktür. Puanlamanın oldukça güç ve zaman alıcı olması, sınavın kalabalık gruplarla uygulanabilirliğini zorlaştırmaktadır. Ayrıca puanlamanın -eğer bir dereceli puanlama anahtarı (*rubric*) verilmemişse- öznel olması, bir başka deyişle puanlayıcı yanlılığının notlandırmaya karışması puanlama ile ilgili bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu tür sınavlarda birden fazla puanlayıcı bulunmalıdır. Burada, artık standartlaşmaya başlayan bir uygulama, her öğrenci kâğıdının iki puanlayıcı tarafından kontrol edilmesi ve eğer bu iki puanlayıcının verdiği notlar arasında büyük bir fark -%20 olarak hesaplanabilir- (*discrepancy*) varsa bir üçüncü puanlayıcının sınav kâğıdını yeniden değerlendirmesi karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda öğrencinin puanı, üçüncü puanlayıcı ile üçüncü puanlayıcıya yakın olan değerlendirmeyi yapan puanlayıcının notunun ortalaması alınarak bulunmaktadır. Öğrenci lehine olması adına, üçüncü puanlayıcı ile ilk iki puanlayıcı arasında yüksek puanı veren puanlayıcının notunun değerlendirmeye alındığı da gözlenmektedir.

Yaygın hale gelen bir başka uygulama da, sınavın ardından belirli kişilerce tüm sınav kâğıtlarının numaralandırılması ve kâğıdı okuyan, değerlendiren

öğretmenlerin öğrencinin ismini görmeksizin numaralara puan vermesidir. Puanlayıcı yanlılığını ortadan kaldırmaya yönelik olan bu önlem, zaman alıcı ve yorucu olsa da uygulanabilir görünmektedir.

Şans başarısının düşük olduğu bu tür sınavlarla, öğrencinin yazılı ifade gücü, noktalama işaretlerini doğru kullanabilme, dilbilgisi, sözcük bilgisi vb. bilgi ve becerileri aynı anda ölçülebilmektedir.

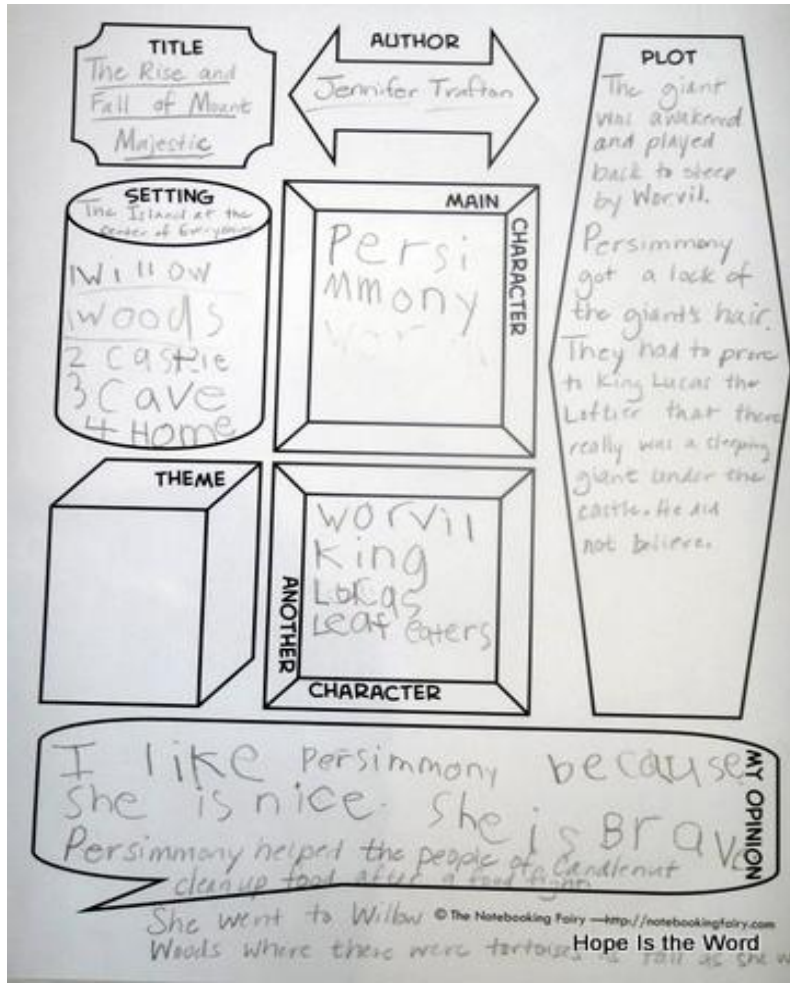
i. Öyküleme (*narration*)

Öyküleme, ödev olarak verilen bir kitabın ana hatlarıyla öğrenci tarafından aktarılmasını gerektirmektedir. Küçük hikâye kitaplarından romanlara kadar çeşitli metinler için kullanılabilir. Aşağıda verilen örnekte 8 yaşındaki bir öğrencinin öyküleme örneği bulunmaktadır (bkz. Şekil 1). Burada iyi bir öyküleme için yapması gerekenlerin, yazması gereken ayrıntıların neler olabileceğiyle ilgili yönlendirmeler göze çarpmaktadır. Bu şekilde küçük sınıflarla çalışırken, yazmaları beklenen bilgiler (başlık, yazar, konu, karakterler, ana fikir, öğrenci görüşü / beğenisi vb.) için yönlendirmeler vermek yararlı olmaktadır. Daha büyük gruplar içinse beklenen, tutarlı bir biçimde, belirli noktalara, kurallara da dikkat ederek bilgilerini kendi tümceleriyle kompozisyon şeklinde aktarmalarıdır.

Sözcük bilgisinin sınanması amacıyla bu tür soru tekniği özellikle TPRS (*Teaching Proficiency through Reading and Story-Telling*) – Tüm Fiziksel Tepki Öykü Anlatma Yönteminde oldukça sık kullanılmaktadır. En çok kullanılan türü ise,

işledikleri üniteler içinden belirli sözcüklerin seçilerek öğrencilerin anlamlı, bütünlüğü olan bir öyküye ulaşmalarının istenmesidir.

Şekil 1. İkinci sınıf öğrencisinin, Jennifer Trafton'ın "The Rise and Fall of Mount Majestic" kitabını öyküleme örneği. (<http://www.hopeisthewordblog.com/2011/09/02/narration-and-the-voracious-reader/>)

Yukarıda sözü edilen ölçme teknikleri – çoktan seçmeli hariç-, özellikle, ayrıntılı ve önemli sınavlarda tek başlarına kullanılmamaktadır. Çoktan seçmeli sorular da, pek çok beceriyi ölçme açısından kapsam geçerliliği yüksek, büyük

gruplar söz konusu olduğunda uygulama ve değerlendirmesi açısından kullanışlı, puanlama güvenirliği tam ölçme araçları olarak kabul görmektedir (Turgut, Baykul, 2010). Ancak çeldiricilerin güçlüğü - zayıflığı, öğrencilerin okuma hızı, yanıtların 4 ya da 5 şıkla sınırlandırılmış olması nedeniyle şansa bağlı olarak bulunabilmesi vb. gibi birçok değişken nedeniyle tek başına çoktan seçmeli sorulardan oluşan bir sınav yeterli görülmemektedir. Öğrencinin zamanının büyük bir kısmının soruların okunarak neyin sorulduğunun anlaşılmasına harcanmasıyla, okuduğunu anlama gücü yine ön plana çıkmaktadır (Özçelik, 2010). Bu nedenle eşleştirme, tamamlama (sözcük, tümce, paragraf), boşluk doldurma, öyküleme, yeniden yazma, doğru/yanlış, evet/hayır soruları vb. gibi birden fazla ölçme tekniği kullanarak öğrencilerin becerilerini ölçmek daha güvenilir olacaktır.

Tezde, hazırlanan sözlükçelerdeki sözcüklerin sınanmasında, daha güvenilir bir değerlendirme için adı geçen ölçme teknikleri içinden çoktan seçmeli soruların yanında boşluk doldurmanın iki farklı türü de kullanılmıştır.

2.2. Sözlükbilim

Uygulamalı dilbilimin üzerinde durduğu konu yalnızca yabancı dil öğretimi ve anadili eğitimi ile sınırlı değildir. Sözlükbilim de bu alanda sıkça çalışılan konulardan biridir.

Dillerin sözvarlıklarına eğilen, bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin sözvarlığını ortaya koymayı amaçlayan sözlükbilim, yöntemler koyarak uygulama yolları gösteren bir dilbilim dalıdır (Aksan, 2000). İlk sözlük denemelerinin Sümer – Akad – Kett kil tabletleriyle MÖ 3 bin yılının sonuna dayandığını ifade eden Cumakunova (2011), edebî dilleri sisteme getirme ve nitelendirme amacı güden MS 6 - 8 yy. Sanskrit ve 10.yy Eski Yunan sözlüklerini sözlükçülüğün daha gelişmiş evresi olarak tanımlamaktadır. İlk olarak 1225'te John Garland tarafından kullanılan sözlük terimi (Lat. *dictionary*) ile sözlükbilim, ilk cildi Grimm kardeşlerce 1854'te hazırlanmaya başlamış “Almanca Sözlük” (*Deutsches Wörterbuch*) ile büyük bir aşama kaydetmiştir. 17. yy'da yayımlanan çağdaş Avrupa dillerine ait ilk büyük sözlük olan İtalyanca “*Vocabolario delgi Accademici della Crusca*” (Krusk Akademisi Sözlüğü), 18.yy'da Pallas'ın hazırladığı ilk çokdilli sözlük ve 19.yy'da Emilie Littre'nin 30 yıllık süreçte tamamladığı, bugün de halen yararlanılan kaynağı “*Dictionnaire de la Langue Française*” (Fransız Dili Sözlüğü) da önemli sözlükler arasında yer almaktadır (Bingöl, 2006). Harold Palmer, Michael West ve Edward L. Thorndike gibi araştırmacılar da modern anadilli ve yabancı dilli didaktik sözlük uzmanları olarak tanınmış ve yine Thorndike'in sözlükleri bugün *Learner's Dictionary* diye tanınan sözlüklerin çıkış noktasını oluşturmuştur (Yüksekkaya, 2011). Türkçenin bilinen en

eski sözlüğüyse Türkçe – Arapça ikidilli bir sözlük olan, dönemin Türk dilinin ses ve yapı bilgisi hakkında bilgiler içermesiyle bir dilbilgisi kitabı olarak da değerlendirilen, 1074'te Kaşgarlı Mahmud'un ortaya koyduğu, Divanü Lügati't-Türk (Türk Lehçelerinin Sözlüğü)'tür ([http://tdkterim.gov.tr/dlt/? kategori=divan](http://tdkterim.gov.tr/dlt/?kategori=divan)). Bunun yanı sıra, Cumhuriyet sonrası dönemde ilk önemli Türkçe sözlük çalışmasıysa, Türk Dil Kurumu'nun 1939'da çalışmalarına başlayıp derleme ve tarama çalışmalarının sonuçlarına dayandırarak, dil devriminin ilkeleri doğrultusunda 1945'te ortaya koyduğu Türkçe Sözlük'tür (Uzun, 1999).

Grimm, sözlüğü, “bir dilin sözcüklerinin abecesel dizelgesi” şeklinde tanımlarken Aksan (2000), bu tanımları biraz daha genişleterek “Bir dilin (ya da birden çok dilin) sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabı” şeklinde açıklamıştır. Günay (2007) ise sözlüğün, her türlü okuma birimini ya da bir dildeki dilbilgisel olmayan anlam ayırt edici birimi belirten; sözlüksel birimlerin tanımlarını, söylenişlerini, kullanımlarını ve dilbilgisel ulamlarını aktaran bir kitap olduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle, dildeki sözcüklerle ilgili gerekli bilgi ve açıklamaları sunan sözlük, öğretimde her an kullanılabilecek bir kaynak durumundadır.

Daha önce de belirtildiği gibi, sözlük genel olarak sözlüksel gönderimlerin/kaynakların prototipik bir çalışması olarak düşünülmektedir. Bilgileri basılı bir biçimde – ya da yaygınlaşan haliyle elektronik ortamda - sınıflandırıp depolayan sözlük, bu bilginin tamamı ya da belirli bir kısmına ulaşması için kullanıcıya yetki vermek için oluşturulmuş erişim sistem(ler)ine de sahiptir. Sözü

edilen bilgi aslında dilseldir ve sözcük, ifade ya da diğer dilsel birimlerin biçim, anlam, kullanım, köken ve değişimleriyle ilgili maddeler içermektedir; bir başka deyişle, bir sözlükte dilbilgisel ve sesel bilgiler sözcükle bağlantılı olduğundan aslen dilseldir. Tüm bunlardan yola çıkarak sözlüğün, en genel anlamıyla bir kitap ya da sözcük deposu olduğu belirtilebilir (Kirkness, 2006).

Göstergenin özdeksel yönünü oluşturan sesler bütünü olan göstereni inceleme konusu yapan sözlüğün, bir diğer işlevi de toplumun kültürel birikimi ve toplumsal belleği olmasıdır. Kültür taşıyıcıları olan sözlüklerde amaç, sözlük kullanımında diğer boyutların yanı sıra kültürel etkinlikte bulunma boyutunu da yaygınlaştırmaktır. Kültürün doğru tanıtımı ve kültürel etkinliğin istenilen derecede gerçekleştirilmesi için kullanıcıların sözlüklerin kalitesi ve sözlük kullanımı üzerine yeterince eğitilmesi ve bilgilendirilmesi gerekmektedir (Yüksekkaya, 2011).

Sözlükbilimle ilgili yapılan çalışmaların, çalıştayların ve araştırmaların hızla artması, yüksekokul – üniversite bünyelerinde dil ve sözlük araştırma merkezlerinin kurulması, teknolojik gelişmelere koşut olarak metasözlükçülük (*metalexicography*) araştırmalarında bilgisayar kullanımının yaygınlaşması, sözlüğün ve diğer sözlükbilimsel kaynak çalışmaların planlanma, yazılma, düzenlenme ve basılması gibi sözlükbilimin uygulama alanının yanında sözlük tarihi çalışmaları, eleştiri, tipoloji, yapı ve kullanım gibi kuram (metasözlükçülük) kısmına da ilgi gösterilmesine yol açmıştır. Bazı araştırmacılar metasözlükçülük ya da sözlük araştırmaları olarak da bilinen kuramsal kısmı, asıl sözlükbilim – ya da sözlükbilgisi – olan uygulama kısmından ayrı tutmaktadır. Bir diğer grup ise, hem uygulama hem kuramı dâhil ederek bir sözlükbilim tanımı ortaya koymaktadırlar. Her ne kadar öyle

de olsa, sözlükbilimin bilgisayarlıdan pedagojiğe ve terminografiğe kadar birçok farklı alt dalı birbirinden ayrılabilir. Bu bilimin uygulamalı alanı olan sözlükbilgisi (*lexicography*) de sözlük yapımına ilişkin ilkeler, yöntemler vb. sunmaktadır.

Elektronik bütünce ve medyanın ilerleyişi, bilgisayarların insanlar için idaresi güç birçok metinsel bilgiyi depolayıp işlemleyebilmesi, çalışmalarını daha kolay hale getirmese de sözlükbilimciler için daha olumlu bir süreç başlatmıştır. Yine bu ilerleyiş, hangi dilsel kullanımların merkezde hangilerinin çevrede (*periphery*) olduğuna, hangi yeni birimlerin dâhil edilmesi ve hangilerinin eski olmaları nedeniyle çıkarılması gerektiğine, hangi birleşmiş biçimlerin ve çok sözcüklü birimlerin madde başı yapılabileceğine ve eşyazımlıların nasıl sıralanması gerektiğine karar vermede yardımcı olmaktadır. Sözlükbilimciler, dolayısıyla bütünce dilbilimin (*corpus linguistics*) bulgularını uygulamada ve dil bütüncelerinden yararlanmada ilk sırayı almaktadır (Kirkness, 2006).

Elektronik medyanın sağladığı avantajlardan biri de, sözlükbilimciler için kısaltılmaya gidilmemiş, kapsamlı sözlüklerde dahi sorun oluşturan yer sınırlamasının ortadan kalkmış olmasıdır. Kirkness, buradaki tek sınırın bilgisayar ekranı ve arama motorundaki adres çubuğu olduğunu belirtir. Bunun dışında kullanıcının bir sözcüğü ararken yaptığı tarama, basılı sözlüklerde olduğu gibi elektronik ortamdaki sözlüklerde de geçerli olabilmektedir. Yanlış ya da eksik girilen bir harf nedeniyle bilgisayar başka bir sözcüğü kullanıcının karşısına getirebilmekte ya da arama yapılan sözcüğü saptamak için belirli sözcük dizileri sunabilmektedir.

Çoğu çevrimiçi sözlüğün ücretsiz olarak kullanıma sunulması da yine bu sözlüklerin olumlu özellikleri arasında görülmektedir.

Sözlükbilimin geleceği şüphesiz elektronik ortamda görülmektedir. Buna rağmen, sözlük yazarları gibi sözlükbilimcilere de yardımcı olmasına karşın, bilgisayarların onların yerini alamayacakları açıktır.

2.2.1 Sözlükbilim ve Dilbilim

Daha önce de belirtildiği gibi, uygulamalı dilbilimin bir dalı olan sözlükbilim de dilbilim gibi dili betimleyen ve dilbilimin etkisi altında olan bir alandır. Bir dilin sözvarlığı yapısını oluşturan birimleri bir sözlük içinde dizgeli bir biçimde bir araya getirerek anlamlarını açıklarken izlenecek yöntemleri oluşturan ve uygulayan sözlükbilim, çalışmalarında büyük ölçüde sözcükbilimin ve anlambilimin verilerine dayanmaktadır (Toklu, 2003).

“Sözlükbilimi en dar anlamıyla bir sözlük yazma zanaatı ve sanatı olarak tanımlamak, onu uygulamalı dilbilim çalışmalarının merkezine yerleştirmek ve insanın gerçek yaşam durumlarında işlevsel kullanımı ve yararı olacak biçimde düzenlenmiş başarılı bir kaynak çalışması metni üretmesi için gerekli olan bilgi, kavrayış, yargılama ve becerisinin en yüksek düzeyini vurgulamaktır.” (Kirkness, 2006: 56)

Sözlük, sözcüklerin dilbilgisel özellikleri, yazımı, söylenişi, söylem içindeki işlevleri ve türleriyle ilgili bilgiler vermektedir. Dolayısıyla, dilbilimin dalları olan

sözdizim, anlambilim, sesbilim ve biçimbilim alanlarının çalışmalarıyla ortaya konan veriler sözlük oluşturmada oldukça yarar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, sözcüklerin kökenbilimi, deyimsel kullanımları, kullanım biçimi ve dilin farklı düzeylerindeki görünüşleri (argo, eski kullanım, resmi kullanım vb.) gibi bilgilerini sunan sözlükleri hazırlamada, dilbilimsel edimbilim ve toplumdilbilim çalışmaları da ön plana çıkmaktadır. Vardar (1998: 167) da, sözlüklerle ilgili uygulamalara ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bildirişimi kolaylaştırmaya, toplumun çeşitli dilsel gereksinimlerini karşılamaya dönük etkinlikler arasında dil düzenleme ve düzeltim çalışmaları, özellikle de dilin sözlüksel kesimini yenileme, arıtma ve varsıllaştırma girişimleri, yazıya ve yazıma ilişkin yalınlaştırma ya da dizge değiştirme çabaları önemli bir yer tutar. Gerçekte söz konusu etkinlikler, dilin sınırlarını aşan, toplumsal olguların da hem nedenler hem sonuçlar açısından etkisini derinden duyurduğu bir alanla ilgilidir. Bundan ötürü de ister dile ister yazıya ilişkin önlemler söz konusu olsun, bunlar yalnızca dilsel bir uygulama olarak ele alınamaz; toplumbilim gibi dalları, toplumdilbilim gibi karma nitelikli araştırma alanlarını da yakından ilgilendirir.”

Bunun dışındaki çalışmaların çoğunu ise sözlük kullanıcılarına odaklanan kimin hangi sözlüğü ne zaman ve nerede, hangi amaçla ve ne sonucunda kullandığıyla ilgili araştırmalar oluşturmaktadır. Tüm bunlar da yine sözlükle ilgili deneysel çalışmalara

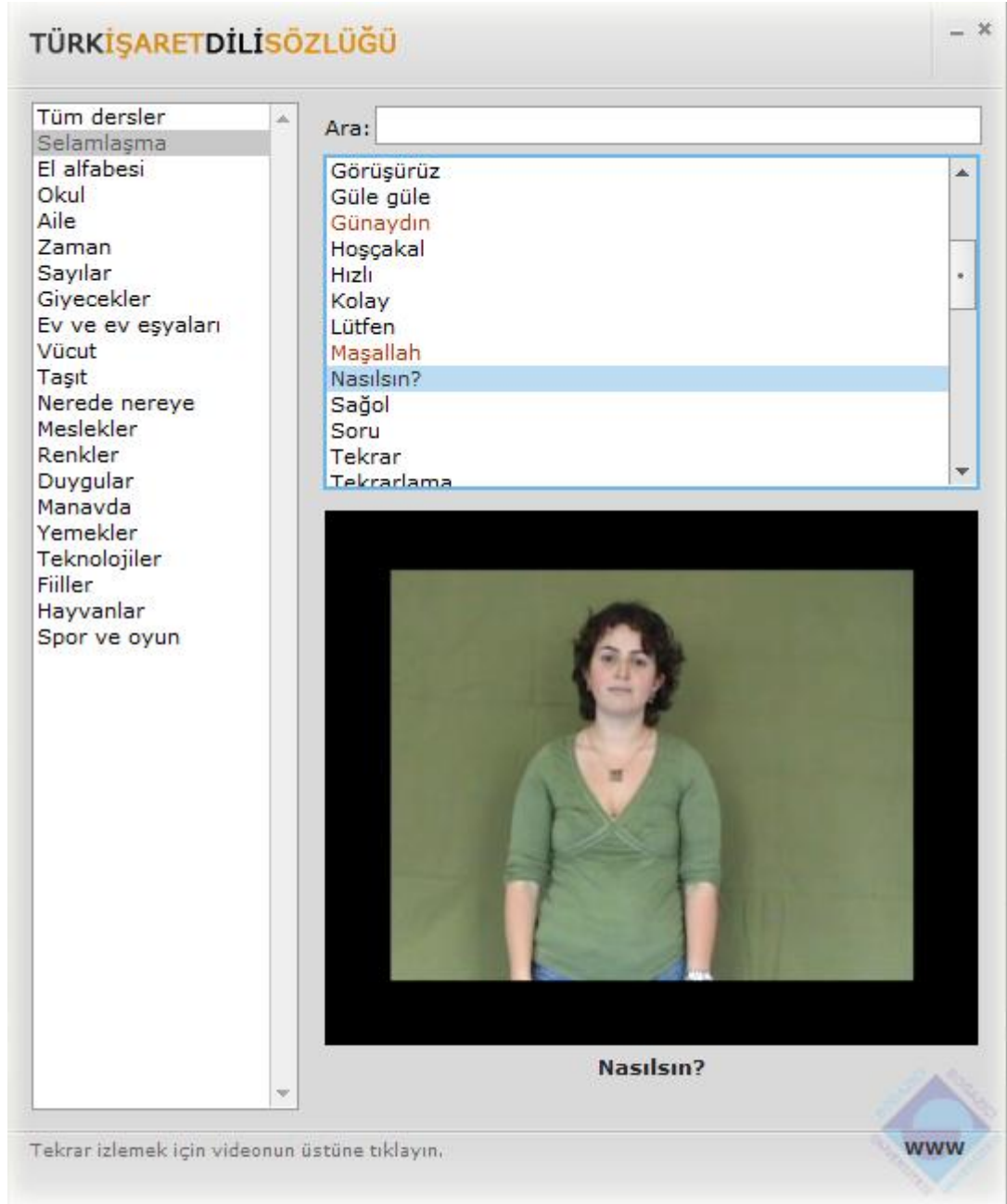
olan gereksinime odaklanmakta ve uygulamalı dilbilimin ilgilendiği önemli alanlar arasında yerini almaktadır.

2.2.2 Sözlük Türleri

Sözlüklerin, eğitimli toplumlarda en eski, en yaygın ve en çok satılan kitaplar içinde yer almaları nedeniyle, oldukça fazla sayıda olması şaşırtıcı değildir. Farklı toplumların, prototipik sözlükleri nelerin oluşturduğu ve neye göre değiştikleri üzerine farklı sözlükbilimsel gelenekleri ve görüşleri bulunmaktadır. Dil sayıları, değişkenlik, sözcükler; ebat, biçim ve fiyatlar ya da niyet, kullanım amacı ve kullanıcıların çeşitliliği oldukça fazladır. Sözlüklerin çoğu doğal dili derlese de, uluslararası yardımcı diller¹, işaret dilleri, stenografiler² (*shorthands*) ve görme engelliler için kabartma yazılar (*braille*) için de birçok sözlük bulunmaktadır (Kirkness, 2006). Bu tür sözlüklere örnek olarak, Türkiye’de de Boğaziçi Üniversitesi, TÜBİTAK “İşaret Dili Eğitmeni” projesi kapsamında Türk İşaret Dili Sözlüğü hazırlamıştır. Alandaki gereksinime dikkat çekmek ve kullanıma sunmak için oluşturulan sözlükten bir bölüme burada yer verilmiştir.

¹ *International auxiliary languages* (IAL). Farklı anadillere sahip bireylerin birbirleriyle olan iletişimlerinde kullandıkları, genellikle uluslararası düzeye ulaşan egemen ülkelerin dilleri (İngilizce, Fransızca vb.).

² Sesler, noktalama işaretleri, sözcükler yerine semboller ve kısaltmalar kullanan çabuk yazma sistemi.

Landau (1984, akt. Podhajeka, 2009), sözlük sınıflandırmasında rol oynayan etkenler olarak dil sayısı, finansman durumu, kullanıcıların yaşı, sözlüğün boyutu, konuların kapsamı (*the scope of coverage by subject*), kullanılan dil bakımından sınırlılıklar, sözlüksel birimler, talep edilen öncelikli dil (*primary language of the market*),

kullanılan süre, uygulanan dilsel yaklaşım, erişim araçları şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır. Ancak bu sınıflama dilbilimciler ya da sözlükbilimciler tarafından kayda değer bulunmamıştır.

Burada üzerinde duracağımız doğal dili kodlayan sözlükler de çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. İlk olarak bu sözlükler, kullanıcısının amacı doğrultusunda abecesel sözlükler, kavram sözlükleri, tersine sözlükler gibi *abecesel sıra izleyip izlememesine* ve deyim sözlükleri, argo sözlükleri, kökenbilim sözlükleri vb. gibi *ele alınan söz varlığının niteliğine göre* öbeklendirilmektedir. Bunların yanı sıra sözlükler bir ya da birden çok sözvarlığını içermesi bakımından da ayrılabilirlerdir.

Bir ya da birden fazla sözvarlığını işleme bakımından ele aldığımızdaysa, tekdilli ve çokdilli olmak üzere iki tür sözlük karşımıza çıkmaktadır. Tekdilli sözlükler, tüm bilgilerin tek dil üzerinden verildiği, bir dilin sözvarlığını ortaya koyan sözlüklerdir.

Tablo 4: Tekdilli sözlük örneği I; Longman Active Study Dictionary, 1999.

cultured /'kʌl.tʃəd/US/-tʃəd/ <i>adj.</i> describes someone who has had a good education and knows a lot about art, music, literature, etc: a handsome, cultured man
--

Hedef dildeki sözcüklerle ilgili ayrıntılı ve net bilgilerin verildiği tekdilli sözlükler, bu özelliğiyle öğrenciyi hedef dil dizgesine daha çok dâhil etmektedir.

Yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanılan tekdilli sözlüklere bakıldığında, şu üç özelliği içerdikleri görülmektedir (Patel, 2010);

- a. anlamların tanımları,
- b. bir sözcüğün dilbilgisel özelliklerinin tanımlanması,
- c. gerçek dil kullanım örnekleriyle bir sözcüğün anlam ve sözdizimsel kullanımının sergilenmesi.

Aşağıda “*expression*” sözcüğü için en sık başvuru kaynaklardan olan iki sözlük, internet tabanlı Cambridge University Press ve basılı Longman Active Study Dictionary sözlüğünden alınan birer örnek bulunmaktadır. Altı çizili olarak belirtilen kısımlarda, (a), yani sözcüğün tanımı yer alırken, koyu yazılmış olan ifadeler sözcüğün dilsel özelliklerini (b) ortaya koymaktadır. Eğik yazıyla gösterilen tümcelerse, (c) maddesinde sözü edilen dil kullanımıyla ilgili örnek kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 5: Tekdilli sözlük örneği II; Cambridge British English Dictionary (http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/expression_2)

expression
noun (WORDS) /ɪk'spreʃ.ən/
[C] <u>a word or group of words used in a particular situation or by particular people.</u>
<i>He uses a lot of unusual expressions.</i>
<i>'A can of worms' is an expression which means 'a difficult situation'.</i>

Tablo 6: Tekdilli sözlük örneği III; Longman Active Study Dictionary, 1999.

ex•pres•sion /ɪk'spreʃən/ **n** 1 **[C]** a word or phrase that has a particular meaning:
“*Mustn’t grumble,*” *my father said. It was an expression he often used.* 2 **[C]** a
look on someone’s face. *He came back with a cheerful expression on his face.* 3
[C, U] when you say, write or do something: **+of** *I’m sending these flowers as an*
expression of my gratitude.

Çokdilli sözlüklerse kendi içinde türlere ayrılmaktadır. Bu türlerden ilki, bir dilin temel alınıp, karşısına sırasıyla diğer dillerdeki (3, 4, 5 dildeki) karşılıklarının yazılmasıdır. Bu tür sözlüklerde en sık karşılaşılan diğer tür ise, bizim de üzerinde duracağımız ikidilli sözlüktür. Bir dilin temel alınıp o dili, farklı bir dildeki (Türkçe – İspanyolca) karşılıklarıyla açıklayan ikidilli sözlüklere, çeviri ve yabancı dil eğitiminde sıkça başvurulmaktadır (Aksan, 2000).

İkidilli sözlükler, tüm düzeylerde, hem okuduğunu anlama hem de sözcük öğrenimi için en çok kullanılan sözlük türleridir. Başlangıç düzeylerinde daha çok yeni karşılaşılan bir sözcüğün anlamı için kullanılan sözlükler, daha yüksek düzeylerdeki öğrencilerce kısmen bilinen bir sözlüksel birimin doğrultılması için başvurulmaktadır (Hunt, 2007).

Uygulama boyutunda çoğu ikidilli sözlük, aynı zamanda iki yönlü bir şekilde sunulmaktadır: Türkçe - İspanyolca ve İspanyolca – Türkçe örneğinde olduğu gibi.

Tablo 7: FONO (2002) İspanyolca-Türkçe / Türkçe-İspanyolca Sözlükte sözcüklerin işlenmesi.

ağaç árbol *m* **ağaç etmek** dar (un) plantón a uno **ağaç kaplama** entablatura *f*

árbol *nm* ağaç; *den* gemi direği; eksen; şaft; matkap **árbol genealógico** aile ağacı

Tüm bu sözlüklerin dışında, son dönemlerde ortaya atılan bir başka sözlük türü de ikidillileştirilmiş (*bilingualized/ semi-bilingual/ mono-bilingual/ glossed/ hybrid/ translated*) sözlük olmuştur. Adından da anlaşılacağı üzere, tekdilli ve ikidilli sözlüklerin birleşiminden oluşan bu sözlük, temel alınan dilde tanımlamalar ve açıklamalar verirken, aynı zamanda sözcüğün bir başka dildeki karşılıklarını da belirtmektedir. Aşağıda Collins Cobuild'ın İngilizce – Arapça için bu türde yayımlanmış bir örneği bulunmaktadır (<http://sharonmctair.wordpress.com/2011/09/07/collins-cobuild-english-learners-dictionary-with-arabic/>):

backing /'bækiŋ/ UNCOUNTABLE NOUN

Backing is money, resources, or support given to a person or organization. □ He set up his own business with the **backing** of his old boss. مَعْدَم

B

back out /bæk aʊt/ (backs out, backing out, backed out) V-T/V-I If you **back out**, you decide not to do something that you previously agreed to do. □ They **backed out** of the project. نَعَعَ جَارَتِي

backpack /'bæk.pæk/ (backpacks) NOUN A **backpack** is a bag with straps that go over your shoulders, so that you can carry things on your back when you are walking or climbing. رَهْظَلَا ذَبِيْقْ ج

backpacker /'bæk.pæka/ (backpackers) NOUN A **backpacker** is a person who goes travelling with a backpack. رَهْظَلَا ذَبِيْقْ ج ل ج ا ح

backpacking /'bæk.pækiŋ/ UNCOUNTABLE NOUN If you go **backpacking**, you go travelling with a backpack. رَهْظَلَا ذَبِيْقْ ج ل ج ا ح

back pain /bæk peɪn/ UNCOUNTABLE NOUN **Back pain** is pain that you feel in your back. رَهْظَلَا م ل ا

backside /'bæk'saɪd/ (backsides) NOUN Your **backside** is the part of your body that you sit on. [informal] □ He fell backwards and landed on his **backside**. قَرَحْ ذَم

backslash /'bæk.slaɪʃ/ (backslashes) NOUN A **backslash** is the mark \. فَا لْ خ ل لْ ق ا لْ ي ا م ق ا ط ر ش

backstroke /'bæk.strəʊk/ UNCOUNTABLE NOUN **Backstroke** is a swimming stroke that you do on your back. □ 'You swim very well,' she said, watching him do the **backstroke**. رَهْظَلَا ي ل ع ق ا ح ا ب م ن

back up /bæk ʌp/ (backs up, backing up, backed up) V-T If someone or something **backs up** a statement, they show that it is true. □ He didn't have any proof to **back up** his story. دَن ا س ي

backup /'bæk.ʌp/ (backups) NOUN **Backup** consists of extra equipment or people that you can get help or

support from if necessary. □ There is no emergency **backup** immediately available. ي ط ا ي ت ا ح ا

backwards /'bækwədz/ 1 ADVERB If you move **backwards**, you move in the direction behind you. □ She walked **backwards**. ع ا ر و ل ا ي ل ا

2 ADVERB If you do something **backwards**, you do it the opposite of the usual way. □ He had his jumper on **backwards**. ع ا ر و ل ا ي ل ا

bacon /'beɪkən/ UNCOUNTABLE NOUN **Bacon** is salted or smoked meat taken from the back or sides of a pig. □ ...bacon and eggs. د ق ق م ر ي ز ن ج م ج ل

bacteria /bæk'tɪəriə/ PLURAL NOUN **Bacteria** are very small organisms which can cause disease. □ Chlorine is added to the water to kill **bacteria**. ف ي و ي ت ا ق ت ب

bad /bæd/ (worse, worst) 1 ADJECTIVE Something that is **bad** is not nice or good. □ The weather is **bad** today. ع ا ي س 2 ADJECTIVE Someone who is **bad** does things they should not do. □ I'm not a **bad** person. ه ي د ر

badge /bædʒ/ (badges) NOUN A **badge** is a small piece of metal or cloth showing a design or words, which you attach to your clothes. □ ...a police officer's **badge**. ق ر ا ش

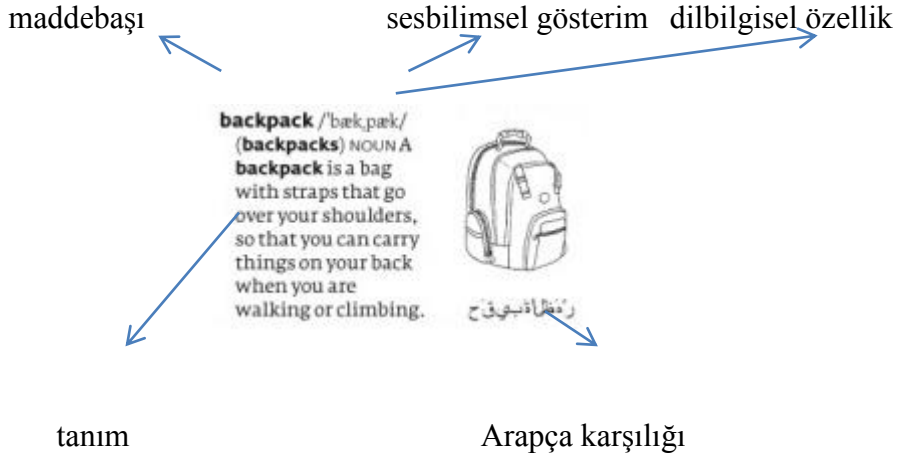
badger /'bædʒə/ (badgers) NOUN A **badger** is a wild animal with a white head with two wide black stripes on it. ر ي ر ع

badly /'bædli/ ADVERB If you do something **badly**, you do it with very little success or effect. □ The project was **badly** managed. ع ا ي م ن و ا ح ن ي ل ع

badminton /'bædmɪntən/ UNCOUNTABLE NOUN **Badminton** is a game played on a rectangular court by two or four players. They hit a feathered object called a shuttlecock across a high net. ن و ت ن ج د ا ب

bad-tempered /bæd'tempəd/ ADJECTIVE If you are **bad-tempered**, you are not

Örnekte de görüldüğü gibi, İngilizce bir sözcük sesletim ve dilbilgisi özelliği aktarıldıktan sonra yine İngilizce olarak (hedef dille) açıklanmıştır. Ancak tanımdan sonra sözcüğün Arapçadaki karşılığı da verilmiştir ki herhangi bir yanlış anlaşılma, anlam bulanıklığı/ karmaşası olmaksızın öğrenci sözcüğü öğrensin.

Koren (1997)'de alıntılanan Laufer ve Melamed (1994)'in çalışmaları, ikidillileştirilmiş sözlüklerin İngilizcenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan metinlerin kavranmasında, tüm düzeylerdeki öğrenciler için ve yazma becerisinde başlangıç düzeyi dışındaki tüm öğrenciler için diğer iki türden daha uygun olduğunu göstermiştir.

“İkidillileştirilmiş sözlük, hangi tür bilgiye (D1, D2 ya da ikisi birden) danışacağının seçimini öğrenciye bırakmaktadır ve tekdilli sözlüklerin tersine alt düzeylerdeki öğrenciler için de uygundur. Anadilindeki iyi bir çeviri, hedef dildeki tanımın yarattığı yanlış anlamayı azaltmada yardımcı olabileceği gibi (Laufer & Kimmel 1997), daha yüksek düzeydeki öğrenciler için de sözcüğün doğru anlaşıldığını gösteren bir güvencedir (Laufer & Hadar 1997). İlk araştırmalar göstermiştir ki

ikidillileştirilmiş sözlükler, -yüksek düzeydeki öğrenciler için tekdilli sözlükler de benzer işlevi görse de - tüm düzeydeki öğrencilere hedef dildeki sözcükleri algılama anlamında diğer sözlük türlerinden daha iyi bir kaynak sağlamaktadır (Laufer & Hadar 1997). Araştırmacılar, ikidillileştirilmiş sözlüklerin öğrencilerin arama seçeneklerini çeşitlendirdikleri sonucuna varmış ve öğrencilerin iki tür bilgiyi de (D1 ve D2) kullanmaya teşvik edilmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.” (Hunt, 2007: 18)

İkidillileştirilmiş sözlükler ele alındığında, hedef dilin, öğrencinin anadili ya da bildiği varsayılan, dünya üzerindeki kullanım sıklığına bakıldığında en çok bilinen yabancı dillerden (uluslararası yardımcı dillerden) biri (bundan sonra kaynak dil olarak geçecektir) olarak karşılığının verilmesi temel olarak aşağıda belirtilen beş şekilde olmaktadır;

- a. madde başı için verilen tanımın kaynak dildeki çevirisinin sunulması,
- b. madde başı için kaynak dilde kullanılabilecek uygun düşen bir öbek(ler) ya da ifadenin sunulması,
- c. parantez içinde değiştirilmiş bilgiyi verirken kaynak dildeki eşdeğerliğinin sunulması,
- d. parantez içinde eşdeğerliğin ne olduğunu ayrıntılı olarak açıklayarak kaynak dildeki eşdeğerliğinin sunulması,
- e. madde başıyla ilgili dilbilgisel ya da işlevsel bilgilerin sunulması.

İkidilli sözlüklerde, sözcük tanımları yapılırken verilen karşılıklar birebir koşutluk göstermeyebilmektedir. Bir başka deyişle, eşdeğerlik her zaman

verilmeyebilir. Yukarıda söz edilen ilk üç yöntemin, uygulanan dillerde sözlüğün ikidillileştirilme sürecinde en çok kullanılan yöntemlerden olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra, farklı sözcük türlerinde farklı yöntemlerin uygulandığı gözlenmiştir. Örneğin önadlar, eşdeğerliklerin sunulmasını içeren ikinci yöntemle verilmiştir. Eylemlerde ise hem bir hem ikinci yönteme olan eğilim görülmektedir. İşlevsel birimler içinse, çoğunlukla bir ve beşinci yöntem kullanılmıştır (<http://mt.china-papers.com/2/?p=177762>).

Yabancı dil öğretimi açısından incelendiğinde, sözü edilen üç sözlük türünün de farklı açılardan yararlı olduğu açıktır. Aşağıda, bu sözlük türlerinin olumlu ve olumsuz yönleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.2.3 Tekdilli, İkidilli ve İkidillileştirilmiş Sözlükler

Yabancı dil öğretimi alanında uzun süredir tartışılan konulardan biri de tekdilli ve ikidilli sözlüklerin kullanımı olmuştur. Sözü edilen iki tür sözlüğün de belirli açılardan öğrenciler için yararlı olduğu öne sürülmüş ve ona göre bir yöntem izlenmiştir. Öğrenciyi, hedef dilin sözcük dizgesine ve metin oluşturmaya alıştırmayı, çevirinin yanıltıcı yanı olabilmesi nedeniyle tekdilli sözlükler tercih edilirken, kullanımının kolay ve hızlı olması, daha yaygın olması nedeniyle ikidilli sözlükler tercih edilmektedir.

Bazı çalışmalarla, öğrenciler arasında daha başarılı olanların çokdilli sözlükten tekdilli sözlüğe geçenler olduğu ve bu öğrencilerin sözcüğün yalnızca tanımını dışında o sözcükle ilgili farklı bilgileri de öğrenmiş oldukları ifade edilmiştir (Scholfield, 2008). Tekdilli sözlüklerin, sözlüksel birimlerin kullanımı ve tanımlarıyla ilgili bilgi vermelerinin yanı sıra farklı bağlamlarda karşılaşılabilecek

tanımlarını da sunmasıyla bazı eğitimciler bu tür sözlüklere yönelimi artırmışlardır. Buna karşın, öğrencilere net bir yanıt sunmaması ve sözcük anlamını tahmin etmeye yöneltmesi ve dolayısıyla zihinleri daha da bulanıklaştırması nedeniyle bu tür sözlükleri ikinci plana atanlar da olmuştur.

Yabancı dil öğrenimi gören tüm öğrencilerin hedef dilin sözcüklerini anlamak ve öğrenmek için sahip oldukları ve yeterli buldukları birer ikidilli sözlükleri bulunmaktadır. Buna karşın, öğretmenlerin çoğu ise hedef dildeki girdiyi artırmak ve onları güdülemek adına öğrencilerin tekdilli sözlükler kullanmalarını tercih etmektedirler. İkidilli sözlüklerde verilen karşılıklar, sıklıklar (yaygın kullanım) belirtilmediği için, çokanlamlı olan bazı sözcükler öğrenciler için içinden çıkılması zor bir durum oluşturmaktadır. Daha geniş çaplı hazırlanan büyük sözlüklerde bu tür sorunlarla karşılaşmak daha az olası olsa da, öğrencilerde bu sınırlılıkları içeren küçük ya da orta büyüklükteki sıkıştırılmış sözlükler bulunmaktadır (Hunt, 2007).

Türkçede “yemek” sözcüğüyle ilgili sık kullanılan iki web tabanlı sözlükten alınan örnekler her biri için verilen tanım sırasına göre aşağıda sunulmuştur:

Tablo 8: Web tabanlı bir sözlükte yemek sözcüğü için verilen İngilizce karşılıklar I (<http://www.zargan.com/sozluk.asp?Sozcuk=yemek>).

yemek	chow, eat, erode, feed, food, fret, ingest, meal, nourishment, provender, put away, repast, touch, tucker, victuals, to eat (<i>fiil</i>), (money) to spend recklessly (<i>fiil</i>), to corrode (<i>fiil</i>), to consume (<i>fiil</i>).
-------	---

Tablo 9: Web tabanlı bir sözlükte yemek sözcüğü için verilen İngilizce karşılıklar II (<http://tureng.com/search/yemek>).

yemek	eat (<i>yay. kul.</i>), food (<i>yay. kul.</i>), keep, table, eats, dining, dinner, dish, dispose of, meals, abrade, corrode, devour, erode, pit, have, rub away, scoff, eatings, exulcerate, nourishment, chow, course, crop, grub, partake of, be sent down, believe, eat away, get a punishment, sent down, spend, swallow, consume, fret, bite, chalk, recipe, rub, touch, wear, victuals, feed, feed on, food, get, repast, eating, ingest, meal, pick at, bite on something (<i>deyim</i>), abrade (<i>teknik</i>), corrode (<i>teknik</i>), erode (<i>teknik</i>).
-------	---

Hayati (2006), 100 İranlı lisans öğrencisine, tekdilli ve ikidilli sözlüklerin sözcük anımsama, depolama (uzun süreli bellekte yer etme) ve öğrenme hızlarıyla ilgili yapı, sözcük ve okuduğunu anlama alanlarında hazırlanmış 100 sorudan oluşan bir test (TOEFL), vererek bir çalışma uygulamıştır. Belirlenen sözcüklerin katılımcıların bilmediği sözcükler arasından seçilmesine dikkat edilmiştir. Okuduğunu anlama kısmı için, katılımcılar arasında tekdilli sözlük kullanacaklar ve ikidilli sözlük kullanacaklar olarak gruplar oluşturulmuş, okumaya başladıkları ve okumayı bitirdikleri zamanı not almak koşuluyla zaman sınırlaması olmaksızın kısa bir okuma metni verilmiştir. Yapılan araştırmada, iki sözlük arasında anında anımsama, gecikmeli anımsama ve depolama ulamlarında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Yapılan sınavlarda iki gruptaki öğrencilerin güçülleri/başarımları arasında çok büyük bir farklılık bulunmadığına dikkat çekilmiştir. Ancak, okuma

oranı/hızı olarak sözlük türlerinin etkisi bakımından oldukça büyük bir fark ortaya çıkmıştır. Tekdilli sözlük kullanan grup (grup B), okuma metni için ikidilli sözlük kullanan gruptan (grup A) iki kat daha fazla zaman harcamıştır. Bir başka deyişle, tekdilli sözlük kullanımı, okuma hızında düşüşe neden olmuştur ve zaman sınırlaması söz konusuysa, ikidilli sözlük daha fazla avantaj sağlamaktadır. Verilen aynı kısa metin için, ortalama değer, grup B için 12.30, grup A için 5.30 olarak bulunmuştur. Uzun süreli anımsama sonuçları açınsındansa, tekdilli sözlük kullanımının biraz daha etkili olduğu saptanmıştır. Bu durumda düzeyler göz önünde bulundurulduğunda, başlangıç düzeyi için ikidilli sözlükler daha öndeyken ilerleyen düzeyler için tekdilli sözlüklerin yararlı olabileceğı ortadadır. Bilgiyi anımsama ve depolama olarak incelendiğindeyse, ilkinde ikidilli sözlük, ikincisindeyse tekdilli sözlük kullanımıyla daha olumlu dönütler elde edildiğı sonucuna varılmaktadır.

Patel’de (2010) sözü edilen, Luppescu ve Day’in (1993:263) İngilizce öğrenen 293 Japon öğrenciyle yaptığı çalışmada ise, sözlük kullananların kullanmayanlara göre çok daha iyi bir sonuç elde ettikleri ifade edilmiştir. İki sözlük türü kullanımı konusundaysa, ikidilli sözlüklerin sözcük öğrenmede olumlu etkilerinin olduğu ancak bu sözlükle öğrencilerin okuma hızlarının daha yavaş olduğu sonucuna varmışlardır.

İki sözlüğün de eksiklikleri olduğu gerekçesiyle son dönemde bir başka sözlük türü, ikidillileştirilmiş sözlükler ortaya çıkmıştır. Bu sözlük türü diğeri iki sözlüğün birleşimi olmasıyla ikisinin de olumlu yanlarını barındırmaktadır. Öğrenci, ikidillileştirilmiş sözlüğün tekdilli kısmında doğrudan hedef dille etkileşime girerek o dilin dizgesine uyum sağlayabilmektedir. Bunun yanı sıra, algılamada herhangi bir

sorunla karşılaştığında ise ikidilli sözlüklerin özelliğini barındıran bölüm, öğrenciye bu sorunu aşmasında yardım edecektir.

Ancak bu türe de olumsuz eleştiriler getirilmiştir. Öğrencinin hedef dildeki tanımlamayı okumak yerine doğrudan başka dilde verilen karşılığa yönelerek ilk kısmı yok sayması olasılığı bu eleştirilerin başında gelmektedir. Sözcüğün karşısına tekdilli açıklamanın verilmesinin hemen ardından çeviri şeklinde karşılığının bulunması (*print immediate bilingualized dictionary*) tekdilli kısmın yok sayılmasına neden olabilmektedir. Buna rağmen, çeviri kısmının, tekdilli açıklamanın yanında değil de verilen numaralar yardımıyla sözlük sonu gibi ayrı bir yerde sunulması (*print deferred bilingualized dictionary*), ikidilli sözlük özelliğinin eşzamanlı sunumunun tekdilli bölüm üzerindeki olumsuz etkisini kaldırmasını sağlayacaktır (Patel, 2010). Bir başka deyişle, sözlük sonuna bir dizin bölümünün yerleştirilmesi gibi gerekli düzeltmeler yapılarak bu sözlüğün daha etkin kullanımı sağlanabilir.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırma Deseni

Bu araştırmanın desenini, betimsel ve deneysel araştırmalar oluşturmaktadır. Betimsel boyutta, hazırlanan bir ölçekle gözlem yapılmış, deneysel boyutta ise bu gözlem sonuçlarından yola çıkılarak ön test ve son test modeliyle araştırma verilerine ulaşılmıştır. Bu çalışmada nitel (görüşme ve gözlem) araştırma desenlerinden yararlanılmıştır. Güvenirliliği artırmak, nesnelliği yakalamak ve karşılaştırma yapabilmek amacıyla uygulanan sınavlarla elde edilen sayısal veriler, istatistik teknikleri ile desteklenerek yorumlanmıştır.

3.2 Araştırma Evren ve Örneklemi

Tezin araştırma evrenini, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireyler oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise, 2011 - 2012 öğretim döneminde Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÖMER)'nin Gölbaşı, Tunalı Hilmi ve Kadıköy şubelerinde Türkçe sınıflarına katılan öğrencilerinden oluşmaktadır. Yapılacak çalışma için temel ve orta düzey kurlardan toplamda 154 öğrenciyle hazırlanan ölçekler uygulanmıştır. Yüksek düzeye geçen yeterli öğrenci bulunmadığı için ölçekler bu kura uygulanamamıştır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada gereken verilerin elde edilmesinde araç olarak, görüşmenin yanı sıra madde başı sunumu ölçeği, oluşturulan sözlükçeler ve test de kullanılmıştır.

3.3.1. Ölçek

Araştırma grubundaki tüm öğrencilerle ilk olarak, oluşturulacak sözlükçede bir sözcük için var olması gereken bilgiler ile ilgili madde başı sunumu ölçeği uygulanmış ve bu yolla gereksinim çözümlemesi yapılmıştır. Bu ölçek, Uzun (2003)'un “Modern Dilbilim Bulguları Işığında Türkçe Sözlüğe Bir Bakış” adlı makalesinden yola çıkılarak hazırlanmış, üzerinde bazı değiştirmelere gidilerek öğrencilere sunulmuştur.

Gereksinim çözümlemesi için, uygulamada belirlenen her sınıfa girilerek, ölçekteki maddelerle ilgili ayrıntılı açıklama yapılmış ve öğrencilerin bu bilgiler doğrultusunda ölçeği doldurmaları istenmiştir. Bu aşama, her sınıf için yaklaşık yarım saatlik süreci kapsamıştır. Temel kurlarda, öğrencilerin çoğunun kavram ve ifadelere yabancı olması nedeniyle süre biraz daha uzamıştır.

Ölçek sonuçlarının incelenmesinde, Microsoft Office programlarından Excel ile çalışılmış ve t-test ile farklı düzeylerdeki öğrencilerin sözlük seçimleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır.

3.3.2. Sözlükçeler

Gereksinim çözümlemesi tamamlandıktan sonra, uygulamanın sonraki bölümü için, temel ve orta düzey öğrenci ders kitapları incelenmiş ve her yeni kurun ilk üniteleri seçilmiştir. Ünite başlarında öğrencilere sunulan metinlerin daha çok yeni dilbilgisi yapılarını öğretmeye yönelik olması nedeniyle belirlenen ünitelerin yalnızca son iki okuma metni kullanılmıştır. Bu metinler içindeki sözcüklerden öğrenciler için yeni ve bilinmedik olanlar belirlenmiştir. Bu işlem sırasında derslere giren, deneyimli 6 öğretmenden uzman görüşü alınmıştır. Aşağıdaki tabloda her düzey için görüşülen öğretmen sayıları ve özellikleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır:

Tablo 10: Görüşülen öğretmenlerin sayısı ve deneyim süreleri.

Düzeyler	Öğretmen Sayısı	Öğretmenlerin Deneyimleri
Temel 3	5	2 – 24 yıl
Temel 4	4	2 – 24 yıl
Orta 1	3	2 – 24 yıl

Gereksinim çözümlemesinin ve metinlerdeki sözcüklerin belirlenmesinin ardından, ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öğrencilere verilmek üzere düzeyler bazında farklı sözlükçeler hazırlanmıştır. Uygulamada kullanılacak sözlük türlerinden tekdilli ve ikidilli sözlükçeler, var olan sözlükler arasından seçilerek yalnızca belirlenen sözcükleri içerecek biçimde düzenlenmiştir. Bu aşamada, satış

oranı en yüksek olan, öğrenciler tarafından en çok tercih edilen sözlükler dikkate alınmış ve uygulamaya dâhil edilmiştir. İkidillileştirilmiş olan sözlükçelerin hazırlanmasında ise öğrenci ders kitaplarından ve öğretmen görüşlerinden yararlanılmış, daha önce öğrencilerle uygulanan gereksinim çözümlemesi sonucunda elde edilen verilerden yararlanılarak sözlükçede sözcüklere ilişkin hangi bilgilerin (bağlam içi birliktelikler, sesletim, eşdizimlilik vb.) yer alması gerektiğine karar verilmiştir.

Sözlükçelerde, Temel 3 ve Temel 4 düzeyleri için 30 sözcük, Orta 1 düzeyi içinse 50 sözcük bulunmaktadır. Ünitelerdeki metinlerin işlenmesi sırasında öğrenciler yalnızca kendilerine verilen sözlükleri kullanmışlardır.

3.3.3. Sınavlar

Sözlükçe çalışmasının ardından, farklı sözlük türlerinin, öğrencilerin belirlenen sözcükleri öğrenme başarıları üzerindeki etkilerini gözlemlemek ve arada anlamlı bir fark olup olmadığını görmek üzere sözcük bilgisini ölçen sınavlar hazırlanmıştır. Sınavlar hazırlanırken, sözcüklerin yazılı dildeki yaygın kullanım alanları, bağlam içi birliktelikleri, eşdizimlilikleri, istatistiksel verileri için Türkiye Türkçesinin Yazın Dili Derlemi (2011)’nden de yararlanılmıştır.

Derste öğrenilen ve sözlükçeye alınan sözcüklere ilişkin hazırlanan bu sınavlar ünitenin bitirilmesinin ardından derslere giren öğretmenlerin gözetmenliği altında öğrencilere uygulanmıştır. Sınavlar, yalnızca sözcük bilgisini ölçen, çoktan

seçmeli ve boşluk doldurma soru türlerinden oluşturulmuştur. Bu soru türlerinin seçilmesi ile güvenilirliği artırmak ve nesnelliği yakalamak amaçlanmıştır.

İkidillileştirilmiş sözlük kullanan grubun sözlükçelerinin bazıları, gereksinim çözümlemesi doğrultusunda çıkan sonuçlara göre atasözleri, deyim, mecaz anlam gibi kullanımları da içermiş, ancak sınavda sorulacak sözcüklerin seçiminde ortaklık sağlanması amacıyla bu kullanımlara yer verilmemiştir.

Düzeyle göre hazırlanan sınavlarda, Temel 3 için 15, Temel 4 için 17 ve Orta 1 için 30 soru yazılmıştır. Soruların hazırlanmasında da yine uzman görüşü alınmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Temel 3'ten 37, Temel 4'ten 65, Orta 1'dense 47 öğrenci olmak üzere toplamda 149 öğrenciye uygulanan sınavın ardından puanlama ve değerlendirme yapılarak öğrencilerin başarı durumları incelenmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Olumsuz herhangi bir etkiden kaçınmak amacıyla aynı şubede uygulanacak olan sınavlar aynı ders saati içinde yapılmıştır.

Bir ay sonra aynı sınav, aynı öğrencilerle uygulanmıştır. Puanlama sonuçları eski sonuçlarla karşılaştırılarak not edilmiş ve bu kez sözlük türlerinin öğrencilerin anımsama başarıları üzerindeki etkilerine, bir başka deyişle kalıcılığa bakılmıştır.

4. BULGULAR

Farklı sözlük türlerinin öğrencilerin sözcük öğrenme başarıları ve kalıcılık üzerindeki etkililiğinin incelendiği bu çalışmada, nicel değişkenler için sıklıkla uygulanan istatistiklerden aralık ölçeğindeki aritmetik ortalama, One Way ANOVA ve Tukey testi kullanılmıştır. Bağımlı değişkene ilişkin ölçümlerin evrendeki dağılımlarının normal olduğu varsayımından yola çıkarak parametrik istatistiklere, buna bağlı olarak da bir etkene göre oluşan iki alt gruba ait ortalama puanların karşılaştırılması amacıyla t-teste başvurulmuştur. Değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığının test edilmesinde 0,1 güven düzeyi benimsenmiştir.

Verilerin elde edildiği ölçekler ve sınavlar, toplandıktan sonra tek tek kontrol edilmiş ve gerektiği şekilde kodlanmamış ya da doldurulmamış olanlar geçersiz sayılarak değerlendirmeye dâhil edilmemiştir.

Gereksinim çözümlemesi için yapılan anketin sonuçları her düzey ve madde bilgisi için aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 11: Madde başı sunumu ölçeğinde sunulan bilgiler.

1. Sözcük türü	5.Yaygınlık	9. Eşdizimlilik	13. Eşyazımlılık
2. Eylemler için sözdizimsel çerçeve	6. Örnekler	10. Ses düşmesi	14. Sesletim
3. Köken bilgisi	7. Mecaz Anlam	11. Ünsüz Uyumu	15. Argo
4. Terimsel alan	8. Deyim	12. İkizleşme	16. Atasözü

Tablo 12: Gereksinim çözümlemesi sonuçları.

Gölbaşı - Kızılay TÖMER Anket										
*	Temel 2 (18 öğr.)	Temel 3 (43 öğr.)	Temel 4 (29 öğr.)	Temel Toplam (89 öğr.)	Orta 1 (20 öğr.)	Orta 2 (27 öğr.)	Orta 3 (5 öğr.)	Orta 4 (13 öğr.)	Orta Toplam (65 öğr.)	Genel Toplam (154 öğr.)
1	18	42	28	88	18	25	5	12	60	148
2	18	39	29	86	13	23	4	9	49	135
3	12	19	17	48	8	16	1	4	29	77
4	17	33	24	74	10	15	2	5	32	106
5	15	32	26	73	11	8	1	6	26	99
6	17	34	25	76	14	18	3	9	44	120
7	16	32	20	68	13	22	2	12	49	117
8	15	30	22	67	15	17	4	9	45	112
9	16	37	26	79	12	14	4	8	38	117
10	15	30	25	70	11	21	3	5	40	110
11	16	27	21	64	8	12	1	4	25	89
12	14	25	16	55	9	17	1	2	29	84
13	18	35	24	77	14	16	2	11	43	120
14	14	30	6	50	10	19	2	4	35	85
15	13	23	14	50	13	15	2	6	36	86
16	17	33	19	69	12	20	4	9	45	114

Anket sonuçları doğrultusunda, sözlüklerde yer alması en çok istenen madde bilgisinin düzeylere göre sıralanması ise şu şekildedir:

Tablo 13: Farklı düzeylerde öğrencilerin madde başı sunumuna ilişkin sıralamaları.

TEMEL 3	TEMEL 4	ORTA 1
1. Sözcük türü	1. Eylemler için sözdizimsel çerçeve	1. Sözcük türü
2. Eylemler için sözdizimsel çerçeve	2. Sözcük türü	2. Eylemler için sözdizimsel çerçeve
3. Eşdizimlilik	3. Yaygınlık	3. Mecaz anlam
4. Eşyazımlılık	4. Eşdizimlilik	4. Deyim
5. Örnek	5. Örnek	5. Atasözü
6. Terimsel alan	6. Ses Düşmesi	6. Örnek
7. Atasözü	7. Terimsel alan	7. Eşyazımlılık
8. Yaygınlık	8. Eşyazımlılık	8. Ses düşmesi
9. Mecaz Anlam	9. Deyim	9. Eşdizimlilik
10. Deyim	10. Ünsüz Uyumu	10. Argo
11. Ses Düşmesi	11. Mecaz Anlam	11. Sesletim
12. Sesletim	12. Atasözü	12. Terimsel alan
13. Ünsüz Uyumu	13. Köken Bilgisi	13. Köken bilgisi
14. İkizleşme	14. İkizleşme	14. İkizleşme
15. Argo	15. Argo	15. Yaygınlık
16. Köken Bilgisi	16. Sesletim	16. Ünsüz uyumu

Tabloda görüldüğü üzere, sözcük türü ve eylemler için sözdizimsel çerçeve bilgileri, sıralamada ilk iki yeri alarak farklı düzeyler için aynı kalmıştır. Öğretmenlerin genellikle üzerinde durduğu sesletim bilgisininse tüm düzeylerde son sıralarda yer alması ilginçtir. Gereksinim çözümlemesi sonuçları ile ilgili ayrıntılı açıklamaya çalışmanın “Genel Değerlendirme” bölümünde yer verilmiştir.

Bu bölümde, farklı sözlük türleri kullanan öğrencilere verilen sınavların sonuçları değerlendirilmiştir. Grup A tekdilli sözlüğü, Grup B ikidilli sözlüğü, Grup C ise ikidillileştirilmiş sözlüğü temsil etmektedir. Tabloların sonlarında yer alan,

eğik yazımla gösterilen denekler, ilk sınavlara katılmış ancak ikinci sınavlarda yer almamış öğrencilerdir. Dolayısıyla, ilk sınav başarı ortalamalarının hesaplanmasında bu deneklerin puanlamaları dâhil edilirken, ikinci sınavda, sınava katılan öğrenci sayısı üzerinden değerlendirmeye gidilmiştir.

Yapılan çalışmada bir bağımsız değişken (sözlük türü) ve üç farklı düzey olması nedeniyle Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA)’nden yararlanılmış ve tüm düzeylerin sonuçlarında bu test uygulanmıştır. Bunun yanı sıra, daha ayrıntılı bir inceleme için post-hoc Tukey testi yapılmış ve hangi gruplar arasında belirgin fark olduğuna bakılmıştır.

Sınav sonuçları üzerinde yapılan One Way ANOVA ve Tukey testlerinin sonuçları her bir düzey için ayrıca tablolarda verilmiştir. Yapılan tüm sınavlarda, standart sapma genel olarak yüksek bulunmuştur. Standart sapmadaki yükseklik, anlamlılığı etkilediği için anlamlılık düzeyleri oldukça yüksek çıkmakta ve gruplar arasında herhangi bir fark yokmuş gibi görünmesine yol açmaktadır. Bu nedenle çalışmada, anlamlılık düzeyi olarak 0,1 belirlenmiştir.

Araştırma soruları göz önüne alındığında boş hipotez, *farklı sözlük türlerinin öğrencilerin başarı ve anımsama oranlarında etkisi yoktur* şeklinde oluşturulmuştur;

$$H_0: M_1 - M_2 = 0 \quad M_1 = M_2$$

Aşağıda, tüm düzeylerdeki öğrencilerin ilk ve ikinci sınav sonuçları ve istatistiksel verileri tablolar halinde sunulmuştur.

4. 1. Temel 3 Düzeyinin Sınav Sonuçları

Aşağıda, temel 3 düzeyindeki öğrencilerle uygulanan sınav sonuçlarının bulunduğu tablolar yer almaktadır. Tekdilli ve ikidillileştirilmiş sözlük kullanan iki grupta da ilk sınav ve ikinci sınav sonuçları arasında önemli bir fark bulunmamaktadır. A grubundaki öğrenciler ilk sınavda en yüksek başarıyı gösterirken, anımsamanın değerlendirildiği ikinci sınavda % 0,83 oranında düşüş göstermişlerdir. C grubundaki öğrencilerde, ikinci sınav sonuçlarının daha yüksek olmasıyla anımsama oranı, başarıya göre % 3,66 daha yukarıda görünmektedir. B grubundaki öğrencilerde ise, ikinci sınavda % 29,52 oranında artış görünmektedir. İlk sınav için en yüksek ve en düşük başarı gösteren gruplar arasındaki fark % 24,52 olarak hesaplanmıştır.

Gruplar arasında yapılan karşılaştırmada ise, ilk sınavda A grubunun, ikinci sınav sonuçlarında ise B grubunun diğerlerine oranla daha başarılı olduğu gözlenmiştir. Bunun yanı sıra B grubu, ikinci sınavdaki % 29,52'lik artışıyla, anımsama oranındaki ilerleyişte ilk sırayı almıştır. B grubunda ikinci sınava katılan öğrenci sayısının oldukça az olmasının da bu farkta etkili olduğu düşünülmektedir. Anımsama değerlerinin yer aldığı ikinci sınav sonuçları incelendiğinde, en yüksek ve en düşük başarı gösteren gruplar arasında % 12,1 oranında bir fark gözlenmiştir. Bu fark, ön test – son test ortalamalarına da % 9,58 oranında yansımıştır.

Tablo 14: Tekdilli sözlük kullanan, Temel 3 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

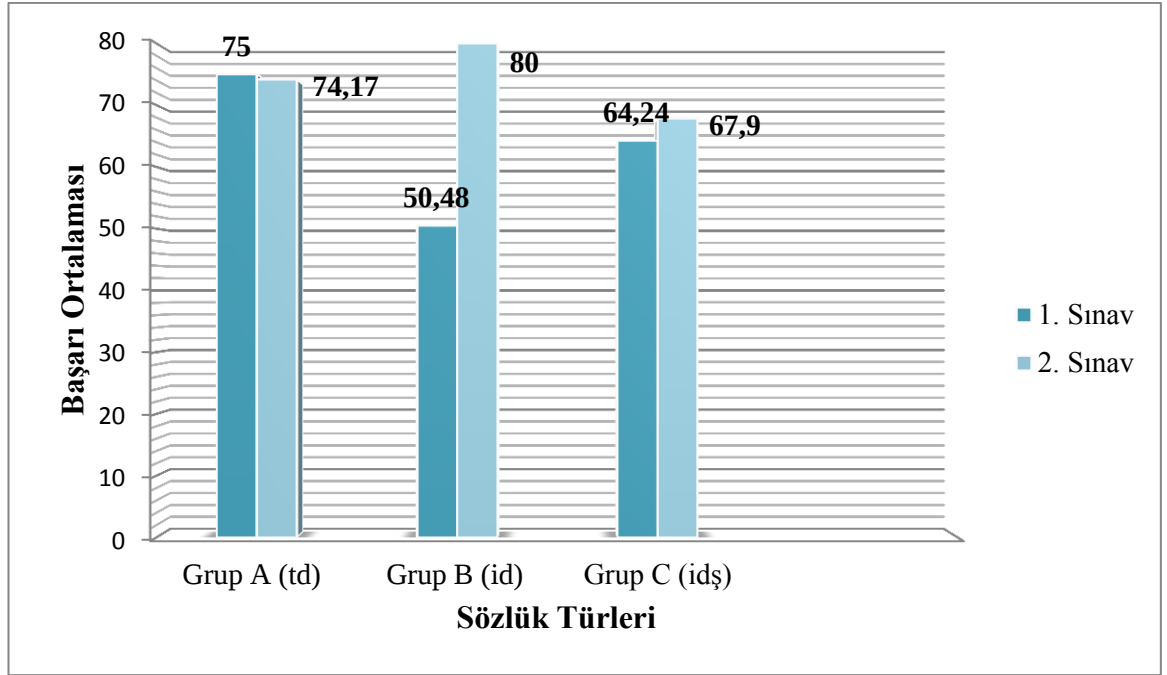
	Tunalı H. TÖMER Temel 3 - Grup A	İlk Sınav Sonuçları (15)	%	2. Sınav Sonuçları (15)	%	Ort. (%)
1	T3AD1	13	86,7	14	93,3	90
2	T3AD2	13	86,7	15	100	93,33
3	T3AD3	8	53,3	3	20	36,67
4	T3AD4	12	80	11	73,3	76,67
5	T3AD5	14	93,3	15	100	96,67
6	T3AD6	11	73,3	11	73,3	73,33
7	T3AD7	14	93,3	14	93,3	93,33
8	T3AD8	5	33,3	6	40	36,67
Başarı Ortalaması		11,25	75	11,13	74,17	74,58

Tablo 15: İkidilli sözlük kullanan, Temel 3 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

	Kadıköy TÖMER Temel 3 - Grup B	İlk Sınav Sonuçları (15)	%	2. Sınav Sonuçları (15)	%	Ort. (%)
1	T3BD1	8	53,3	12	80	66,67
2	T3BD2	9	60	12	80	70
3	<i>T3BD3</i>	3	20	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	20
4	<i>T3BD4</i>	9	60	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	60
5	<i>T3BD5</i>	4	26,7	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	26,67
6	<i>T3BD6</i>	11	73,3	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	73,33
7	<i>T3BD7</i>	9	60	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	60
Başarı Ortalaması		7,57	50,48	12	80	53,81

Tablo 16: İkidillileştirilmiş sözlük kullanan, Temel 3 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

	Gölbaşı TÖMER Temel 3 - Grup C	İlk Sınav Sonuçları (15)	%	2. Sınav Sonuçları (15)	%	Ort. (%)
1	T3CD1	13	86,7	12	80,0	83,33
2	T3CD2	12	80	12	80	80
3	T3CD3	12	80	13	86,67	83,33
4	T3CD4	14	93,3	11	73,3	83,33
5	T3CD5	9	60	10	66,67	63,33
6	T3CD6	13	86,7	13	86,7	86,67
7	T3CD7	8	53,3	9	60	56,67
8	T3CD8	10	66,7	12	80	73,33
9	T3CD9	10	66,7	11	73,33	70
10	T3CD10	6	40	7	46,67	43,33
11	T3CD11	10	66,7	11	73,33	70
12	T3CD12	12	80	5	33,33	56,67
13	T3CD13	4	26,7	8	53,33	40
14	T3CD14	9	60	10	66,67	63,33
15	T3CD15	12	80	10	66,67	73,33
16	T3CD16	7	46,7	9	60	53,33
17	<i>T3CD17</i>	5	33,3	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	33,33
18	<i>T3CD18</i>	6	40	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	40
19	<i>T3CD19</i>	6	40	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	40
20	<i>T3CD20</i>	12	80	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	80
21	<i>T3CD21</i>	11	73,3	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	73,33
22	<i>T3CD22</i>	11	73,3	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	73,33
Başarı Ortalaması		9,64	64,24	10,19	67,9	65

Grafik 1: Temel 3 düzeyinde, sözlük türlerine göre ilk ve ikinci sınav sonuçları.

Tablo 17: Temel 3 düzeyinde, uygulanan sınavların standart sapma ve p değerleri.

TEMEL 3			
Gruplar	Sınavlar	Standart Sapma	P değeri (t-test)
A	S ₁	21,30	,949
	S ₂	29,69	
B	S ₁	19,57	, 081
	S ₂	0	
C	S ₁	19,35	, 528
	S ₂	14,65	

Grupların kendi içlerinde, ilk ve ikinci sınavın t-test değerleri alındığında, p değerleri doğrultusunda A ve C grupları için boş hipotez kabul edilmiştir. Ancak B grubunda,

p değeri, α değerden küçük bulunmuş, öğrencilerin başarı ve anımsama oranları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmış, dolayısıyla boş hipotez reddedilmiştir.

ANOVA ile yapılan değerlendirme sonucu, gruplar arası p değeri ,071 olarak hesaplanmış, anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Çoklu karşılaştırmalarda ikililerin her biri için ayrı değerlendirme olanağı sunan Tukey testi ile elde edilen sonuçlar incelendiğinde, yalnızca tekdilli ve ikidilli grup arasında anlamlı bir fark (,057) gözlenmiş; tekdilli ve ikidillileştirilmiş ya da ikidilli ve ikidillileştirilmiş sözlük kullanan gruplar arasında böyle bir fark gözlenmemiştir.

Tablo 18: Temel 3 düzeyinde, ilk sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.

Descriptive Statistics							
	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean		Std. Deviation
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic
Temel 3 Sınav 1 Yüzde	37	20,00	93,30	2366,60	63,9622	3,42166	20,81314
Valid N (listwise)	37						

Tablo 19: Temel 3 düzeyinde, ilk sınavın ANOVA sonuçları.

ANOVA

Temel 3 Sınav 1 Yüzde

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2248,229	2	1124,115	2,864	,071
Within Groups	13346,498	34	392,544		
Total	15594,727	36			

Tablo 20: Temel 3 düzeyinde, ilk sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.

Multiple Comparisons						
(I) Sözlük Türü	(J) Sözlük Türü	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	90% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	24,51607*	10,25406	,057	2,7397	46,2924
	3,00	10,74205	8,17991	,398	-6,6295	28,1136
2,00	1,00	-24,51607*	10,25406	,057	-46,2924	-2,7397
	3,00	-13,77403	8,59771	,259	-32,0328	4,4848
3,00	1,00	-10,74205	8,17991	,398	-28,1136	6,6295
	2,00	13,77403	8,59771	,259	-4,4848	32,0328

*. The mean difference is significant at the 0.1 level.

Tablo 21: Temel 3 düzeyinde, ilk sınavın Tukey sonuçları

Temel 3 Sınav 1 Yüzde

Tukey HSD^{a,b}

SözlükTürü	N	Subset for alpha = 0.1	
		1	2
2,00	7	50,4714	
3,00	22	64,2455	64,2455
1,00	8		74,9875
Sig.		,294	,469

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 9,575.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

ANOVA ile yapılan değerlendirme sonucu, ikinci sınavda gruplar arası p değeri ,625 olarak hesaplanmıştır; bir başka deyişle bu sınavda farklı gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Tukey testi ile yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarında da p değeri α 'dan oldukça yüksek çıkmıştır; gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 22: Temel 3 düzeyinde, ikinci sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.

Descriptive Statistics							
	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean		Std. Deviation
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic
Temel 3 Sınav 2 Yüzde	26	20,00	100,00	1839,87	70,7642	3,87940	19,78116
Valid N (listwise)	26						

Tablo 23: Temel 3 düzeyinde, ikinci sınavın ANOVA sonuçları.

ANOVA					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	392,025	2	196,013	,480	,625
Within Groups	9390,330	23	408,275		
Total	9782,355	25			

Tablo 24: Temel 3 düzeyinde, ikinci sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.

Multiple Comparisons

Temel 3 Sınav 2 Yüzde

Tukey HSD

(I) Sözlük Türü	(J) Sözlük Türü	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	90% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	-5,85000	15,97410	,929	-40,3425	28,6425
	3,00	6,23313	8,74938	,759	-12,6592	25,1254
2,00	1,00	5,85000	15,97410	,929	-28,6425	40,3425
	3,00	12,08312	15,15437	,708	-20,6393	44,8056
3,00	1,00	-6,23313	8,74938	,759	-25,1254	12,6592
	2,00	-12,08312	15,15437	,708	-44,8056	20,6393

Tablo 25: Temel 3 düzeyinde, ikinci sınavın Tukey sonuçları.

Tukey HSD^{a,b}

Temel 3 Sınav 2 Yüzde

SözlükTürü	N	Subset for alpha = 0.1
		1
3,00	16	67,9169
1,00	8	74,1500
2,00	2	80,0000
Sig.		,656

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 4,364.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

4. 2. Temel 4 Düzeyinin Sınav Sonuçları

Temel 4 düzeyindeki öğrencilerin sonuçlarına baktığımızdaysa, tüm gruplarda ikinci sınav sonuçlarında genel bir artış gözlenmiştir. C grubunda bu artış % 0,4 gibi küçük bir rakamken, B grubunda bu oranın % 18,6 ve A grubunda ise % 22,2'ye çıktığı görülmektedir.

İlk sınav göz önünde bulundurularak, üç sözlük türü arasında yapılan karşılaştırmada, en başarılı grubun B grubu olduğu; %6,7'lik bir farkla onu, A grubunun izlediği gözlenmiştir. C grubu ise başarı sıralamasında en altta yer almaktadır. En yüksek ve en düşük başarı gösteren gruplar arasındaki fark ise, % 13,9'dur.

İkinci sınav sonuçlarına bakıldığında da aynı sıralamayla karşılaşılmıştır. B ve A gruplarında ortalama oldukça yükselirken, C grubunda dikkate değer bir değişiklik gözlenmemiştir. Başarı sıralamasında B grubu birinci çıkarken, anımsamanın değerlendirildiği ikinci sınavda en çok ilerlemeyi gösteren A grubu olmuştur. En yüksek ve en düşük başarı gösteren gruplar arasındaki fark bu sınavda, % 32,1 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 26: Tekdilli sözlük kullanan, Temel 4 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

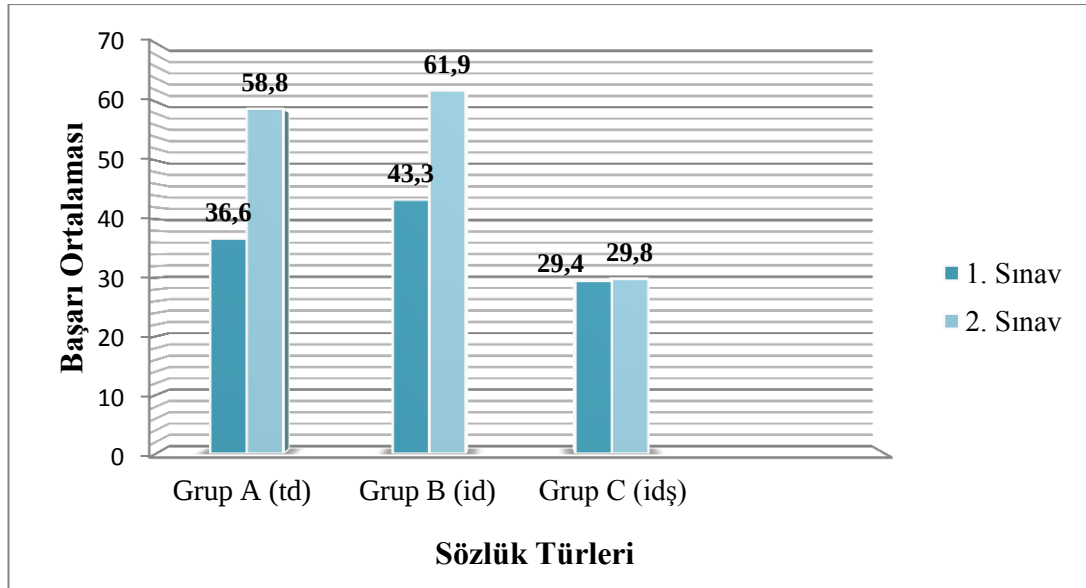
	Gölbaşı TÖMER Temel 4 - Grup A	İlk Sınav Sonuçları (17)	%	2. Sınav Sonuçları (17)	%	Ort. (%)
1	T4AD1	14	82,4	12	70,6	76,47
2	T4AD2	12	70,6	14	82,4	76,47
3	T4AD3	11	64,7	13	76,5	70,59
4	T4AD4	11	64,7	13	76,5	70,59
5	T4AD5	4	23,5	7	41,2	32,35
6	T4AD6	10	58,8	17	100	79,41
7	T4AD7	0	0	6	35,3	17,65
8	T4AD8	1	5,9	9	52,9	29,41
9	T4AD9	2	11,8	4	23,5	17,65
10	T4AD10	3	17,6	1	5,9	11,76
11	T4AD11	6	35,3	10	58,8	47,06
12	T4AD12	3	17,6	8	47,1	32,35
13	T4AD13	2	11,8	7	41,2	26,47
14	T4AD14	4	23,5	15	88,2	55,88
15	T4AD15	10	58,8	11	64,7	61,76
16	T4AD16	6	35,3	13	76,5	55,88
17	<i>T4AD17</i>	11	64,7	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	64,71
18	<i>T4AD18</i>	10	58,8	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	58,82
19	<i>T4AD19</i>	3	17,6	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	17,65
20	<i>T4AD20</i>	5	29,4	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	29,41
21	<i>T4AD21</i>	4	23,5	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	23,53
22	<i>T4AD22</i>	4	23,5	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	23,53
23	<i>T4AD23</i>	7	41,2	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	41,18
Başarı Ortalaması		6,22	36,6	10	58,8	44,37

Tablo 27: İkidilli sözlük kullanan, Temel 4 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

	Gölbaşı TÖMER Temel 4 - Grup B	İlk Sınav Sonuçları (17)	%	2. Sınav Sonuçları (17)	%	Ort. (%)
1	T4BD1	1	5,9	8	47,1	26,47
2	T4BD2	4	23,5	8	47,1	35,29
3	T4BD3	4	23,5	7	41,2	32,35
4	T4BD4	11	64,7	16	94,1	79,41
5	T4BD5	14	82,4	17	100	91,18
6	T4BD6	14	82,4	17	100	91,18
7	T4BD7	2	11,8	5	29,4	20,59
8	T4BD8	13	76,5	16	94,1	85,29
9	T4BD9	9	52,9	13	76,5	64,71
10	T4BD10	1	5,9	11	64,7	35,29
11	T4BD11	5	29,4	10	58,8	44,12
12	T4BD12	9	52,9	14	82,4	67,65
13	T4BD13	12	70,6	12	70,6	70,59
14	T4BD14	12	70,6	12	70,6	70,59
15	T4BD15	8	47,1	11	64,7	55,88
16	T4BD16	9	52,9	9	52,9	52,94
17	T4BD17	8	47,1	10	58,8	52,94
18	T4BD18	8	47,1	6	35,3	41,18
19	T4BD19	5	29,4	5	29,4	29,41
20	T4BD20	8	47,1	8	47,1	47,06
21	T4BD21	4	23,5	6	35,3	29,41
22	T4BD22	1	5,9	YOK	YOK	5,9
23	T4BD23	4	23,5	YOK	YOK	23,5
24	T4BD24	5	29,4	YOK	YOK	29,4
25	T4BD25	13	76,5	YOK	YOK	76,5
Başarı Ortalaması		7,36	43,3	10,52	61,9	50,4

Tablo 28: İkidillileştirilmiş sözlük kullanan, Temel 4 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

	Gölbaşı TÖMER Temel 4 - Grup C	İlk Sınav Sonuçları (17)	%	2. Sınav Sonuçları (17)	%	Ort. (%)
1	T4CD1	2	11,8	3	17,6	14,71
2	T4CD2	3	17,6	3	17,6	17,65
3	T4CD3	5	29,4	6	35,3	32,35
4	T4CD4	8	47,1	2	11,8	29,41
5	T4CD5	7	41,2	8	47,1	44,12
6	T4CD6	4	23,5	6	35,3	29,41
7	T4CD7	5	29,4	7	41,2	35,29
8	T4CD8	5	29,4	7	41,2	35,29
9	T4CD9	6	35,3	6	35,3	35,29
10	T4CD10	3	17,6	6	35,3	26,47
11	T4CD11	1	5,9	6	35,3	20,59
12	T4CD12	4	23,5	2	11,8	17,65
13	T4CD13	6	35,3	5	29,4	32,35
14	T4CD14	8	47,1	6	35,3	41,18
15	T4CD15	5	29,4	4	23,5	26,47
16	T4CD16	7	41,2	4	23,5	32,35
17	T4CD17	6	35,3	YOK	YOK	17,65
Başarı Ortalaması		5	29,4	5,06	29,8	28,72

Grafik 2: Temel 4 düzeyinde, sözlük türlerine göre ilk ve ikinci sınav sonuçları.

Tablo 29: Temel 4 düzeyinde, uygulanan sınavların standart sapma ve p değerleri.

TEMEL 4			
Gruplar	Sınavlar	Standart Sapma	P değeri (t-test)
A	S ₁	23,79	,008
	S ₂	25,32	
B	S ₁	24,89	,012
	S ₂	22,90	
C	S ₁	11,76	,926
	S ₂	10,83	

Grupların kendi içlerinde, ilk ve ikinci sınavın t-test değerleri alındığında, p değerleri doğrultusunda C grubu için boş hipotez kabul edilmiştir; bir başka deyişle C grubundaki öğrencilerin başarı ve anımsama oranları arasında anlamlı bir fark yoktur. Ancak özellikle A grubunda olmakla birlikte B grubunda da, p değeri, α değerden küçük bulunmuş, öğrencilerin başarı ve anımsama oranları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

ANOVA ile yapılan değerlendirme sonucu, ilk sınav için gruplar arası p değeri ,135 olarak gözlenmiştir. Dolayısıyla, başarının değerlendirildiği ilk sınav sonuçlarında sözlük türleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tukey testi ile yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarında ise, p değeri α 'dan yüksek çıkmış olsa da ikidilli ve ikidillileştirilmiş sözlük kullanan gruplar arasındaki değerin sınırda olduğu gözlenmektedir. Tekdilli ve ikidillileştirilmiş ya da tekdilli ve ikidilli sözlük kullanan gruplar arasında ise anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 30: Temel 4 düzeyinde ilk sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean		Std. Deviation
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic
Temel 4 Sınav 1 Yüzde	65	,00	82,40	2423,50	37,2846	2,75305	22,19583
Valid N (listwise)	65						

Tablo 31: Temel 4 düzeyinde ilk sınavın ANOVA sonuçları.

ANOVA

Temel 4 Sınav 1 Yüzde

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	1970,215	2	985,107	2,066	,135
Within Groups	29559,710	62	476,770		
Total	31529,925	64			

Tablo 32: Temel 4 düzeyinde ilk sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.

Multiple Comparisons

Temel 4 Sınav 1 Yüzde

Tukey HSD

(I) Sözlük Türü	(J) Sözlük Türü	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	90% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1	2	-6,73478	6,30872	,538	-19,9259	6,4564
	3	7,15345	6,98387	,564	-7,4494	21,7563
2	1	6,73478	6,30872	,538	-6,4564	19,9259
	3	13,88824	6,86411	,115	-,4642	28,2407
3	1	-7,15345	6,98387	,564	-21,7563	7,4494
	2	-13,88824	6,86411	,115	-28,2407	,4642

*. The mean difference is significant at the 0.1 level.

Tablo 33: Temel 4 düzeyinde ilk sınavın Tukey sonuçları.

Tukey HSD^{a,b}

Temel 4 Sınav 1 Yüzde

Sözlük Türü	N	Subset for alpha = 0.1
		1
3	17	29,4118
1	23	36,5652
2	25	43,3000
Sig.		,106

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 21,082.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

ANOVA ile yapılan çözümlemelerden elde edilen ikinci sınavın sonuçları aşağıda yer almaktadır. Tablolar incelendiğinde, ikinci sınav için gruplar arası p değeri ,000 olarak gözlenmiştir. Dolayısıyla, anımsamanın değerlendirildiği bu sınav sonuçlarında sözlük türleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Tukey testi ile yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarında ise, tekdilli ve ikidilli sözlük kullanan gruplar arasında anlamlı bir fark görülmezken, tekdilli ve ikidillileştirilmiş ya da ikidilli ve ikidillileştirilmiş sözlük kullanan gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir.

Tablo 34: Temel 4 düzeyinde ikinci sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.

Descriptive Statistics							
	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean		Std. Deviation
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic
Temel 4 Sınav 2 Yüzde	53	5,90	100,00	2717,90	51,2811	3,43705	25,02214
Valid N (listwise)	53						

Tablo 35: Temel 4 düzeyinde ikinci sınavın ANOVA sonuçları.

ANOVA

Temel 4 Sınav 2 Yüzde

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	10680,204	2	5340,102	12,205	,000
Within Groups	21877,377	50	437,548		
Total	32557,581	52			

Tablo 36: Temel 4 düzeyinde ikinci sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.

Multiple Comparisons

Temel 4 Sınav 2 Yüzde

Tukey HSD

(I) Sözlük Türü	(J) Sözlük Türü	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	90% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1	2	-3,07827	6,94135	,897	-17,6579	11,5013
	3	29,05000*	7,39550	,001	13,5165	44,5835
2	1	3,07827	6,94135	,897	-11,5013	17,6579
	3	32,12827*	6,94135	,000	17,5487	46,7079
3	1	-29,05000*	7,39550	,001	-44,5835	-13,5165
	2	-32,12827*	6,94135	,000	-46,7079	-17,5487

*. The mean difference is significant at the 0.1 level.

Tablo 37: Temel 4 düzeyinde ikinci sınavın Tukey sonuçları.

Tukey HSD ^{a,b}		Temel 4 Sınav 2 Yüzde	
SözlükTürü	N	Subset for alpha = 0.1	
		1	2
3	16	29,7813	
1	16		58,8313
2	21		61,9095
Sig.		1,000	,902

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 17,379.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

4. 3. Orta 1 Düzeyinin Sınav Sonuçları

Orta 1 düzeyindeki öğrencilerin sonuçları incelendiğinde, diğer iki düzey, Temel 3 ve Temel 4'ten farklı olarak, iki sınavda da en başarılı grubun C grubu olduğu gözlenmiştir. C grubunu, ilk sınavda % 4,9, ikinci sınavda % 4,63 oranında bir farkla B grubu izlemektedir. A grubu ise, başarı sıralamasında en altta yer almaktadır.

İkinci sınav incelendiğindeyse, en yüksek ortalamanın yine C grubunda olduğu görülmektedir. En yüksek artış ise, % 18,57 ile B grubunda gözlenmektedir. B ve C grupları arasında başarı olarak belirli bir fark bulunsa da, ikinci sınavda yaptıkları yükseliş arasında çok büyük bir fark gözlenmemiştir.

İlk sınavda en yüksek ve en düşük başarı gösteren gruplar arasındaki fark % 7,5 iken, ikinci sınavda bu sayı % 24,1'e çıkmıştır.

Tablo 38: Tekdilli sözlük kullanan, Orta 1 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

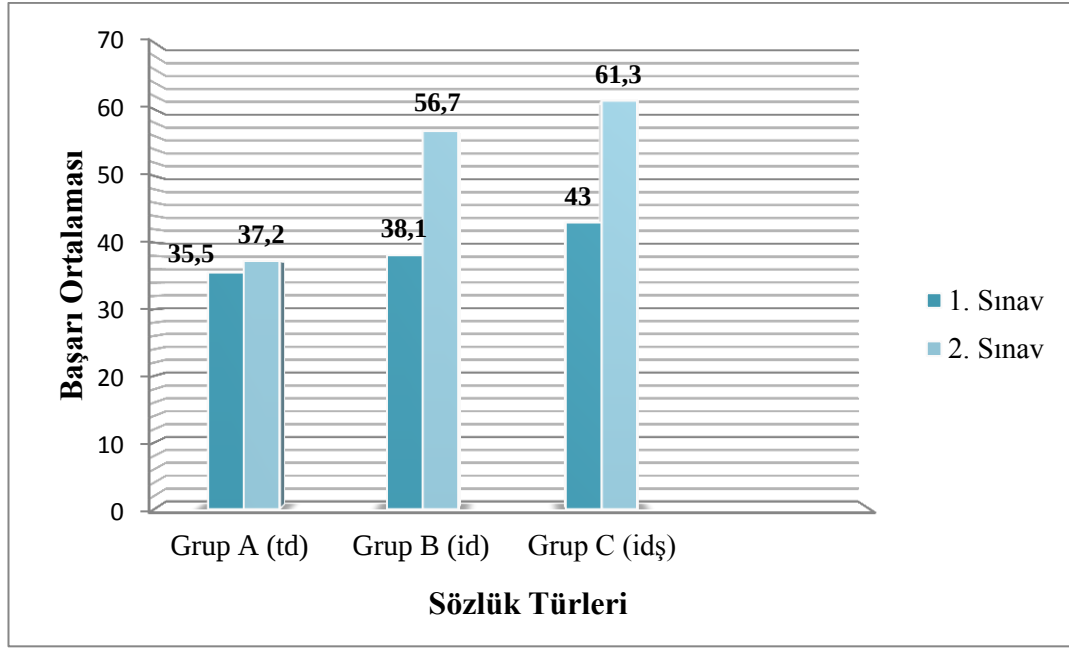
	Gölbaşı TÖMER Orta 1 - Grup A	İlk Sınav Sonuçları (30)	%	2. Sınav Sonuçları (30)	%	Ort. (%)
1	O1AD1	14	46,7	13	43,3	45
2	O1AD2	9	30	8	26,7	28,33
3	O1AD3	7	23,3	9	30	26,67
4	O1AD4	16	53,3	18	60	56,67
5	O1AD5	10	33,3	5	16,7	25
6	O1AD6	19	63,3	19	63,3	63,33
7	O1AD7	12	40	12	40	40
8	O1AD8	8	26,7	11	36,7	31,67
9	O1AD9	5	16,7	10	33,3	25
10	O1AD10	11	36,7	12	40	38,33
11	O1AD11	3	10	5	16,7	13,33
12	O1AD12	10	33,3	7	23,3	28,33
13	O1AD13	18	60	16	53,3	56,67
14	O1AD14	6	20	6	20	20
15	O1AD15	4	13,3	7	23,3	18,33
16	O1AD16	11	36,7	12	40	38,33
17	O1AD17	7	23,3	9	30	26,67
18	O1AD18	19	63,3	23	76,7	70
19	O1AD19	12	40	10	33,3	36,67
20	<i>O1AD20</i>	8	26,7	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	26,67
21	<i>O1AD21</i>	20	66,7	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	66,67
22	<i>O1AD22</i>	5	16,7	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	16,67
Başarı Ortalaması		10,64	35,5	11,16	37,2	36,29

Tablo 39: İkidilli sözlük kullanan, Orta 1 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

	Kadıköy TÖMER Orta 1 - Grup B	İlk Sınav Sonuçları (30)	%	2. Sınav Sonuçları (30)	%	Ort. (%)
1	O1BD1	14	46,7	11	36,7	41,67
2	O1BD2	15	50	23	76,7	63,33
3	O1BD3	8	26,7	13	43,3	35
4	O1BD4	11	36,7	21	70	53,33
5	<i>O1BD5</i>	16	53,3	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	53,33
6	<i>O1BD6</i>	6	20	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	20
7	<i>O1BD7</i>	10	33,3	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	33,33
Başarı Ortalaması		11,43	38,1	17,00	56,7	42,86

Tablo 40: İkidillileştirilmiş sözlük kullanan, Orta 1 düzeyindeki öğrencilerin sınav sonuçları.

	Gölbaşı TÖMER Orta 1 - Grup C	İlk Sınav Sonuçları (30)	%	2. Sınav Sonuçları (30)	%	Ort. (%)
1	O1CD1	13	43,3	21	70	56,67
2	O1CD2	13	43,3	16	53,3	48,33
3	O1CD3	20	66,7	28	93,3	80
4	O1CD4	10	33,3	13	43,3	38,33
5	O1CD5	7	23,3	9	30	26,67
6	O1CD6	30	100	30	100	100
7	O1CD7	26	86,7	23	76,7	81,67
8	O1CD8	15	50	13	43,3	46,67
9	O1CD9	3	10	9	30	20
10	O1CD10	13	43,3	22	73,3	58,33
11	<i>O1CD11</i>	6	20	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	20
12	<i>O1CD12</i>	5	16,7	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	16,67
13	<i>O1CD13</i>	7	23,3	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	23,33
14	<i>O1CD14</i>	15	50	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	50
15	<i>O1CD15</i>	7	23,3	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	23,33
16	<i>O1CD16</i>	17	56,7	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	56,67
17	<i>O1CD17</i>	12	40	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	40
18	<i>O1CD18</i>	12	40	<i>YOK</i>	<i>YOK</i>	40
Başarı Ortalaması		13	43	18,40	61,3	45,93

Grafik 3: Orta 1 düzeyinde, sözlük türlerine göre ilk ve ikinci sınav sonuçları.

Tablo 41: Orta 1 düzeyinde, uygulanan sınavların standart sapma ve p değerleri.

Orta 1			
Gruplar	Sınavlar	Standart Sapma	P değeri (t-test)
A	S ₁	17,16	,743
	S ₂	16,41	
B	S ₁	12,45	,083
	S ₂	19,62	
C	S ₁	23,74	,062
	S ₂	25,05	

Grupların kendi içlerinde, ilk ve ikinci sınavın t-test değerleri alındığında, p değerleri doğrultusunda A grubu için boş hipotez kabul edilmiştir; bir başka deyişle A grubundaki öğrencilerin başarı ve anımsama oranları arasında anlamlı bir fark yoktur. Ancak B ve C grubunda, p değeri, α değerden küçük bulunmuştur. Bu

gruplarda, öğrencilerin başarı ve anımsama oranları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır.

ANOVA ile yapılan değerlendirme sonucu, ilk sınav için gruplar arası p değeri ,501 olarak gözlenmiştir. Dolayısıyla, başarının değerlendirildiği ilk sınav sonuçlarında sözlük türleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Tukey testi ile yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarında da, p değeri α 'dan yüksek çıkmış, farklı sözlük kullanan gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Tablo 42: Orta 1 düzeyinde ilk sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.

Descriptive Statistics							
	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean		Std. Deviation
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic
Orta 1 Sınav 1 Yüzde	47	10,00	100,00	1816,60	38,6511	2,82392	19,35984
Valid N (listwise)	47						

Tablo 43: Orta 1 düzeyinde ilk sınavın ANOVA sonuçları.

ANOVA

Orta 1 Sınav 1 Yüzde

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	532,627	2	266,313	,701	,501
Within Groups	16708,331	44	379,735		
Total	17240,957	46			

Tablo 44: Orta 1 düzeyinde ilk sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.

Multiple Comparisons

Orta 1 Sınav 1 Yüzde

Tukey HSD

(I) Sözlük Türü	(J) Sözlük Türü	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	90% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1	2	-2,64545	8,45627	,948	-20,4637	15,1728
	3	-7,31768	6,19331	,470	-20,3676	5,7322
2	1	2,64545	8,45627	,948	-15,1728	20,4637
	3	-4,67222	8,68010	,853	-22,9621	13,6176
3	1	7,31768	6,19331	,470	-5,7322	20,3676
	2	4,67222	8,68010	,853	-13,6176	22,9621

Tablo 45: Orta 1 düzeyinde ilk sınavın Tukey sonuçları.

Orta 1 Sınav 1 Yüzde

Tukey HSD^{a,b}

SözlükTürü	N	Subset for alpha = 0.1
		1
1	22	35,4545
2	7	38,1000
3	18	42,7722
Sig.		,624

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 12,302.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

ANOVA ile yapılan çözümlmelerden elde edilen ikinci sınavın sonuçları aşağıda yer almaktadır. Tablolar incelendiğinde, ikinci sınav için gruplar arası p değeri ,009 olarak gözlenmiştir. Dolayısıyla, anımsamanın değerlendirildiği bu sınav sonuçlarında sözlük türleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Tukey testi ile yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarında ise, tekdilli ve ikidillileştirilmiş sözlük kullanan gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenirken, ikidilli ve ikidillileştirilmiş sözlük kullanan gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Tekdilli ve ikidilli sözlük kullanan gruplar arasında ise, p değer α 'dan yüksek çıkmış olsa da değerın sınıra yakın olduğu gözlenmektedir.

Tablo 46: Orta 1 düzeyinde ikinci sınavın betimlemeli istatistik sonuçları.

Descriptive Statistics							
	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean		Std. Deviation
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic
Orta 1 Sınav 2 Yüzde	33	16,70	100,00	1546,50	46,8636	3,88130	22,29635
Valid N (listwise)	33						

Tablo 47: Orta 1 düzeyinde ikinci sınavın ANOVA sonuçları.

ANOVA					
Orta 1 Sınav 2 Yüzde					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	4253,115	2	2126,557	5,474	,009
Within Groups	11654,961	30	388,499		
Total	15908,076	32			

Tablo 48: Orta 1 düzeyinde ikinci sınavın çoklu karşılaştırma sonuçları.

Multiple Comparisons

Orta 1 Sınav 2 Yüzde

Tukey HSD

(I) Sözlük Türü	(J) Sözlük Türü	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	90% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1	2	-19,48553	10,84306	,188	-42,6193	3,6482
	3	-24,13053*	7,70047	,010	-40,5595	-7,7015
2	1	19,48553	10,84306	,188	-3,6482	42,6193
	3	-4,64500	11,66081	,916	-29,5234	20,2334
3	1	24,13053*	7,70047	,010	7,7015	40,5595
	2	4,64500	11,66081	,916	-20,2334	29,5234

*. The mean difference is significant at the 0.1 level.

Tablo 49: Orta 1 düzeyinde ikinci sınavın Tukey sonuçları.

Orta 1 Sınav 2 Yüzde

Tukey HSD^{a,b}

SözlükTürü	N	Subset for alpha = 0.1	
		1	2
1	19	37,1895	
2	4	56,6750	56,6750
3	10		61,3200
Sig.		,154	,893

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 7,451.

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

5. SONUÇ

Sözcükler, tıpkı gözlükler gibi, netleştirmedikleri her şeyi, daha da bulanıklaştırırlar, demiştir Joseph Joubert. Kendi anadilimizde dahi sürekli yeni sözcükler öğrenmeyi ya da var olanların yeni anlamlarını öğrenmeyi sürdürürken, küreselleşmeyle gerekliliği vurgulanan yabancı dil öğrenimi içerisinde sözcük öğrenimi, oldukça önemli olmakla birlikte çok da kolay görünmemektedir. Öğrenci bu süreçte, bir sözcüğün gerçek anlamını ve doğru yazım ve sesletimini öğrenmenin yanı sıra, bir sözcüğün farklı bağlamlarda kazandığı diğer anlamlarını ayırt edip algılayabilmeli; sözcükler arasında bağlamı tam karşılayana seçebilmeli ve bağlantıları sağlayabilmek için uygun sözcükleri kullanabilmelidir. Bu alanda yapılan araştırmalar da, öğrencilerin sahip olduğu sözcük bilgisi miktarının, okuduğunu anlama becerileri ve genel akademik başarıları ile oldukça yakından ilişkili olduğunu göstermiştir (Lehr, F. ve diğ., t.y.). Dil öğreniminde önemi tartışılmaz olan bu alanda, en çok başvuru kaynağı ise kuşkusuz sözlüklerdir. Dil ile ilgili birçok kural ve kullanımın temel alındığı yer olan sözlükler, hem öğretici hem de her an kullanıma yönelik birer araçtır (Günay, 2007).

Bu araştırmada, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde, eksikliği duyulan, bir öğrenci sözlüğünün oluşturulması durumunda, bu sözlüğün türünün ve niteliklerinin ne olması gerektiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın kuramsal tabanında dilbilimsel ve sözlükbilimsel bilgiler bulunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, uygulanan gereksinim çözümlemesinin ardından, hazırlanan üç farklı sözlük türü; tekdilli sözlük, ikidilli sözlük ve ikidillileştirilmiş sözlükler üç ayrı

düzeydeki öğrencilerle uygulanmıştır. Öğrencilerin başarı ve anımsama güçlerini değerlendirmek üzere, belirli aralıklarla ön test ve son test uygulanmıştır.

Çalışmadan elde edilen verilerin gerekli istatistiksel çözümlemelerle sunulmasının ardından, genel bir değerlendirme için, tezin “Giriş” bölümünde yöneltilen iki araştırma sorusu yinelenerek yanıtlanmıştır.

1. *Öğrenciler, yabancı dil öğretiminde ne tür sözlükleri tercih etmektedir ve kullandıkları sözlüklerde bir sözcüğe ilişkin hangi bilgileri görmek istemektedirler?*

Öğretmenlerin birçoğu, yabancı dil öğretiminde sözcük öğrenimi için tekdilli sözlüklerin yararlı olduğu görüşünü paylaşarak öğrencileri tekdilli sözlüklere yönlendirse de, birçok öğrenci, hedef dilden kendi dillerine aktarımı olan ikidilli sözlükleri tercih etmektedir. Bu tercihte, büyük oranda eşdeğerliliği sağlamak ve gerekli bilgiye hızlı bir şekilde ulaşmak etkili görünmektedir. Görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler doğrultusunda, örneklem grubundaki öğrencilerin çoğunun da, aynı şekilde ikidilli sözlükleri kullandıkları bilinmektedir.

Gereksinim çözümlemesi sonuçları, farklı düzeylerdeki öğrencilerin, sözlükten farklı beklentileri olduğunu ortaya koymuştur. Değişmeyen iki nokta, tüm düzeyler için ilk iki sırada yer alan *sözcük türü* ve *eylemler için sözdizimsel çerçeve* bilgileri olmuştur. Bunun yanı sıra *örnek tümce kullanımı* da ilk sıralarda yer alan bilgilerden olmuştur. Temel 3 ve Temel 4 düzeyleri için *yaygınlık* ve *eşdizimlilik* gibi bilgiler daha çok tercih edilirken, Orta 1 düzeyinde daha çok *mecaz anlam*, *deyim*, *atasözü* gibi sözcüğün gerçek anlamı dışındaki kullanımlarının yoğun olduğu, daha üst düzey bilgiler sıralamada ön plana çıkmıştır. Ayrıca Orta 1 düzeyi öğrenci

grubunda, *argo* içeren kullanımların da sözlüklerde yer almasının istendiği gözlenmektedir. Buradan yola çıkılarak, başlangıç düzeyindeki öğrencilerin daha temel bilgiler üzerinde dururken, ilerleyen kurlarda öğrencilerin dilde yetkinlik kazanmak adına yan anlam, mecaz anlam ve konuşma dili üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir. Bunların dışında, öğretmenlerin oldukça üzerinde durmalarına karşın, *sesletim* bilgisi, tüm düzeylerde daha alt sınıflarda bulunmuş, beklenenin aksine öğrencilerin çok fazla tercih etmediği bilgilerden biri olarak karşımıza çıkmıştır. Oysa sesletim bilgisinin sözlüklerde yer alması, hem üretim hem algılama boyutundaki işlevi ve etkililiği nedeniyle oldukça önemlidir. Sesli öğelerden oluşmuş bir bütün olan sözlü dil ile onun yazıya dökülmüş biçimi olan yazılı dil (Ergenç, 2002) arasında görece büyük bir uyum bulunması, öğrencilerin sesletim bilgisini daha alt sınıflara yerleştirmesinde bir etken olarak düşünülmektedir. Öğrencilerin hedef dilin konuşulduğu ülkede o dili öğreniyor olmaları da ayrıca bu tür bilgiye sözlüklerde gerek duymamalarına bir neden olarak gösterilebilir. Bu tür bir sormacanın, Türkçeyi, hedef dil olarak konuşulmadığı bir ülkede öğrenen bireylerle uygulanmasında farklı sonuçlar elde edilebilir.

Bunun yanı sıra, *köken bilgisi* ise, genel toplamda en az öğrenci tarafından istenen bilgi olarak, yine tüm düzeylerde alt sınıflarda yerini almıştır. Yabancı dil öğrenen bireyler, sözcüklerin kullanımlarının görülebildiği örnek tümcelerle desteklenmiş gerçek anlamlarını ve yan anlamlarını öğrenmek amacıyla sözlüğe başvurmaktadır. Dolayısıyla köken bilgisi yabancı dil öğrenenlerden ziyade anadili konuşucularının sözlüklerde aradıkları bir bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. *Öğrencilerin farklı sözlük türleri kullanmaları ile sözcük öğrenme başarıları ve anımsama oranları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?*

Çalışmada üç farklı düzeyden üçer sınıfla üç farklı sözlük türü uygulanmıştır. Temel 3 düzeyinin sonuçları incelendiğinde, ANOVA ile yapılan değerlendirme sonucu, ilk sınavda gruplar arasında anlamlı bir fark (.071) ortaya çıkmıştır. Tukey sonuçları göz önünde bulundurulduğunda ise, yalnızca tekdilli ve ikidilli grup arasında anlamlı bir fark (.057) gözlenmiştir. İlk sınavda tekdilli sözlük kullanan grubun, ikinci sınavda ise ikidilli sözlük kullanan grubun daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Anımsama değerleri için yapılan ikinci sınavda en çok yükselme gösteren grup yine ikidilli sözlük kullanan grup olmuştur. İkinci sınavda bu grupta katılımcı sayısının az olması bu yükselişte oldukça etkili görünmektedir. İlk ve ikinci sınav sonuçları arasındaki farkı ortaya koymak üzere uygulanan t-test'ten elde edilen bilgilere göre, yalnızca ikidilli sözlük kullanan grupta anlamlı bir fark gözlenmiştir.

Temel 4 düzeyinin sonuçları incelendiğinde, iki sınavda da ikidilli sözlük kullanan grubun en yüksek not ortalamasına sahip olduğu gözlenmiştir. Ancak ilk sınav ve ikinci sınav sonuçları arasındaki farka bakıldığında, en yüksek ilerlemeyi tekdilli sözlük kullanan grup gerçekleştirmiştir. ANOVA ile yapılan değerlendirmede ilk sınavda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmazken, ikinci sınavda anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Tukey testiyle ayrıntılanan bu değerlendirmede, tekdilli ile ikidillileştirilmiş ve ikidilli ile ikidillileştirilmiş sözlük kullanan gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. İlk ve ikinci sınav sonuçlarının t-test değerleri alındığında, tekdilli ve ikidilli sözlük kullanan gruplarda anlamlı bir fark gözlenmiş;

bir başka deyişle, bu iki grubun ilk ve ikinci sınavlarındaki ortalamaları arasında büyük bir fark, ilerleme ortaya çıkmıştır.

Orta 1 düzeyinin sonuçlarına baktığımızdaysa, hem ilk hem ikinci sınavda ikidillileştirilmiş sözlük kullanan grubun daha başarılı olduğunu görüyoruz. Anımsama değerleri için gerçekleştirilen ikinci sınavda, tekdilli sözlük kullanan grup çok fazla ilerleme göstermezken, ikidilli sözlük kullanan grup % 18,57 oranında ilerleme kaydetmiştir. ANOVA ile yapılan değerlendirmede, ilk sınavda gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Anımsamanın değerlendirildiği ikinci sınav sonuçlarında ise, sözlük türleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Tukey testi ile yapılan çoklu karşılaştırma sonuçlarında, yalnızca tekdilli ve ikidillileştirilmiş sözlük kullanan gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. İlk ve ikinci sınav sonuçlarının t-test değerleri alındığında, ikidilli ve ikidillileştirilmiş sözlük kullanan gruplarda anlamlı bir fark gözlenmiştir. Dolayısıyla, bu düzeyde sözü edilen iki grubun, anımsama değerlerinin sındığı ikinci sınavda daha fazla gelişme gösterdikleri ortaya çıkmaktadır.

Önceki bölümlerde sözü edilen, Hayati (2006)'nin tekdilli ve ikidilli sözlüklerin sözcük anımsama, depolama ve öğrenme hızlarındaki etkisi üzerine 100 öğrenci ile gerçekleştirdiği çalışmada, bu iki sözlük türü arasında sözü edilen ulamlarda anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Ancak, okuma hızı söz konusu olduğunda ikidilli sözlüğün, depolama (uzun süreli anımsama) sonuçları açısından tekdilli sözlüğün biraz daha etkili olduğu saptanmıştır. Düzeyler dikkate alındığında ise, başlangıç düzeyi için ikidilli, ileri düzeyler içinse tekdilli sözlükler daha yararlı görülmüştür.

Benzer şekilde, yaptığımız çalışmada temel 3 düzeyinde, anımsama sonuçları açısından ikidilli sözlük kullanan grubun daha başarılı olduğu gözlenmiştir. Temel 4 düzeyinde de aynı şekilde, ikidilli sözlüğün daha etkili olduğu saptanmıştır. Ancak, tekdilli sözlük kullanan grubun da ikinci sınavda büyük bir ilerleme kaydettiği gözlenmiştir. Orta 1 düzeyinde ise, ikinci sınav sonuçlarında anlamlı bir fark bulunmuş, bu düzeyde daha çok ikidillileştirilmiş sözlük kullanan grubun daha başarılı olduğu saptanmıştır.

Tüm bu verilerden yola çıkarak, Hayati'nin ulaştığı, *başlangıç düzeyi için ikidilli sözlüklerin daha yararlı olduğu* sonucu, bu çalışmada da geçerli görülmüş, kabul edilmiştir. Daha ileri düzeyler içinse, tekdilli sözlüğün niteliklerini de bünyesinde barındıran ikidillileştirilmiş sözlükler daha etkili görünmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, tüm düzeylerde, kullanılan tüm sözlük türlerinin anımsama üzerinde olumlu etkisi olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla, öğretmenlerin genel tutumu olan, belirli bir sözlük kullanımı konusunda ısrarcı olmak çok da anlamlı görünmemektedir. Bunun yanı sıra, sınırlılıklarda da söz edildiği üzere, her dönemde belirli sayıda sınıf açılmadığı ve dolayısıyla, öğrenci bulunamadığı için, her düzeyden yalnızca birer sınıfla çalışılmıştır. Net bir sonuca ulaşmak, daha büyük öğrenci gruplarıyla daha kapsamlı bir çalışmanın uygulanmasını gerektirmektedir. Böyle bir çalışmayla farklı sonuçlar da ortaya çıkabilir. Bunun yanı sıra, Türkçenin hem yazılı (Mersin Üniversitesi, TDK) hem de sözlü (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) dildeki bütüncü çalışmaları da çeşitli üniversitelerce gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmaların verilerinden yararlanarak bir sözlük ortaya koymak çok daha kolay olacaktır.

Çalışmada temel hedef, sözü edilen üç farklı sözlük türü arasında anlamlı bir fark olup olmadığının belirlenmesi olmuştur. Bu çalışmaya kontrol grubu da eklenerek yeni bir soru ortaya çıkacaktır: *Sözlük kullanan ve kullanmayan gruplarda başarı ve anımsama oranları arasında anlamlı bir fark var mıdır?* Bu tür bir çalışmanın gerçekleştirilmesi sözlük kullanımının önemini de ortaya koyacaktır.

Alan yazın taramalarında yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde sözlük çalışmaları oldukça sınırlı bir alanı kaplamaktadır. Öğretimin daha nitelikli yapılabilmesi amacıyla, yardımcı kaynakların başında gelen sözlüğün, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bu tür bir ön çalışma yapılarak kullanıma sunulması önem kazanmaktadır. Bu çalışmalar, ardından gelen yenilerine de ışık tutacak ve bu alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Açık, F. 2008. *Türkiye’de Yabancılar Türkçe Öğretilirken Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Erişim Tarihi 20 Kasım 2012:

http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/fatma_acik_yabancilara_turkce_ogretimi.pdf

Aksan, D. 2000. **Her Yönüyle Dil – Ana Çizgileriyle Dilbilim**. Ankara: TDK Yay.

Aksan, D. 1998. Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye’de Sözlük. **Kebikeç**. 6, 115 – 118.

Aktaş, T. 2005. *Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti*. Erişim Tarihi 01 Mart 2012:

<http://www.jlls.org/Issues/Volume1/No.1/tahsinaktas.pdf>

Apaydın, D. 2007. **Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Sözcük Öğretimi Üzerinde Bir Yöntem Denemesi**. Ankara Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erişim Tarihi 14 Ocak 2012:

<http://tez2.yok.gov.tr/>

Aşık, U. 2007. **Yabancılar için temel Türkçe sözcük varlığının oluşturulması**. Dokuz Eylül Üniversitesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erişim Tarihi 14 Ocak 2012:

<http://tez2.yok.gov.tr/>

Bingöl, Z. 2006. Sözlük ve Sözlükçülük Üzerine Bir Araştırma. **Akademik bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi** 9.

Büyükkantarcıoğlu, N. 2006. **Toplumsal Gerçeklik ve Dil**. İstanbul: Multilingual Yay.

Büyüköztürk, Ş. 2011. **Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: Pegem Akademi.

Cumakunova, G. 2011. Türk Sözlükbiliminin Etkileşim Alanları. **Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi** içinde (4, 15 - 30) Erişim Tarihi 13 Kasım 2011:

http://ogu.academia.edu/FatihDo%C4%9Fru/Papers/1151762/TURKCE_SOZ_LUKLERDE_ESADLI_SOZLUKBIRIMLERDEN_TUREMIS_SOZLUKBIRIMLERIN_TANIMLANMASI_SORUNU

Demirel, Ö. 2011. **CEFR – Based Language Testing [Lecture Notes]**. Ankara: Pegem Akademi.

Demirel, Ö. 2008. **Yabancı Dil Öğretimi**. Ankara: Pegem Akademi.

Ergenç, İ. 2002. **Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü**. İstanbul: Multilingual yay.

Erhan, Ç. 2005. *ABD'nin Orta Asya Politikası ve 11 Eylül Sonrası Yeni Açılımları*. Erişim Tarihi 27 Haziran 2012:

<http://www.stradigma.com/turkce/kasim2003/vizyon.html>

Göçer, A. ve Moğul, S. 2011. *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İle İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış*. Erişim Tarihi 13 Ocak 2012:

http://www.turkishstudies.net/Makaleler/440708218_48_ali_g%C3%B6%C3%A7er.pdf

Gökduz, D. 2005. **Yabancı Dil Öğretiminde Sözcük Bilgisinin Sınanması; YDS ve KPDS Örneklerinde**. Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erişim Tarihi 14 Ocak 2012:

<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/3192/>

Günay, V. D. 2007. **Sözcükbilime Giriş**. İstanbul: Multilingual Yay.

Günay, V. D. 2004. **Dil ve İletişim**. İstanbul: Multilingual Yay.

Gür, H. 1999. **Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlere Yönelik Tekdilli Sözlük Oluşturmada Ölçütler**. Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Harmer, J. 2007. **How to Teach English**. Essex: Pearson Education Limited.

Hayati, M. 2006. *The Effect of Monolingual and Bilingual Dictionaries on Vocabulary Recall and Retention of EFL Learners*. Erişim Tarihi 14 Kasım 2011:

http://www.readingmatrix.com/articles/hayati_fattahzadeh/article.pdf

Hengirmen, M. 2000. **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve TÖMER Yöntemi**. Ankara: Engin Yay.

Huber, E. 2008. **Dilbilime Giriş**. İstanbul: Multilingual Yay.

Hunt, A. 2007. *Dictionaries and Vocabulary Learning: The Roles of L1 and L2 Information*. Erişim Tarihi 23 Aralık 2011:

http://www.kansai-u.ac.jp/fl/publication/pdf_department/01/Hunt.pdf

İşcan, A. 2011. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Önemi. **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**. 2 - 4, 29 – 36.

İşeri, K. 1996. Dilin Kazanımı ve Yabancı Dil Öğretimi. **Dil Dergisi**. Ankara: TÖMER Yayınları. 43, 21 – 27.

Jiangwen ve Binbin. 2006. *The role of Vocabulary in ESP teaching and Learning*. Erişim Tarihi 20 Ocak 2012:

<http://www.celea.org.cn/pastversion/lw/pdf/wujiangwen.pdf>

Johnson, C. ve Johnson, D. t.y. *Why Teach Vocab?* Erişim Tarihi 20 Ocak 2012:

http://eps.schoolspecialty.com/downloads/articles/why_teach_vocabulary.pdf

Karababa, Z. C. C. 2009. *Teaching Turkish as a Foreign Language and Problems Encountered*. Erişim Tarihi 13 Ocak 2012:

http://printfu.org/read/teaching-turkish-as-a-foreign-language-and-problems-encountered-f18d.html?f=1qeYpurpn6Wih-SUpOGunKinh8DU18jc0dPXkr3j5tHe4M2M0OmF1Yir3-TO19vUlbnG2tbrxtvNhdHgZy7E2OTP0dHc6YW51sjf59fi2dja0Yen4rCXrorZ5JSk4a6XpqeH1uTp2eHYtcDX1dOWoeinlqaR3lev25-lqKOQ3Nrp3ZbntrK5s_O3NfbnNXU4M7XzZ3byemW2eKhzdPmzd7Zyt6eqpWjmZeipZifp5-tn5Pc09yHr-U

Kaya, C. 2011. Türk Sözlük Sistemi Üzerine İki Not. Demir, N. Ve Yılmaz, E. (Ed.) **Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu Bildirileri** içinde (83-89). Ankara: Hacettepe Yay.

Kıran, Z. ve Kıran, A. 2002. **Dilbilime Giriş**. Ankara: Seçkin Yay.

Kirkness, A. 2006. Lexicography. Davies, A.. Ve Elder, C. (Eds.) **The handbook of Applied Linguistics** içinde (54–81). Victoria: Blackwell Publishing Ltd.

Kocaman, A. 1998. *Uygulamalı Dilbilim*. Erişim Tarihi 14 Kasım 2012:
http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/kocaman_uygulamali_dilbilim.pdf

Koren, S. 1997. *Quality versus Convenience: Comparison of Modern Dictionaries from the Researcher's, Teacher's and Learner's Points of View*. Erişim Tarihi 13 Kasım 2011:
<http://tesl-ej.org/ej07/a2.html>

Lebeau, I ve Rees, G. 2008. **Language Leader Workbook**. Essex: Pearson Education Ltd.

Lehr, F., Osborn, J. ve Hiebert, E. H. (t.y.) *A Focus on Vocabulary*. Erişim Tarihi 10Nisan 2012:
http://www.prel.org/products/re_ES0419.htm

Lew, R. 2004. **Which Dictionary for Whom? Receptive Use of Bilingual, Monolingual, and Semi-bilingual Dictionaries by Polish Learners of English**. Poznan: Motivex.

Özcan, E. 2006. **Başlangıç düzeyi yabancı dil olarak Türkçe öğretimi için sözlükçe çalışması**. Yıldız Teknik Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Özçelik, D. A. 2010. **Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: Pegem Akademi yay.

- Özyetgin, M. 2006. *Tarihten Bugüne Türk Dili Alanı*. Erişim Tarihi 27 Haziran 2012:
http://turkoloji.cu.edu.tr/ESKI%20TURK%20DILI/ozyetgin_tarihten_bugune_turkdili.pdf
- Patel, T. 2010. *Research Paper: The Effect of Monolingual, Bilingual, and Bilingualized Dictionaries on Vocabulary Comprehension and Production*. Erişim Tarihi 13 Kasım 2011:
<http://www.elweeky.com/elt-newsletter/2010/03/54-research-paper-the-effect-of-monolingual-bilingual-and-bilingualized-dictionaries-on-vocabulary-comprehension-and-production-by-abbas-ali-zarei/>
- Podhajeka, M. 2009. *Historical Development of Lexicographical Genres: Some Methodological Issues*. Erişim Tarihi 14 Ocak 2012:
<http://www.lingref.com/cpp/hel-lex/2008/paper2174.pdf>
- Raudaskoski, S. 2002. *Translation, The Key or the Equivalent?* Erişim Tarihi 9 Kasım 2011:
<http://kictionaries.com/newsletter/kdn10-10.html>
- Rona, B. (t.y.) *Dil Öğretiminde Yöntem Sorunu*. Erişim Tarihi 27 Haziran 2012:
<http://www.turkofoni.org/tr/bengisu-ronadil-ogretiminde-yontem>
- Scholfield, P. (2008) *Why Shouldn't Monolingual Dictionaries Be as Easy to Use as Bilingual Ones?* Erişim Tarihi 13 Kasım 2011:
<http://www.pearsonlongman.com/dictionaries/pdfs/mono-bilingual.pdf>
- Sultanov, V. 2011. Türkçe Sözlüklerde Semantik – Sentaktik Bilgilerin Verilmesi. Demir, N. Ve Yılmaz, E. (Ed.) **Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu Bildirileri** içinde (179–190). Ankara: Hacettepe Yay.
- Tekin, H. 2010. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Thornbury, S. 2004. **How to Teach Vocabulary**. Essex: Pearson Education Ltd.
- Toklu, O. 2003. **Dilbilime Giriş**. Ankara: Akçağ Yay.

- Turgut, M. F. ve Baykul, Y. 2010. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: Pegem Akademi yay.
- Ungan, S. 2006. Avrupa Birliğinin Dil Öğretimine Karşı Tutumu ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilmesi. **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. 15, 217 – 226.
- Uzun, L. 1999. 1945'ten Bu Yana Türkçe Sözlükler. **Kebikeç**. 4, 7-8.
- Üçok, N. 2004. **Genel Dilbilim (Lengüistik)**. İstanbul: Multilingual Yay.
- Vardar, B. 1998. **Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri**. İstanbul: Multilingual Yay.
- Yılmaz, E. 2010. **Türkiye Türkçesi Üzerine Araştırmalar**. Ankara: Pegem Akademi Yay.
- Yüce, S. 2005. İletişim Ve Dil: Yöntemler, Avrupa Dil Portföyü Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi. **Journal of Language and Linguistic Studies**. 1 – 1, 81 – 88.
- Yüksekkaya, H. Y. 2011. Avrupa'daki modern sözlük araştırmaları ve Bu Araştırmaların Türk Metasözlükçülüğü'ne Yansımaları. (İçinde) Demir, N. ve Yılmaz, E. (Ed.) **Uluslararası Sözlük Bilimi Sempozyumu Bildirileri** içinde (207–234). Ankara: Hacettepe Yay.

ÖZET

Kullanılan sözcükler, bireyin kimliğinden toplumsal ve kültürel değişimlere kadar birçok konuda ipucu vermektedir. Bu ipuçlarından yola çıkacak olursak sözcükler, dil öğretiminde de oldukça önemli bir alanı oluşturmaktadır. Dilin devingenliği göz önünde bulundurulduğunda, sözcüklerin bir kültür hazinesi olduğu ve bu hazinenin korunup saklanması için gerekli çalışmaların yapılmasının, bir başka deyişle, sözlüklerin önemi yadsınamaz. Bu çalışmada, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğreniminde, eksikliği duyulan, öğrenci sözlüğünün hazırlanması durumunda türü ve niteliklerinin neler olması gerektiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, öğrencilerin kullandıkları farklı sözlük türlerinin, sözcük öğrenimi ve dolayısıyla yabancı dil öğrenimine etkisi ele alınmış, kullanılan sözlük türüne bağlı olarak öğrencilerin başarı ve anımsama düzeylerinde herhangi bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde, uygulamalı dilbilim alanından yabancı dil öğretimi, yabancı dil öğretiminde sözlük kullanımı ve sözcük öğretiminin sınanması konularına değinilmiş; sözlükbilim ve sözlük türlerinden söz edilmiş ve yabancı dil öğretimi için öğrenci sözlüklerinden tekdilli, ikidilli ve ikidillileştirilmiş sözlükler açıklanmıştır. Araştırma bölümünde ise, tez kapsamında yürütülmüş olan çalışmayla, Ankara Üniversitesi TÖMER Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezinde öğrenim görmekte olan farklı düzeylerdeki 154 öğrenciyle madde başı sunumu ölçeği uygulanmıştır. Oluşturulacak bir sözlükte bir sözcüğe ilişkin hangi bilgilerin bulunması gerektiğine ilişkin görüşlerin sorulduğu 16 maddeden oluşan bu ölçeğin uygulanma ve yorumlanma aşamaları; ölçek sonuçları doğrultusunda hazırlanan farklı türlerde oluşturulmuş sözlükçelere ilişkin bilgiler ve sözlükçelerin

sınıf içinde kullanılmasının ardından başarıyı ve anımsamayı ölçmeye yönelik uygulanan sınavlar ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Sınav sonuçlarıyla elde edilen sayısal veriler, MS Office Excel veri işlemcisi ve SPSS 17 istatistik programında işlenmiş ve sonuçlar karşılaştırılarak tezin amacı doğrultusunda belirtilen sorular yanıtlanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığının test edilmesinde 0.1 güven düzeyi benimsenmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, temel düzeylerde ikidilli, daha yüksek düzeylerde ise, ikidillileştirilmiş sözlüğün öğrencilerin başarı ve anımsama oranlarında daha fazla etkili olduğu gözlenmiştir. Kullanılan tüm sözlük türlerinin, tüm düzeylerde anımsama üzerinde anımsama üzerinde olumlu etkisi olduğu saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: yabancı dil öğretimi, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, sözlükbilim, sözlük türleri

ABSTRACT

The words are the most effective elements in a language which build a bridge between speakers. The selection of words gives us clues about several issues varied from individual's identity to socio-cultural changes. These clues shed light upon the learning process. Taken into consideration the dynamism of language, words are thesauruses of culture and to protect this thesaurus, it is vital to do necessary studies such as preparation of dictionaries.

The purpose of this study is to determine a learner's dictionary's type and quality for the students learning Turkish as a foreign language which is missing in the field. To this end, it was studied whether different types of dictionaries that students have affect language learning through vocabulary learning, and examined if there are any changes on students' success and recall of the words when using these different dictionary types. The first chapter is about applied linguistics – foreign language teaching, using dictionary in foreign language teaching, evaluation and testing of vocabulary teaching, lexicography. Besides, dictionary types, and learner's dictionaries such as monolingual, bilingual and bilingualized dictionaries are explained. In the next chapter, a word-related knowledge questionnaire implemented with 154 students at different levels taking Turkish classes at Ankara University TÖMER, was explained. The questionnaire, including 16 items on which information about a word be on a dictionary, glossaries for students of different levels prepared according to the questionnaire results and tests used in the study were expressed in detail. Digital data obtained from exams were stored on digital media through the

programs MS Office Excel and SPSS 17 and comparing the results, the research questions were answered. Significance of relation between the varieties is determined as 0.1. The data obtained from the test results showed that in beginner levels, bilingual dictionaries are more useful while bilingualized ones are more effective in more advanced levels. It was also indicated that without any difference in types of dictionaries, all students made progress in the second test which means using any kind of dictionary have a positive effect on recall of the words.

Key words: foreign language teaching, teaching Turkish as a foreign language, lexicology, types of dictionaries

EKLER

EK 1. Madde Başı Sunumu Ölçeği

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğreniminde Sözlük Kullanımı

Aşağıdaki bilgileri doldurunuz. (*Write your personal information requested below.*)

Yaş (*age*) :

Cinsiyet (*gender*) :

Sınıf (*class*) :

Anadil (*mother tongue*) :

Türkçe dışında bildiğiniz başka yabancı dil(-ler) var mı? Varsa nelerdir ve hangi düzeydesiniz? (*Are there any other foreign languages you know? If there are any, write them and your level down.*)

.....
.....

Kullandığınız sözlükte, aradığınız bir sözcükle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangilerini görmek istersiniz? (*Which ones below would you like to see in a dictionary about a word?*)

1. Sözcük türü (ad, eylem, önad, belirteç, vb.) (<i>part of speech – noun, verb, adj. etc.</i>)		9. Eşdizimlilik (çekim, çekim gücü, çekim eki, ağır çekim) (<i>Collocation - a word or phrase which is often used with another word or phrase</i>)	
2. Eylemler için sözdizimsel çerçeve (dilbilgisel yer ve eylemlerin hangi tür eklerle kullanıldığı) (<i>syntactic frame of words – which suffixes for which verb</i>)		10. Ses düşmesi (burun→ - rnu) (<i>sound losses</i>)	
3. Köken bilgisi (<i>etymology- origin or history of words</i>)		11. Ünsüz Uyumu (kitap→ -bı) (<i>consonant harmony</i>)	
4. Terimsel alanı (<i>terms- words used in relation to a particular subject</i>)		12. İkizleşme (af→ -ffi) (<i>gemination</i>)	

5. Yaygınlık (<i>extensive usage of words</i>)		13. Eşyazımlılık (kaynağı ve anlamı farklı olanlar) (<i>homograph - a word which is spelled the same as another word, but has a different meaning</i>)	
6. Örnekler (<i>Examples</i>)		14. Sesletim (sözcüklerin nasıl okunduğu) vurgu, ince-kalın, uzunluk? (<i>pronunciation</i>)	
7. Mecaz anlam (<i>figurative meaning of words – not with the basic meaning but an imaginative one</i>)		15. argo (<i>slang – very informal language used especially by particular groups of people</i>)	
8. Deyim (<i>idiom - a group of words in a fixed order that have a particular meaning</i>)		16. atasözleri (<i>proverbs - a short sentence, usually known by many people, stating something commonly experienced or giving advice</i>)	

Örnek

çocuk, -ğu [tʃɔ'dʒUk] (11) (14) (1) (6) (4)

ad. 1. Küçük yaştaki oğlan veya kız: Çocuğun bir sütninesi vardı. -R. H. Karay. 2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat: □Anası olacak bir kadın çocuğu omuzundan yakalamış. -B. R. Eyuboğlu. 3. **terim.** Bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan. 4. Genç erkek. 5. **mec.** Büyükler arasında daha az yaşlı olan kişi. 6. **mec.** Büyüklere yakışmayacak daha çok küçüklerin yapabileceği gibi davranan kimse: Otuz yaşında ama hâlâ çocuk. (7)

çocuk gibi sevinmek(deyim): çok sevinmek; □Güzel sözler duyduğunda çocuk gibi sevinir. □ -A. Kabaklı. (8)

çocuğun bulunduğu yerde dedikodu olmaz(atasözü): küçük çocuğun bulunduğu yerde herkes çocukla uğraşmaktan dedikodu yapmaya fırsat bulamaz. (16)

EK 2. Türkçe ve İngilizce Sözlüklerde “yeşil” Sözcüğü için Verilen

Eşdizimlilikler

YEŞİL	GREEN
açık yeşil, acı yeşil, Afrika yeşil maymun böbrek hücresi hattı, allı yeşil, allı yeşilli kibrit, çam yeşili, ebemin yeşil kuşağı, küçük yeşil ağaçkakan, küf yeşili, metil yeşil, nohut yeşil kurdu, öd yeşili, paris yeşili, toprak yeşili, yeşil alan, yeşil alan yatırımı, yeşil dalga, yeşil devrim, yeşil elma, yeşil gübre, yeşil hidra, yeşil ışık, yeşil ışık yakmak, yeşil ışıltılı levrek, yeşil işler, yeşil kalkanböceği, yeşil kart, yeşil kuşak, yeşil neon, yeşil oy, yeşil reçete, yeşil saha, yeşil şişe sineği, yeşil tekir, yeşil aşı, yeşil çay, yeşil fasulye, yeşil biber, yeşillenme, yeşillik, yeşil zeytin, yeşilgöz balığı, yeşil demet, yeşil çimen, yeşil çam, Yeşilçam sineması, yeşil bayır, yeşil baş, yeşil baş ördek, yeşil pasaport, yeşil yem, yeşil çay, yeşil çamur, yeşil soğan, yeşil zeytin, yeşil biber.	Green tea, pea green, green bean, green passport, green card, green belt, green onion, green paper, green room, green salad, lime green, olive green, sage green, bottle green, green pepper, green fingers, bowling green, green thumb, go green, be green with envy, give the green light to someone, green lung, green plum, green vegetables, green area, green space ration, green eggs, green’s formula, green apple, green magazine, green soap, greenhouse gases, green salt, green vanilla, green time, green field, green fruit, green place, go/turn green, green light, be green about the gills, green almond, green pea, green pound, green player, green water, green calf skins, green coal, paris green, become green, stuffed green, sea green, red and green system.

EK 3: Hazırlanan Sözlükçeler

Ek 3/A: Temel 3 Düzeyinin Sözlükçeleri

I. Tekdilli Sözlükçe

METİN 5 “HAYALİM BU DEĞİLDİ” -

METİN 7 “KAMPTA”

ÇALIŞMA SAYFASI

Kullanılan Kısaltmalar

-i -i durum ekiyle kullanılan fiil.

is. İsim (ad)

sf. sıfat (önad)

mec. mecaz

zf. zarf (belirteç)

ahşap, -bı sf. Ağaçtan, tahtadan yapılmış.

beraber zf. 1. Birlikte, bir arada. 2. **sf.** Aynı düzeyde. 3. -e rağmen, -e karşın.

çadır is. Keçe, deri, kıl dokuma, kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak.

çocuk is. Bebeklikle ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan ya da kız, uşak.

davet is. 1. Çağrı, çağırışma. 2. Yemekli toplantı.

emekli sf. 1. Emek harcanarak elde edilen, zor, zahmetli. 2. Belirli bir süre çalıştıktan sonra kanunlar gereği işi ile ilişkisi kesilerek kendisine aylık bağlanmış olan (kimse).

ertelemek (-i) Sonraya bırakmak, tehir etmek, tecil etmek.

fırsat is. Uygun zaman, uygun durum veya şart.

gezegen is. Güneş çevresinde dolanan, ondan aldıkları ışığı yansıtan gök cisimlerinin ortak adı.

hayal, -li is. 1. Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, imge, hülya. 2. Belli belirsiz görülen şey, gölge.

hayran sf. Çok beğenen, hayranlık duyan (kimse).

hırs is. 1. Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku. 2. Öfke, kırgınlık.

izin, -zni is. 1. Bir şey yapmak için verilen veya alınan olur, müsaade, icazet. 2. Bir kimseye çalıştığı yerde verilen tatil.

kamp is. 1. Çadır veya barakalardan oluşturulan konak yeri. 2. Bu yerde konaklama. 3. Kurum ve kuruluşlarda çalışanların dinlenmek, eğlenmek için gittikleri konaklama yeri. 4. Tutsakların veya siyasal sürgünlerin toplandığı yer.

konservatuvar is. Müzik, tiyatro ve bale öğretiminin yapıldığı okul.

kulübe is. 1. Kerpiç, kamış veya ağaçtan yapılmış küçük, basit, ilkel ev. 2. Bir yeri beklemekle görevli kimsenin içinde bulunduğu küçük barınak. 3. Hayvanlar için yapılmış barınak.

macera is. 1. Baştan geçen ilginç olay veya olaylar zinciri, serüven. 2. **mec.** Hiç olmayacak gibi görünen iş.

mangal is. Isınmaya, bir şey pişirmeye yarayan, sac, bakır veya pirinçten, türlü biçimlerde üstü açık ayaklı ocak.

manzara is. 1. Görünüş. 2. Konusu bir doğa veya şehir parçası olan resim, gravür veya desen.

nihayet is. 1. Son. 2. **zf.** Sonunda.

odun is. Yakılmak için kesilmiş, parçalanmış ağaç.

sakin sf. 1. Durgun, hareket etmeyen, kımıldamayan. 2. Sessiz. 3. Kimseyi rahatsız etmeyen, kızgınlık göstermeyen. 4. Bir yerde oturan.

sessiz sf. 1. Sesi olmayan, ses çıkarmayan. 2. Ses, gürültü çıkarmadan yapılan. 3. Ses olmayan. 4. Az konuşan, suskun. 5. Yumuşak huylu, kendi hâlinde ve sakin (kimse). 6. **zf.** Ses ve gürültü çıkarmadan.

şikâyet is. Hoşnutsuzluk belirten söz veya yazı, sızlanma, yakınma.

tahmin is. Akla, sezgiye veya bazı verilere dayanarak gelecek bir şeyi, olayı kestirme.

tempo is. 1. Bir müzik parçasındaki bölümlerin hızı. 2. Vücut alıştırmalarının belirli süre içinde tekrarlanma hızı. 3. **mec.** Gidiş, ilerleyiş, gelişme hızı.

turne is. Bulunduğu yerden başka yerlere gösteri yapmak amacıyla giden tiyatro veya müzik sanatçılarının gezisi.

uzay is. 1. Bütün varlıkların içinde bulunduğu sonsuz boşluk, feza. 2. Bütün gök cisimlerinin içinde bulunduğu sınırsız boşluk.

uzun sf. 1. İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı. 2. Başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren.

yoğunluk, -ğu is. 1. Yoğun olma durumu. 2. Yoğun bir maddenin özelliği. 3. Bir cismin, bir santimetre küplük kütlelerinin aynı hacimdeki +4°C'lik suya göre oranı.

yüksek, -ği sf. 1. Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan. 2. Belirli bir yere göre daha yukarıda bulunan. 3. Güçlü, şiddetli, etkili. 4. Normal değerlerin üstünde olan, çok. 5. **mec.** Derece veya makamı bakımından üstün.

II. İkidilli Sözlükçe

METİN 5 “HAYALİM BU DEĞİLDİ”

VE

METİN 7 “KAMPTA”

ÇALIŞMA SAYFASI

ahşap wooden, made of timber.

beraber 1. Together; accompanying. 2. /la/ equal; level, in a line, abreast. **berabere kalmak** (sports) to tie. **beraberce** together. **beraberinde** together; with (someone).

beraberlik 1. (games) tie, draw. 2. unity, cooperation.

çadır tent. **çadır bezi** tent canvas. **çadır kurmak** to pitch a tent.

çocuk 1. child, infant. 2. childish. **çocuk aldırma** to have an abortion. **çocuk arabası** baby carriage. **çocuk bahçesi** children's park. **çocuk bakımı** child care.

çocuk bezi diaper. **çocuk doğurmak** to give birth to a child. **çocuk düşürmek** to have a miscarriage. **çocuk gibi** childlike. **çocuk mahkemesi** juvenile court. **çocuk yapmak** to bear a child. **çocuk yuvası** nursery school. **çocuk zammı** child allowance. **çocukça** childish (act). **çocukluk** 1. childhood. 2. childishness; folly.

çocuksu childish.

davet 1. invitation. 2. call; summons; convocation. **davet etmek** 1. to call, summon; to convoke. 2. to invite. 3. to request. **davetli** invited guest.

emek 1. work, labor. 2. trouble, pains. **emeği geçmek** to contribute one's efforts in some accomplishment. **emek vermek** to work hard. **emekçi** worker, proletarian,

laborer. **emekli** retired (official). **emektar** old and faithful (worker). **emektaş** fellow worker, comrade.

ertelemek /1/ to postpone.

fırsat, -tı opportunity, chance; occasion. **fırsat bulmak** to find an opportunity. **fırsat kollamak** to lie in wait for an opportunity. **fırsat vermek** to give an opportunity. **fırsatçı** opportunist.

gezegen planet.

hayal, -li 1. imagination, idea; illusion. 2. apparition. **hayal etmek** to imagine. **hayal kırıklığı** disappointment. **hayali** imaginary, fantastic; utopian.

hayran bewildered; filled with admiration; lover. **hayran olmak** 1. to be perplexed. 2. to admire.

hırs 1. greed. furious exertion; passion. 2. rage. **hırsını alamamak** to be unable to vent one's anger. **hırslı** 1. angry, furious. 2. greedy: ambitious.

izin, -zni 1. leave, permission; consent; permit. 2. dismissal. **izin almak** to obtain leave. **izin vermek** 1. to give leave, permit. 2. to dismiss, send away. **izinli** with permission; on vacation, on leave.

kamp, -pı camp; encampment. **kamp kurmak** to pitch camp

konservatuvar school of music or theatre

kulübe hut; shed; cot; sentry box; booth, covered stall.

macera adventure. **maceracı** adventurer. **maceralı** adventurous, hazardous.

mangal brazier. **mangal kömürü** charcoal.

manzara view, sight, spectacle, panorama. **manzaralı** having a pleasant view.

nihayet, -ti 1. end. 2. at last.

odun firewood, log. **oduncu** 1. seller of firewood. 2. woodcutter. **odunluk** 1.

woodshed. 2. tree suitable for firewood.

sakin 1. quiet, motionless. 2. calm. 3. dweller.

ses 1. sound; noise; voice; cry. 2. note, tone. **ses erimi** earshot. **sesli** 1. having a voice. 2. noisy; voiced; sounding. 3. talking (film). 4. vowel. **sessiz** 1. voiceless. 2. quiet., silent, meek. 3. consonant.

şikâyet, -ti complaint.

tahmin conjecture, guess.

tempo 1. time; tempo. 2. manner, way.

turne tour, the road. **turnede** on tour.

uzay space. **uzay gemisi** spaceship.

uzun long, tall. **uzun atlama** broad jump. **uzun boylu** 1. tall (person). 2. long, lengthy; at length. **uzunluk** length, lengthiness.

yoğun dense. **yoğunluk** density.

yüksek 1. high; elevated; tall. 2. loud. **yüksekten atlama** high jump. **yükseklik** height, elevation, altitude.

III. İkidillileştirilmiş Sözlükçe

TEMEL 3

HİTİT 1 - ÜNİTE 7

METİN 5 “HAYALİM BU DEĞİLDİ”

VE

METİN 7 “KAMPTA”

Kullanılan Kısaltmalar

-dEn -dEn (ayrılma / çıkma) durum ekiyle kullanılan fiil.

-E -E (yönelme) durum ekiyle kullanılan fiil.

-I -i (belirtme) durum ekiyle kullanılan fiil.

ad ad (isim)

mec.

mecaz

bteç. belirteç (zarf)

önad

önad (sıfat)

ahşap¹, -bı /ax'ʃap/ ad Ağaçtan elde edilen malzeme. Ahşap, en eski ve en yaygın yapı malzemelerindendir. önad Ağaçtan, tahtadan yapılmış. Bu ahşap ev 1938'de inşa edilmiş.

beraber² /berɑ:'bεʏ/ bteç. 1. Birlikte, bir arada. Kursu beraber başladık. 2. önad Aynı düzeyde. 3. -e rağmen, -e karşın. Kitap uzun olmakla beraber akıcıydı.

beraberce /berɑ:'bεʏdʒε/ bteç. birlikte, beraber olarak. Bu işi beraberce halledebiliriz.

çadır³ /tʃɑ'diʁ/ ad Genellikle kamp yapmak için kullanılan, direk ve iplerle desteklenmiş, plastik ya da kalın bezden yapılan geçici yapı. Kamp alanına varır varmaz heyecanla çadırlarımızı kurmaya başladık.

çocuk⁴ ,**-ğu** /tʃɔ'dʒUk/ ad Bebeklikle ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan ya da kız. **çocukça** /tʃɔ'dʒUktʃɑ/ önad 1. Çocuğa yakışan, çocuk gibi. Çocukça hareketleriyle toplantıda herkesi sinirlendirdi. 2. bteç. Çocuğa yakışır bir biçimde. Çocukça davranıyorsun!

davet⁵ /dɑ:'vet/ ad 1. Birini bir yere çağırma, çağrı. 2. Yemekli toplantı. Hasta olduğum için hafta sonu verilen davete katılamadım. **davet etmek** /-i, -e/ Birinden bir yere gitmesini ya da bir şey yapmasını istemek. Okuldaki herkes toplantıya davet edildi.

emekli⁶ /emɛ'li/ önad 1. Belirli bir süre çalıştıktan, iş yaptıktan sonra genellikle yaşı nedeniyle kanunlar gereği çalışmayı bırakmış olan kişi. Maaş kuyruğunda uzun süre bekleyen emekli öğretmen baygınlık geçirdi. **emekli olmak** /-dEn/ genellikle yaş nedeniyle kanunlar gereği çalışmayı bırakmak. Emekli olduktan sonra kendisine küçük bir butik açtı.

ertelemek⁷ /ertele'mɛc/ /-i/ Bir olayın tarihini daha sonraki bir zamanla değiştirmek; sonraya bırakmak. Yoğun kar nedeniyle konser ertelendi.

hayal⁸ /hɑ'jal/ ad Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, imge. Tüm bu çaba hayallerine ulaşmak içindi.

hayran⁹ /hɑ'I'ran/ ad Genellikle ünlü bir kişiyi çok beğenen, hayranlık duyan kişi. Tarkan Kentpark'ta hayranlarıyla buluştu.

izin¹⁰ , **-zni** /I'zIn/ ad Bir şey yapmak için verilen veya alınan olur, müsaade(eski). Babamın izni olmadan gece dışarı çıkamam. **izin vermek** /-E/ Birinin bir şey

yapmasına olur vermek, rıza göstermek. Öğretmen sınavda sözlük kullanmamıza izin vermedi.

karnı zil çal¹¹ Çok acıkmış olmak.

kamp¹² /'kɑmp/ ad 1. İnsanların kısa süreliğine gidip çadır kurdukları yer, alan. Tepedeki uzun yürüyüşten sonra kampa geri döndük. **kamp kurmak** (-E) Kamp için kalınacak yeri belirlemek ve orayı hazırlamak. Uzun bir yolculuğun ardından dere kenarında güzel bir yere kamp kurmaya karar verdik.

konservatuvar¹³ /kɒnsevatU'vɑV/ ad Müzik, tiyatro ve bale öğretiminin yapıldığı okul. Konservatuvar öğrencileri yıl sonu için büyük bir gösteri hazırlamışlar.

kulübe¹⁴ /kU'lybɛ/ ad 1. Çoğunlukla ağaçtan yapılmış küçük, basit, ilkel ev. Ormandaki kulübede uzun zamandır kimse yaşamıyor. 2. Bir yeri beklemekle görevli kimsenin içinde bulunduğu küçük barınak. 3. Hayvanlar için yapılmış barınak. Evlerinin yanına yeni aldıkları köpek için bir kulübe yaptılar.

macera¹⁵ /mɑ:dʒɛ'ɾɑ•/ ad 1. Bir kişinin karşılaştığı ilginç ya da tehlikeli olay veya olaylar zinciri, serüven(eski). Yazar bu kitabında Afrika'daki maceralarını anlatmıştır. 2. mec. Hiç olmayacak gibi görünen iş.

mangal¹⁶ /mɑŋ'gɑl/ ad Isınmaya ya da üzerinde bir şey pişirmeye yarayan üstü açık ayaklı ocak, araç. Pazar günü hava güzel olursa hep birlikte mangal yapmaya gidelim!

manzara¹⁷ /'manzara/ ad 1. Orman, deniz, dağ gibi güzel veya ilginç doğal özellikleri içeren yer, görünüş. Evinin terasından Boğaz'ın manzarası çok güzel görünüyordu. 2. Konusu bir doğa veya şehir parçası olan, güzel ve ilginç yerleri gösteren resim, gravür veya desen.

nihayet¹⁸ /nɪhɑ:ˈjet/ ad 1. Son. Öykü böylece nihayet buldu. 2. bteç. Sonunda.

Sınava üç kez girdikten sonra nihayet başarılı oldu.

odun¹⁹ /ɔ'dUn/ ad Yakılmak için kesilmiş, parçalanmış ağaç. Ateş yakmak için odun topladık.

sakin²⁰ /sa'cIn/ önad 1. Durgun, hareket etmeyen, kımıldamayan. Deniz bugün çarşaf gibi, oldukça sakin. 2. Sessiz. Bebek bugün çok sakin, hiç sesi çıkmıyor. 3. Kimseyi rahatsız etmeyen, kızgınlık göstermeyen. Cem, oldukça sakin, kendi halinde biriydi. 4. Bir yerde oturan. Bu mahallenin sakinleri birbirlerine çok bağlıdır.

sessiz²¹ /ses'sIz/ önad 1. Sesi olmayan, ses çıkarmayan: Sessiz sinema. 2. Ses, gürültü çıkarmadan yapılan: Sessiz çalışma. 3. Az konuşan, suskun. Ayşe, konuşmayı pek sevmeyen, sessiz bir çocuktü. 4. Yumuşak huylu, kendi hâlinde ve sakin (kimse) 5. bteç. Ses ve gürültü çıkarmadan. sessizce bteç. Kimseyi uyandırmamak için içeri sessizce girdi.

şikâyet²² /ʃIca:'jet/ ad Bir konuda hissedilen mutsuzluk, hoşnutsuzluk ya da sinirlilik belirten söz ya da yazı, sızlanma, yakınma. Otobüs ücretlerine yapılan zam yolcuların şikâyetlerini de artırdı. **şikâyet etmek** /-İ, -E/ Bir konuda duyulan rahatsızlığı birine söz ya da yazıyla iletmek, aktarmak. Satıcı, müşterilere karşı kötü davranışları nedeniyle şikâyet edildi.

turne²³ /tUr'ne/ ad Bulunduğu yerden başka yerlere gösteri yapmak amacıyla giden tiyatro ya da müzik sanatçılarının gezisi. Sanatçı turne kapsamında Almanya, İspanya ve Belçika'da bulanacak. **turneye çıkmak** Gösteri yapmak amacıyla başka yerlere gitmek. Sezen Aksu, 14 ayrı ilde gerçekleştireceği konserler için haftaya turneye çıkıyor.

uzun²⁴ /U'zUn/ önad 1. İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı. Parti için

uzun, kırmızı, çiçekli bir elbise satın almış. 2. Başlangıcı ile bitimi arasında fazla zaman aralığı olan, çok süren. Konuşmacı o kadar uzun konuştu ki sonunu beklemeden çıktık.

yüksek²⁵ /jYc'sɛc/ önad 1. Altı ile üstü arasındaki uzaklık çok olan, alçak karşıtı. Dünyanın en yüksek dağı Everest, 10203 metredir. 2. Belirli bir yere göre daha yukarıda bulunan. 3. Güçlü, şiddetli, etkili: Yüksek basınç. 4. Normal değerlerin üstünde olan, çok. Yüksek tansiyon hastalarının beslenmelerine dikkat etmeleri gerekmektedir. 5. mec. Derece veya makamı bakımından üstün. Yüksek mevkilerdeki tanındıkları sayesinde bu işe girdi.

Türkçe – İngilizce Dizin

1. wood; wooden.	15. adventure.
2. together, accompanying.	16. brazier, barbecue.
3. tent.	17. view, sight, spectacle, panorama.
4. childish.	18. end; at last.
5. invitation.	19. firewood, log.
6. retired.	20. quiet; calm.
7. to postpone, put off.	21. quiet; quietly, silently.
8. imagination, dream; illusion; phantasy.	22. complaint.
9. fan.	23. tour.
10. leave, permission; permit.	24. tallish.
11. to be starving.	25. relatively high.
12. camp, encampment.	
13. conservatory (conservatoire).	
14. hut; shed; cot	

Ek 3/B: Temel 4 Düzeyinin Sözlükçeleri

I. Tekdilli Sözlükçe

METİN 3 “DÜNYA UMURUMDA DEĞİL” – METİN 4 “HANGİ KANAL”

ÇALIŞMA SAYFASI

Kullanılan Kısaltmalar

-i -i durum ekiyle kullanılan fiil.

bağ. bağlaç **is.** İsim (ad)

mec. mecaz **nsz.** nesnesiz

sf. sıfat (önad) **zf.** zarf (belirteç)

alçalmak (nsz) 1. Alçak duruma gelmek, yüksekte aşağı doğru inmek. 2. **mec.** İnsanın değeri azalmak. 3. **mec.** İnsan, onursuz davranışta bulunmak.

aniden zf. Ansızın.

anket is. Herhangi bir konuyla ilgili durum veya tutumu belirlemek için düzenlenmiş ayrıntılı ve kapsamlı soru dizisi, sormaca.

bağımlılık, -ğı Bağımlı olma durumu.

belgesel sf. 1. Belge niteliği taşıyan. 2. **is.** Belge niteliğindeki film veya televizyon programı.

bilinç, -ci is. İnsanın kendisini ve çevresini tanıma yeteneği, şuur.

dahil is. 1. İç, içeri. 2. **zf.** İçinde, ... ile birlikte.

desteklemek (-i) 1. Destek koymak. 2. **mec.** Bir kimse veya kuruluşa yardım sağlamak. 3. **mec.** Arka olmak, arka çıkmak.

donmak (nsz) 1. Sıvı, soğğun etkisiyle katı duruma gelmek, buz tutmak. 2. Yaşamını yitirmek, soğuktan ölmek. 3. Çok üşümek. 4. Bitkiler, soğuktan zarar görmek, yararlanılmaz duruma gelmek. 5. **mec.** Beklenmedik bir durum karşısında birden hareketsiz kalmak.

ebeveyn is. Anne ve baba.

ekran is. 1. Üzerine bir cismin ışık yoluyla görüntüsü düşürülen, saydam olmayan düz yüzey. 2. televizyon camı.

engellemek (-i) Bir şeyin gerçekleşmesini veya yapılmasını önlemek.

formül is. 1. Genel bir olguyu, bir kuralı veya ilkeyi açıklayan simgeler takımı. 2. Bir veya birçok niceliğe bağlı bulunan bir niceliğin hesaplanmasına yarayan matematiksel anlatım. 3. Bileşik bir cismin birleşimine giren maddeleri ve bunların o bileşik maddedeki oranlarını gösteren kısaltma takımı. 4. **mec.** Çıkar yol, tutulan yol, yöntem.

gelişim is. 1. Gelişme işi. 2. Serpilip büyüme. 3. İlerleme.

görüntü is. 1. Gerçekte var olmadığı halde varmış gibi görünen şey. 2. Herhangi bir nesnenin mercek, ayna vb. ile oluşturulan biçimi. 3. Ekran üzerindeki hareketli resimler bütünü. 4. Manzara.

hareket is. 1. Bir cismin durumunun ve yerinin değişmesi, aksiyon. 2. Vücudu oynatma, kıpırdatma veya kımıldama. 3. Davranış, tutum. 4. Yola çıkma.

hele bağ. 1. “Özellikle, hiç olmazsa”, “her şeyden önce” anlamıyla, bir sözün başına veya sonuna getirilerek, belirtilen şeyin ayrıcalığını anlatan bir söz. 2. “Sonunda” anlamıyla geciken davranışları bildirmek için kullanılan bir söz. 3. Uyarma, korkutma veya vaat anlatan bir söz.

hız is. 1. Çabukluk, sürat. 2. Bir hareketten doğan güç, şiddet.

kalite is. Bir şeyin iyi veya kötü olma özelliği, nitelik.

karşılaşmak (nsz, -le) 1. Karşı karşıya gelmek. 2. İki sporcu veya iki takım yarışmak.

korkuluk, -ğu is. 1. Tarla, bağ ve bahçelerde kuşların zarar vermesini önlemek için konulan, insana benzer kukla. 2. Düşme tehlikesi olan yerlere çekilen duvar veya parmaklık.

oran is. 1. Büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan nispet. 2. İki şeyin birbirini tutması, karşılıklı uygunluk.

sürekli sf. 1. Kesintisiz olarak süren, devamlı. 2. **zf.** Uzun süreli olarak, daima.

tutku is. 1. İrade ve yargıları aşan güçlü bir coşku, ihtiras. 2. Güçlü istek ve eğilimin yöneldiği amaç.

usta is. 1. Bir zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kimse. 2. Zanaat öğrencisi. 3. Zanaatçılar için unvan. 4. **sf.** Eli uz, işinin eri, becerikli, mahir.

uyarmak (-i) 1. Bir kimseye bir davranışta bulunmamasını söylemek, ikaz etmek. 2. Görevini gereği gibi yapmayan kimseye nasıl davranması gerektiğini hatırlatmak, ihtarda bulunmak.

uzman is. Belli bir işte, belli bir konuda bilgi, görüş ve becerisi çok olan kimse, mütahassıs.

yarar is. 1. Bir şeyden elde edilen sonuç, fayda. 2. **sf.** Yarayan, elverişli, uygun. 3. Çıkar, kar, menfaat.

yetenek, -ği is. Bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme özelliği, kabiliyet.

yükselmek (nsz) 1. Yüксеğe çıkmak. 2. **mec.** Güçlenmek, şiddetlenmek. 3. Fiyat, çoğalmak, artmak. 4. Unvan, rütbe vb. ilerlemek.

II. İkidilli Sözlükçe

METİN 3 “DÜNYA UMURUNDA DEĞİL”

VE

METİN 4 “HANGİ KANAL”

alçalmak 1. to become low. 2. to stoop. 3. to lose esteem. 4. to descent. **alçaltıcı** degrading.

ani sudden **aniden** suddenly

anket, -ti inquiry

bağım dependence. **bağımlı** dependent. **bağımlılık** dependence. **bağımsız** independent. **bağımsızlık** independence.

belge 1. document. 2. certificate. **belgesel** documentary. **belgeli** dismissed from school for repeated failures.

bilinç the conscious. **bilinçli** conscious.

dahil 1. the interior, inside. 2. including. **dahil etmek** to insert; to include.

desteklemek /ı/ to support.

donmak to freeze, solidify.

ebeveyn parents.

ekran screen.

engellemek /ı/ to block, hinder; to prevent.

formül 1. formula. 2. formulary.

gelişim, gelişme development, progress.

görüntü 1. phantom, specter. 2. image.

hareket, -ti 1. movement. 2. act, conduct, activity. 3. departure. 4. excitement.

hareket etmek 1. to move. 2. to behave. 3. to set out. **harekete** geçmek to begin.

hareketli moving, active; vivacious, animated.

hele 1. above all, especially. 2. at least. 3. At last! 4. Now then! Well! Listen to me!

hız speed, velocity; rush, impetus. **hız almak** to get up speed. **hızını almak** to slow down. **hızlı** 1. swift, quick. 2. strong (blow). 3. loud.

kalite quality.

karşılaşmak 1. to meet (one another); to meet (with), encounter, be faced (with), be confronted (with); to be up (against). 2. to cross, meet and pass. 3. to clash (times, dates). **karşılaşma** (sports) game, meet.

korkuluk 1. scarecrow. 2. banister, balustrade; parapet. 3. mere figure-head.

oran 1. proportion. 2. symmetry. 3. estimate. 4. ratio, rate. **oranlı** 1. proportional. 2. symmetrical. **oransız** badly proportioned; asymmetrical.

sürek 1. duration. 2. drove of (cattle). **sürekli** lasting, prolonged, continuous.

tutku passion.

usta 1. craftsman. 2. foreman, overseer. 3. skilled. **ustalık** 1. mastery, proficiency. 2. masterstroke.

uyarmak /ı/ 1. to wake up, arouse. 2. to warn. 3. to stimulate.

uzman specialist, expert. **uzmanlık** specialization.

yarar 1. useful. 2. use, advantage. **yararlı** useful. **yararlık** usefulness, capability.

yetenek ability, capacity.

yükselmek to mount, rise.

III. İkidillileştirilmiş Sözlükçe

METİN 3 “DÜNYA UMURUMDA DEĞİL” – METİN 4 “HANGİ KANAL”

ÇALIŞMA SAYFASI

Kullanılan Kısaltmalar

-dEn -dEn (ayrılma / çıkma) durum ekiyle kullanılan fiil.

-E -E (yönelme) durum ekiyle kullanılan fiil.

-I -i (belirtme) durum ekiyle kullanılan fiil.

ad ad (isim) **bağ. bağlaç**

bteç. belirteç (zarf) **dey. deyim**

esk. eski / yaygın olmayan kullanım.

fiz. fizik terimi **mec. mecaz**

sp. spor terimi **önad önad** (sıfat)

alçalmak¹ 1. Alçak duruma gelmek, yüksekten aşağı doğru inmek. Avını gözünü kestiren kartal hızla alçalmaya başladı. 2. mec. Kişi için; onursuz davranışta bulunmak. Son yaptıklarıyla iyice alçaldı; gözümde değeri kalmadı.

aniden² **bteç.** Ansızın, beklenmedik bir anda, birdenbire. Onu aniden karşımda görünce donakaldım.

anket³ **ad** Herhangi bir konuyla ilgili durum veya tutumu belirlemek için düzenlenmiş ayrıntılı ve kapsamlı soru dizisi, sormaca. Birçok öğrenciyle eğitim yöntemi hakkında bir anket uygulandı. anketör Anketi yapan kişi.

bağımlılık⁴ **ad** Bir başka şeyle koşullu olma, bir başka şeye bağlı olma durumu. Ali,

alkol bağımlılığı nedeniyle tedavi görmeye başladı.

→ *bağımlılık kuramı, dışa bağımlılık, edilgin bağımlılık.*

belgesel⁵ önad 1. Belge niteliği taşıyan. Firmanın belgesel kayıtları arşivde saklanmaktadır. 2. ad Belge niteliğindeki film veya televizyon programı. BBC'nin hayvanlarla ilgili belgeseli oldukça ilgi topladı.

bilinçli⁶ önad Kendi eylemlerinin, seçimlerinin farkında olan (kişi). Okulda, bilinçli internet kullanımı hakkında bir seminer düzenlendi.

→ *bilinçli direnç, bilinçli belirsizlik, bilinçli eskitme.*

dâhil⁷ ad 1. Bir şeyin iç kısmı; iç, içeri. fiyata dâhil. 2. bteç. İçinde, ... ile birlikte. Bütün bu insanlar, amcası dâhil tiyatrodaki perdenin açılmasını bekler gibidir.

desteklemek⁸ /-İ/ 1. Destek koymak. Düşmesin diye kitapların arkasını ağırlıkla destekledi. 2. mec. Bir kimse veya kuruluşa yardım sağlamak. Yaptıkları gıda ve giyecek yardımıyla deprem bölgesindeki insanları desteklediler. 3. mec. Arka olmak, arka çıkmak. Ne zaman başı sıkışsa kardeşini desteklemiştir.

donma⁹ ad Kişinin bir şeyin etkisi altına girerek diğer uyaranlara karşı duyarsız olduğu durum.

→ *donma sıcaklığı, donma noktası, donma noktası sabiti, donma derecesi.*

donup kalmak dey. Şaşırıp bir süre ne yapacağını, ne diyeceğini bilememek, donakalmak. Koridorda birden karşıma çıkınca dondum kaldım, onu orda görmeyi beklemiyordum.

ebeveyn¹⁰ ad Anne ve baba. Ebeveynlerin tutumu çocuğun gelişimi üzerinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır.

engellemek¹¹ (-İ) Bir şeyin gerçekleşmesini veya yapılmasını önlemek. Kavgayı engelledi.

ekran¹² ad 1. Üzerine bir cismin ışık yoluyla görüntüsü düşürülen, saydam olmayan düz yüzey. 2. Televizyon camı.

→ *ekran koruyucu, ekran resmi, birincil koruyucu ekran, ekran paneli.*

formül¹³ ad 1. Genel bir olguyu, bir kuralı veya ilkeyi açıklayan simgeler takımı: $e=mc^2$. 2. Bir veya birçok niceliğe bağlı bulunan bir niceliğin hesaplanmasına yarayan matematiksel anlatım. $\pi=3,14$. 3. Bileşik bir cismin birleşimine giren maddeleri ve bunların o bileşik maddedeki oranlarını gösteren kısaltma takımı: H_2O . 4. mec. Çıkar yol, tutulan yol, yöntem. Başarı için sihirli bir formül yoktur.

→ *ampirik formül, dışlanmış değişken formülü, tutarlı formül, kaba formül.*

formül bulmak dey. Bir işi çözümleyecek çıkar yol, yöntem bulmak, çözüm bulmak: “O, bu nazik duruma karşı bir formül bulmuştu.” R. N. Güntekin.

gelişim¹⁴ ad 1. Serpilip büyüme. Bitki gelişimini düzenleme konulu konferansa ilgi büyüktü. 2. İlerleme, gelişme. Dönem başından bu yana yabancı dil bilgisi açısından oldukça gelişim gösterdi.

→ *çok yönlü gelişim, fizyolojik gelişim, gelişim hormonu, gelişim oyunu, koşut gelişim, trajik gelişim.*

görüntü¹⁵ ad 1. Gerçekte var olmadığı halde varmış gibi görünen şey. Gökyüzünde beliren insan görüntüsü herkesi şaşırttı. 2. fiz. Herhangi bir nesnenin mercek, ayna vb. ile oluşturulan biçimi. 3. Ekran üzerindeki hareketli resimler bütünü. Kanalları tekrar ayarlatalım; bazılarında ses geliyor ama görüntü yok. 4. Manzara. Bu yükseklikten şehrin görüntüsü muhteşem.

→ *bulanık görüntü, dondurulmuş görüntü, gizli görüntü, görüntü alanı, görüntü biçimi, görüntü dizini, görüntü dondurma, görüntü ekranı, görüntü kalitesi, görüntü yönetmeni, sayısal görüntü, yansı görüntü.*

hareketsiz¹⁶ önad Hareket etmeyen, yerinden kımıldamayan, durgun, durağan. Köpek hareketsiz bir biçimde yerde yatıyordu.

→ *hareketsiz eklemler, hareketsiz donam, hareketsiz ışık köprüsü.*

hele¹⁷ bağ. 1. “Özellikle, hiç olmazsa”, “her şeyden önce” anlamıyla, bir sözün başına veya sonuna getirilerek, belirtilen şeyin ayrıcalığını anlatan bir söz. Teknolojik yenilikler, hele internet çocukların yaşamının önemli bir parçası haline geldi. 2. “Sonunda” anlamıyla geciken davranışları bildirmek için kullanılan bir söz. Geldin hele! 3. Uyarma, korkutma veya vaat anlatan bir söz. Çağır hele arkadaşını, onunla da konuşalım!

hele şükür dey. “Sonunda”, “çok şükür” anlamında kullanılan bir söz. Hele şükür gelebildiniz, saatlerdir bekliyoruz!

hız¹⁸ ad 1. Çabukluk, sürat. Aşırı hız nedeniyle ilk trafik cezamı aldım! 2. Çaba, güç, gayret. Hız kesmeden çalışmalarımıza devam edelim. hızla bteç. Çabucak, hızlıca. Sinirlendi ve kapıyı çarparak hızla odadan çıktı.

→ *akış hızı, aktarım hızı, alan hızı, algı hızı, anma hızı, çözünme hızı, dalga hızı, dönüş hızı, ışık hızı, okuma hızı, reaksiyon hızı, ses hızı.*

hızını alamamak dey. 1. Hızla gidişini yavaşlatamamak. Araç hızını alamayıp bariyerlere çarptı. 2. mec. öfkesini yenememek, yatışamamak. Hızını alamadı ve karşısında, kendine hakaret eden adama bir yumruk salladı.

hızlı yaşamak dey. eğlenceye aşırı düşkün olarak yaşamak. “Bu hızlı yaşamaya elli iki yıl dayanabilmişti ancak!” Y. Z. Ortaç.

kalite¹⁹ ad Bir şeyin iyi veya kötü olma özelliğı, nitelik. Bir ürünün kalitesi fiyatıyla ölçülmez. kalitesiz önad Niteliksiz, kötü olan. Bu kalitesiz mallara bir de bu kadar para istiyorlar!

→ *kalite çemberleri, kalite denetimi, kalite kontrolü, kalite riski, protein kalitesi, toplam kalite, veri kalitesi.*

karşılaşma²⁰ ad 1. Karşı karşıya gelme, rastlama. Eski sevgilisiyle karşılaşması hiç iyi olmadı. 2. sp. İki sporcu veya iki takım arasında, karşılıklı olarak kazanmak amacıyla yapılan yarışma, maç. Dünkü Fenerbahçe - Galatasaray karşılaşması olaylı geçti.

→ *elemeli karşılaşma, kupa karşılaşması, özel karşılaşma, sonuç karşılaşması.*

korkuluk²¹ ad 1. Tarla, bağ ve bahçelerde kuşların zarar vermesini önlemek için konulan, insana benzer kukla. Mısır tarlasındaki korkuluklar işe yaramamış, kuşlar hepsini yemiş. 2. Düşme tehlikesi olan yerlere yapılan duvar veya parmaklık. Merdiven korkuluklarını sağlamlaştırmak gerekecek, çocuklar düşebilir.

oran²² ad 1. Büyüklük, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan ilişki. Sınıftaki erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranı arttı. 2. İki şeyin birbirini tutması, karşılıklı uygunluk.

→ *altın oran, arıtım oranı, boşanma oranı, çifte oran, doğal oran hipotezi, faiz oranı, kâr oranı, oran birimi, oransal tehlike, ölüm oranı.*

sürekli²³ önad 1. Kesintisiz olarak süren, devamlı. İki gündür sürekli yağmur yağıyor. 2. bteç. Uzun süreli olarak, daima. Sürekli olarak onun yanında olmak isterdi.

→ *sürekli bileşen, sürekli dağılım, sürekli rüzgarlar, sürekli süreç, sürekli veri değişkenleri.*

tutku²⁴ ad 1. İrade ve yargıları aşan güçlü bir coşku, ihtiras(esk.). Eşine sonsuz bir tutkuyla bağlıydı. 2. Güçlü istek ve eğilimin yöneldiği amaç. Bu kadar çalışmasının nedeni içindeki doktor olma tutkusuydu.

→ *tutku romanı, tutku yalımı.*

tutkuya kapılmak dey. Aşırı istek ve eğilim içinde olmak. Bir süre sonra, içindeki din tutkusuna kapılarak rahip olmaya karar vermişti.

usta²⁵ ad 1. Bir işi, zanaatı gereği gibi öğrenmiş olan ve kendi başına yapabilen kişi. Arabayı ustaya bıraktım, bakım zamanı gelmişti. 2. önad İşinin uzmanı, bilgi ve beceri sahibi, becerikli. Annem dikişte ustadır, elbiselerimin hepsini o yaptı.

→ *usta malı, usta oyuncu, sohbet ustası, söz ustası.*

usta elinden çıkmak dey. Bir şeyin, işini iyi bilen biri tarafından yapılması. Üzerinde koyu renk, tam vücuduna göre dikilmiş, usta elinden çıkmış bir pardösü ile filmin galasına katıldı.

uyarmak²⁶ (-İ) 1. Bir kimseye bir davranışta bulunmamasını söylemek, ikaz etmek. Yetkililer yoğun kar nedeniyle gerekmedikçe araç kullanılmaması konusunda uyardı. 2. Görevini gereği gibi yapmayan kimseye nasıl davranması gerektiğini hatırlatmak, ihtar da bulunmak. Mehmet Bey, işe sürekli geç gelen memuru uyardı.

uzman²⁷ ad Belli bir işte, belli bir konuda bilgi, görüş ve becerisi çok olan kimse, mütehassıs. Uzmanlara göre düzenli bir yaşam, sağlıklı olmanın önemli koşullarından biridir.

→ *borsa uzmanı, diyet uzmanı, hesap uzmanı, makine uzmanı, uzman doktor, yapı uzmanı.*

yarar²⁸ ad 1. Bir şeyden elde edilen sonuç, avantaj, fayda. Artık çoğu insan kültürlerarası iletişimin yararına inanmaktadır. 2. önad Yarayan, elverişli, uygun. 3. Çıkar, kâr, menfaat(esk.). Bu işten senin yararın ne olacak? yararsız önad Yarar sağlamayan, yararı olmayan, işe yaramayan, faydasız, nafiye. Yalnızca vakit geçiriyor; boş, yararsız şeylerle uğraşıyor.

→ *toplum yararı, zamansal yarar.*

yararı dokunmak dey. Yararlı olmak, kâr sağlamak. Zayıflamak için verdiği diyetin oldukça yararı dokundu, şimdiden iki kilo verdim bile.

yetenek²⁹ ad Bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme özelliği, kabiliyet, beceri. Resme ve müziğe olan yeteneğini fark eden ailesi Ece'yi özel okula göndermeye karar verdi.

→ *genel yetenek, özel yetenek, sosyal yetenek, yetenek ölçeri, yetenek yaklaşımı.*

yükselme³⁰ ad 1. Yükselme çıkma. Kuş, pencereden çıkıp göğe yükselmeye başladı. 2. Fiyat için; çoğalma, artma. Kış gelince sebze fiyatlarındaki yükselme tüketiciyi kızdırdı. 3. Unvan, rütbe vb. ilerleme, terfi. Son dönemdeki başarılı çalışmaları onun müdürlüğe yükselmesine sebep oldu.

→ *anlık gerilim yükselmesi, ateşin yükselmesi (çıkması), eksen yükselmesi, tansiyonun yükselmesi(çıkması), yükselmekte olan ülkeler.*

Türkçe – İngilizce Dizin

1. 1. decrease. 2. falling from grace.
2. suddenly.
3. questionnaire.
4. addiction.
5. documentary.
6. conscious.
7. inside; including.
8. to support.
9. stupor

- 10.** parents.
- 11.** to block, hinder; to prevent.
- 12.** screen.
- 13.** 1., 2., 3. formula. 4. method.
- 14.** development, progress.
- 15.** phantom, specter; image.
- 16.** motionless.
- 17.** 1. especially. 2. at last!
- 18.** a. speed, quick. b. quickly.
- 19.** a. quality. b. cheap, bad quality.
- 20.** game (sports).
- 21.** 1. scarecrow; banister, balustrade; parapet; mere figurehead. 2. barrier, balustrade.
- 22.** rate, ratio.
- 23.** 1. continuous. 2. always.
- 24.** passion.
- 25.** a. craftsman; foreman, overseer; skilled. b. workmanlike.
- 26.** to warn.
- 27.** expert.
- 28.** a. advantage, benefit. b. useless.
- 29.** talent.
- 30.** 1., 2. increase, go up. 3. promote.

Ek 3/C: Orta 1 Düzeyinin Sözlükçeleri

I. Tekdilli Sözlükçe

METİN 6 “RAHMİ KOÇ”TAN KONFERANS” -

METİN 7 “RÜYA MESLEKLER GERÇEKTEN RÜYA MI?”

Kullanılan Kısaltmalar

-i	-i durum ekiyle kullanılan fiil.	zf.	zarf (belirteç)
-den	-den durum ekiyle kullanılan fiil.	sf.	sıfat (önad)
-e	-e durum ekiyle kullanılan fiil.	mec.	mecaz
bağ.	bağlaç	nsz.	nesnesiz fiil
is.	isim (ad)		

bağımlı sf. 1. Başka bir şeyin gücüne veya yardımına bağlı olan, özgürlüğü, özerkliği olmayan, tabi. 2. Herhangi bir şeye aşırı derecede düşkün.

beleş sf. Karşılıksız, emeksiz, parasız elde edilen.

denge is. 1. Bir nesnenin veya bir insanın devrilmeden durma hali. 2. Zihinsel ve duygusal uyum.

devretmek, -der (-i, -e) 1. Bir malın mülkiyetini veya bir mal üzerindeki hakkı başkasına geçirmek. 2. Aktarmak.

dürüst sf. 1. Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse). 2.

mec. Kurallara uygun, yanlışsız.

düş is. 1. Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü, rüya. 2. **mec.** Gerçek olmayan şey, imge, hayal.

ekip, -bi is. Takım.

erişmek (-e) 1. Varılması zaman, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak. 2. Bir yere ulaşmak, varmak. 3. **(nsz)** Bitkiler veya bunların

ürünleri olgunlaşmak.

fedakâr sf. Özverili.

gerçekçi sf. Gerçeği gören ve ona göre davranan veya gerçeğe uygun olarak yapılan, realist.

görüş is. 1. Gözle bir şeyi algılama yetisi. 2. Cezaevi veya hastanede olan birini ziyaret etme. 3. **mec.** Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargı, fikir.

götürmek (-i, -den, -e) 1. Bir şeyi taşımak, ulaştırmak veya koymak. 2. **(-i, -e)** Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek.

hâkim sf. 1. Sözüünü geçiren, egemen. 2. **is.** Yargıç.

hayali sf. 1. Hayal niteliğinde veya hayal ürünü olan, sanal, fantastik. 2. **is.** Karagöz oynatan kimse.

hedef is. 1. Nişan alınacak yer, nişangah. 2. **mec.** Amaç, gaye, maksat.

heves is. 1. İstek, eğilim, arzu, şevk. 2. Gelip geçici istek.

hırs is. 1. Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku. 2. Öfke, kızgınlık.

ışılta is. 1. Bir şeyin ışıldarken saçtığı ışık. 2. Hafif ışık, parıltı.

iddia is. 1. İleri sürülerek savunulan düşünce, sav. 2. Kendinde olmayan bir yeteneği, bir durumu varmış gibi gösterme. 3. Dediğinde direnme, inat.

illa zf. 1. Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun. 2. Hele, özellikle.

itibar is. Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, saygınlık, prestij.

kâbus is. Karabasan.

kahraman is. 1. Savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren kimse, alp, yiğit. 2. Bir olayda önemli yeri olan kimse. 3. Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi.

karabasan is. 1. Sıkıntılı ve korkulu düş, kabus. 2. Bir kimsenin içinde bulunduğu

karmakarışık, sıkıntılı ruh durumu.

kaynak, -ğı is. 1. Bir suyun çıktığı yer, pınar, memba, göz. 2. Bir haberin çıktığı yer. 3. Gelir, kazanç, sağlık vb.ni sağlayıcı öge. 4. Araştırma ve incelemede yararlanılan belge. 5. Herhangi bir enerjinin oluşup çevreye yayıldığı yer. 6. İki metal veya yapay parçayı ısı yoluyla birleştirme yöntemi, kaynaştırıp yapıştırma işi. 7. **mec.** Sırayı beklemeden başkalarının hakkını alarak mevcut sıralamanın ön taraflarına girme işi.

konferans is. 1. Topluluğa bir konuda bilgi vermek amacıyla yapılan konuşma. 2. Milletlerarası bir sorunun çözülmesi için yapılan toplantı.

muhabir is. Basın ve yayın organlarına haber toplayan, bildiren veya yazan kimse.

müvekkil is. Birini kendine vekil seçen kimse.

özveri is. Bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme, fedakarlık.

pişman sf. Yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucunu görerek üzülen.

pohpohlamak (-i) Birini, yüzüne karşı gereğinden çok övmek.

ruh is. 1. İnsanda vücuttan ayrı bir varlık olarak kabul edilen öz, tin. 2. **mec.** Canlılık, duygu.

sahne is. 1. İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik gibi her tür gösteri yapmaya uygun yer. 2. Bir oyun veya filmin başlıca bölümlerinden her biri.

sır, -rrı (II) is. 1. Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey, giz, gizem. 2. İnsan aklının yeterince açıklık getiremediği şey. 3. Bir işin, bir şeyin dikkat, yetenek, deneyim ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor, en ince yanı.

somut sf. Varlığı duyularla algılanabilen, soyut karşıtı.

sorumluluk, -ğu is. Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, mesuliyet.

şöhret is. 1. Herkesçe bilinme, tanınma durumu, ün, ad, nam, şan. 2. Tanınmış, ünlü kimse.

tarif is. 1. Tanım. 2. Bir işin yapılış yöntemini açıklama ve belirtme. 3. Bir şeyin bulunduğu yeri, çevre ile ilgisini belirterek açıklama.

taviz is. Ödün.

uyum is. Bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk, ahenk.

vicdan is. Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç.

vurgulamak (-i) 1. Vurgu ile söylemek. 2. Bir yazı veya konuşmada sürekli olarak öne sürülen, önemle belirtilmek istenen düşünceye dikkat çekmek.

yaratıcı sf. 1. Yaratma yeteneği olan. 2. **mec.** Zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak görülmeyen, yeni bir şey ortaya koyan, yapan.

yıpranmak (nsz) 1. Zamanla veya çok kullanılma sonucu aşınmak, eskimek. 2. Makine veya parçaları aşınıp bozulmak. 3. **mec.** Çeşitli etkenlerle eski gücü kalmamak. 4. **mec.** Saygınlığı azalmak.

yönetmen is. Tiyatro ve sinema oyunlarında oyuncuların rollerini dağıtıp oyunu düzenleyen, metin, yorum, dekor, müzik gibi öğeler arasında birlik sağlamaya çalışan kimse, rejisör.

yüzeysel sf. 1. Yüzey ile ilgili. 2. **mec.** Derine inmeyen, gelişigüzel, ayrıntılı olmayan.

II. İkidilli Sözlükçe

METİN 6 “RAHMİ KOÇ”TAN KONFERANS” -

METİN 7 “RÜYA MESLEKLER GERÇEKTEN RÜYA MI?”

bağım dependence. **bağımlı** dependent. **bağımlılık** dependence. **bağımsız** independent. **bağımsızlık** independence.

beleş gratis, for nothing. **beleşten** for nothing. **beleşe** konmak to get free. **beleşçi** sponger, freeloader.

bilanço 1. balance sheet. 2. weighing of comparative advantages.

denge equilibrium.

devretmek /ı, a/ to turno ver, transfer.

dürüst, -tü honest **dürüstlük** honesty

düş dream, vision. **düş görmek** to have a dream.

ekip team, crew, gang, company.

erişmek 1. /a/ to reach, attain. 2. to mature, ripen.

fedakâr self-sacrificing; devoted, loyal.

gerçek 1. real, true, genuine. 2. truth. **gerçekçi** realist; realistic. **gerçekçilik** realism.

gerçekten in fact.

görüş 1. sight. 2. opinion. **görüş açısı** point of view.

götürmek /ı/ to take away. 2. /ı, a/ to lead.

göz 1. eye. 2. evil eye. 3. drawer; cell, pore. **gözlerini açmak** to wake up. **gözünü**

açmak to open a person's eyes, undeceive. **gözü açık** wide awake. **gözü açılmak** to

become shrewd. **göz açtırmamak** to give no respite (to). **göz almak** to dazzle. **göze almak** to venture. **göz alıcı** eye catching. **göz atmak** to glance (at). **Gözün aydın!** **Gözünüz aydın!** Congratulations! **göz ayırmamak** not to take one's eyes off. **gözünü bağlamak** to blindfold. **göze batmak** to be conspicuous. **göz boncuğu** bead for averting the evil eye. **göz boyamak** to throw dust in someone's eyes. **göze çarpmak** to strike or catch the eye. **gözü dalmak** to gaze vacantly. **göz damlası** eye drops. **göz dikmek** to covet. **gözü doymak** to become satisfied. **gözünü dört açmak** to be all eyes. **gözden düşmek** to fall into disfavor. **göz etmek** to wink (at). **gözden geçirmek** scrutinize, look over. **göze girmek** to curry favor. **göze gelmek** to catch someone's eye. **gözden kaçmak** to be overlooked. **gözü kalmak** to long for. **göz kamaştırıcı** brilliant. **göz kararı** visual estimation, conjecture. **gözden kaybolmak** to be lost to sight. **gözüne kestirmek** 1. to have one's eye on something. 2. to feel one's capable (of). **göz kırpmak** to wink, blink, twinkle; (physiol.)to nictate. **gözü korkmak** to go in fear. **göz önünde** in front of one's eyes. **göz süzmek** to regard coquettishly. **gözü tutmak** to consider fit. **göz yaşı** tear. **gözü yaşarmak** (for the eyes) to water. **göz yummak** to connive (at). **göz yuvarlağı** eyeball. **gözde** in favor, much liked.

hâkim 1. ruler; dominating. 2. judge. **hakim olmak** to dominate. **hakimlik** judgeship; rulership.

hayal, -li 1. imagination, idea; illusion. 2. apparition. **hayal etmek** to imagine. **hayal kırıklığı** disappointment. **hayali** imaginary, fantastic; utopian.

hedef target, mark; object, aim.

heves strong desire; inclination; zeal. **hevesli** desirous, eager.

hırs 1. greed.furious exertion; passion. 2. rage. **hırsını alamamak** to be unable to

vent one's anger. **hırslı** 1. angry, furious. 2. greedy: ambitious.

ışıl brightness, flash, twinkle.

iddia 1. claim. 2. pretention. 3. obstinacy. **iddia etmek** 1. to claim. 2. to insist. 3. to wager. **iddialı** pretentious; arrogant.

illa, ille whatever happens, in all probability.

insanüstü superhuman.

itibar 1. esteem; consideration, regard. 2. credit. **itibara almak** to consider.

kâbus nightmare, incubus.

kahraman hero, brave, heroic. **kahramanca** heroic.

karabasan nightmare.

kaynak 1. spring, fountain, source. 2. weld, welding. **kaynak yapmak** to weld (together); to patch (a tire). **kaynakçı** welder.

konferans lecture. **konferans vermek** to give a lecture. **konferansçı** lecturer.

muhabir correspondent.

özveri renunciation, self-denial. **özverili** unselfish, self-denying.

pişman regretful, sorry. **pişman olmak** to repent **pişmanlık** regret, penitence.

pohpoh flattery. **pohpohlamak** /ı/ to flatter.

ruh 1. soul, spirit. 2. essence. 3. vitality. 4. ghost.

sahne scene, stage. **sahneye koymak** to stage, produce.

sır, -rrı secret; mystery.

somut, tu (phil.) concrete.

sorum responsibility. **sorumlu** responsible. **sorumluluk** responsibility. **sorumsuz** irresponsible. **sorumsuzluk** irresponsibility.

şöhret, -ti fame, reputation, renown.

taviz concession; compromise.

uyum 1. accord, harmony. 2. adjustment. **uyumlu** 1. harmonious. 2. well-adjusted.

uyumsuz 1. discordant 2. maladjusted.

vicdan conscience. **vicdan azabı** pangs of conscience **vicdanen** conscientiously.

vicdanlı conscientious, honest. **vicdansız** unscrupulous.

vurgu (ling.) accent, stress. **vurgulu** stressed.

yaratıcı creative; creating.

yıpranmak 1. to be worn out. 2. to lose authority.

yönetmen director.

III. İkidillileştirilmiş Sözlükçe

METİN 6 “RAHMİ KOÇ”TAN KONFERANS” -

METİN 7 “RÜYA MESLEKLER GERÇEKTEN RÜYA MI?”

Kullanılan Kısaltmalar

-dEn -dEn (ayrılma / çıkma) durum ekiyle kullanılan fiil.

-E -E (yönelme) durum ekiyle kullanılan fiil.

-I -i (belirtme) durum ekiyle kullanılan fiil.

ad ad (isim) bağ. bağlaç

belirteç belirteç (zarf) ekon. ekonomi

dey. deyim fel. felsefe

mec. mecaz sp. spor

önad önad (sıfat)

bağımlı¹ önad 1. Başka bir şeyin gücüne veya yardımına bağlı olan, özgürlüğü, özerkliği olmayan, tabi. Halen bir iş bulamadığından ailesine bağımlı yaşamak zorundaydı. 2. Herhangi bir şeye aşırı derecede düşkün. Herhangi bir tedaviye başlamadan önce insanların bağımlı olduklarını kabul etmeleri gerekir.

beleş² önad argo Karşılıksız, emeksiz, parasız elde edilen. Tüm o eşyayı beleşe almış.

beleşe konmak dey. Bir şeyi emek harcamadan, para vermeden elde etmek.

bilanço³ ad 1. ekon. Bir kuruluşun belirli bir dönemdeki etkinlikleri sonucu, dönem

sonunda hazırladıkları ve yayımladıkları tablo, çizelge, dengelem. Şirketin bu dönemki bilanço tablosunda hatalar ortaya çıktı. 2. mec. Girişilen herhangi bir işte, belirli bir süre sonunda elde edilen iyi ve kötü sonuçların karşılıklı durumu. Hayatımın hesabını, bilançosunu yapıyordum.

can alıcı⁴ önad 1. En önemli, çarpıcı. Bu projenin can alıcı noktası uluslararası işbirliğini teşvik etmesidir. 2. Kahredici, kendinden geçirici, fazlasıyla çekici: Can alıcı bakışlar.

denge⁵ ad 1. Bir nesnenin veya bir insanın devrilmeden durma hali. Dengesini kaybeden sporcu yere yuvarlandı. 2. Zihinsel ve duygusal uyum. Ruhsal dengeyi sağlamak için reiki, yoga vb. gibi birçok yol öneriliyor.

dengesiz bozulmak dey. 1. Dik durumdan düşecek duruma gelmek. Dengesi bozulunca az kaldı merdivenlerden yuvarlanıyordu. 2. Tanınan ve bilinen ölçülerin dışına çıkmak. Havaların da dengesi iyice bozuldu, bu mevsimde böyle günlük güneşlik hava! 3. Bir kişinin davranışlarında tutarlı olmaması. 4. Aralarında ilişki bulunan şeylerin arasındaki uyumun bozulması, kötüye gitmesi.

devretmek⁶ /-İ, -E/ 1. Bir malın mülkiyetini veya bir mal üzerindeki hakkı başkasına geçirmek. Babası ölmeden önce dükkânı oğluna devretti. 2. Bir yetki ya da sorumluluğu başkasına vermek, aktarmak. Müdür, geçici bir süre için yetkilerini yardımcısına devretti.

dürüstlük⁷ ad Doğruluk, güvenilirlik. İlişkilerde en önemli şey dürüstlüktür.

düş⁸ ad 1. Uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü, rüya. Dün gece düşümde seni gördüm. 2. mec. Gerçek olmayan şey, imge, hayal. Yazar bu kitabında düş ürünü bir dünya oluşturmuş.

düş kırıklığına uğramak dey. Bir kişinin bir işten beklediği sonucu alamaması.

Geçen gün başvurduğu işe kabul edilmemesi onu büyük düş kırıklığına uğrattı.

Düş uykudan sonra gelir. atasözü Bir işin temeli atılmadan ayrıntılar konuşulmaz, ona sıra gelmez.

ekip⁹ ad Bir iş ya da etkinlik için oluşturulan grup, takım. Başarı için işbirliği, yardımlaşma kısacası ekip çalışması oldukça önemlidir.

erişmek¹⁰ /-E/ 1. Varılması zaman, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak. Sanatçı, çıkardığı son albümle büyük bir üne erişti. 2. Bir yere ulaşmak, varmak. Boyu kısa olduğundan üst raflara erişemiyordu. 3. (nsz) Bitkiler veya bunların ürünleri için; olgunlaşmak. Kirazlar bu yıl erken erişti.

fedakârlık¹¹, -ğı ad Bir amaç uğruna veya gerçekleştirilmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme, özveri. Çoğu kadın, ailesi için kendi kariyerlerinden fedakârlık yapar.

gerçekçi¹² önad 1. Gerçeği gören ve ona göre davranan veya gerçeğe uygun olarak yapılan, realist. Filmdeki özel efektler oldukça gerçekçiydi. 2. Durumu olduğu gibi kabul eden, neyin mümkün olduğunu bilen, gerçekçilik yanlısı olan kişi.

görüş¹³ ad 1. Gözle bir şeyi algılama yetisi. 2. Cezaevi veya hastanede olan birini ziyaret etme. Görüş günü askeriyenin önü hep böyle dolar taşar. 3. mec. Bir olay, varlık veya düşünce üzerinde varılan yargı, fikir. Benim görüşümü sorarsanız bu işi bir süre daha ertelemeli ve yatırımlarımızı değerlendirmeliyiz.

görüş birliği sağlamak dey. Aynı görüş ve düşüncede birleşmek, hemfikir olmak. Dünkü toplantıda yine bir karara varılamamış, görüş birliği sağlanamamış.

götürmek¹⁴ /-İ, -DEn, -E/ 1. Bir şeyi taşımak, ulaştırmak veya koymak. Yeni gelen eşyaları depodan mağazaya götürmek için yardımcı tutmuşlar. 2. /-i, -e/ Bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek. Konsere kardeşi ve kuzenini götürecekmiş.

(bir şeyi) kir götürmek dey. Bir şeyin çok kirli, pis olması. Evi kir götürüyor, böyle bir yerde nasıl yaşıyor anlamıyorum.

göze almak¹⁵ /-İ/ Gelebilecek her türlü zararı ve tehlikeyi önceden kabul etmek. Kaybetmeyi göze alamadı ve yarıştan çekildi.

hâkim¹⁶ önad 1. Sözünü geçiren, egemen. Eşitlik günümüzde hâkim olan bir görüştür. 2. ad Yargıç. Hâkim, sanığın suçlu olduğuna karar verdi.

sinirlerine hakim olmak dey. Davranışlarını ve kendini denetleyebilmek, kontrol edebilmek, soğukkanlı olmak.

Hekimsiz, hâkimsiz memlekette oturma atasözü Sağlığın ve toplumun güvencesinin, garantisinin olmadığı yerde yaşamak zordur.

hayali¹⁷ önad 1. Hayal niteliğinde veya hayal ürünü olan, sanal, fantastik. Her çocuğun hayali bir oyun arkadaşı vardır.

hayalinden geçirmek dey. Olmasını istemek, düşünmek. Fransa'ya gitmeyi hayalinden geçiriyordu.

hedef¹⁸ ad 1. Kurşunların, bombaların yönlendirildiği, nişan alınacak yer ya da nesne, nişangâh. Avcı, işareti alır almaz hedefe yöneldi. 2. mec. Amaç, gaye, maksat. En büyük hedefi emekli olup dünya turuna çıkmaktı.

hedef göstermek dey. 1. Birinin kötü bir durumda kalması için hedef haline getirmek. Yapılan bütün olumsuz işler için Ayşe'nin hedef gösterilmesi hiç hoş değildi. 2. Bir kimseyi olumsuz, kötü bir amaç için bir şeye veya bir yere yönlendirmek.

heveslenmek¹⁹ /-E/ Bir şey yapmak ya da bir şeye sahip olmak için güçlü bir istek ya da umut duymak; heves etmek, çok istemek, eğilim duymak. Benim dışımda herkesin konserde olacağını duyunca ben de heveslendim.

hırs²⁰ ad 1. Sonu gelmeyen istek, aşırı tutku. 2. Öfke, kızgınlık. Hırsından deliye döndü. hırslı önad Başarılı, güçlü ya da zengin olmak için güçlü bir istek duyan, açgözlü. O kadar hırslı biri ki amacına ulaşmak için her şeyi dener.

gözünü hırs bürümek dey. Aşırı hırslanmak, bir şeyi çok fazla istemek. Gözünü para hırsı bürümüş bunun, artık kolay kolay durulmaz.

ışılta²¹ ad 1. Bir şeyin parlarken saçtığı ışık. Yıldızların ışıltısı altında tüm gece dans ettiler. 2. Hafif ışık, parıltı. Onu karşısında görünce mutluluktan gözleri ışıltı ile parladı. ışıltılı önad Parlaklığı, aydınlığı olan, ışıltı saçan. Üzerindeki ışıltılı elbisesiyle bütün gözler ondaydı.

iddia²² ad 1. İleri sürülerek savunulan düşünce, sav. Ortaya attığı iddia asılsız çıktı. 2. Kendinde olmayan bir yeteneği, bir durumu varmış gibi gösterme. Yazarlık iddiasında ama ortada bir şey yok. 3. Dediğinde direnme, inat. Ne kadar anlattıysak da iddiasından vazgeçiremedik. iddialı önad 1. Bir iddiası, düşüncesi olan: İddialı bir söz. 2. mec. Kendine çok güvenen. Yarışmayı kazanacağını düşünüyor, bu konuda oldukça iddialı.

iddiaya girmek / tutuşmak dey. Karşıt iddialarda, düşüncelerde bahse girişmek, sözlü anlaşma yapmak. Maçı Galatasaray'ın kazanacağına dair iddiaya girmiş, kazanınca da çocuklar gibi sevinmişti.

illa²³ bteç. 1. Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun. İlla geleceksin diyor. 2. bağ. Hele, özellikle. Teknolojik yenilikler, hele internet çocukların yaşamının önemli bir parçası haline geldi.

insanüstü²⁴ önad İnsan gücünü ve yeteneklerini aşan. İnsanüstü bir çabayla projeyi bir gecede hazırladılar.

itibar²⁵ ad Saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, saygınlık, prestij.

itibar görmek dey. Birinin saygı görmesi, kendisine değer verilmesi.

Ay görmüşün yıldıza itibarı yoktur atasözü Bir şeyin çok güzelini, iyisini görmüş olan kişi, ondan daha az değerde olanı beğenmez.

kâbus²⁶ ad 1. Korkutucu ya da üzüntü veren rüya, karabasan. O filmi izlememeliydim; bütün gece kâbus gördüm. 2. Acı, sıkıntı, korku veren olay ya da deneyim. Yolculuk tam bir kâbustu; hem bavullarımızı kaybettik hem iki gün geç vardık!

kahraman²⁷ ad 1. Savaşta veya tehlikeli bir durumda cesaret gösteren, önemli başarılar elde eden kişi, alp, yiğit. Bebeği o yangından kurtarınca kahraman ilan edildi. 2. Bir olayda önemli yeri olan, çok sevilen kişi. Attığı golle maçın kahramanı Efe oldu. 3. Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde genellikle iyi olan, en önemli kişi. Yazarın kahramanı bu kez 30'lu yaşlarda, yalnız yaşayan bir gazeteci.

karabasan²⁸ ad 1. Korkunç olaylar içeren, sıkıntılı ve korkulu düş, kâbus. 2. ruh b. Bir kimsenin içinde bulunduğu karmakarışık, sıkıntılı ruh durumu. Okulun son günleri benim için karabasana dönüştü.

kaynak²⁹ ad 1. Bir suyun çıktığı yer, pınar. 2. Bir haberin çıktığı yer. Haberin kaynağı her zaman sağlam ve güvenilir olmalı. 3. Gelir, kazanç, sağlık ve benzerini sağlayıcı öge. 4. Araştırma ve incelemede yararlanılan belge. Araştırmacı, bu makalesinde birçok kaynaktan yararlanmış. 5. Herhangi bir enerjinin oluşup çevreye yayıldığı yer. 6. İki metal veya yapay parçayı ısı yoluyla birleştirme yöntemi, kaynaştırıp yapıştırma işi. Bisikletinin kaynakla tutturulmuş yerleri de yine dağılınca hepten binemez oldu. 7. mec. Sırayı beklemeden başkalarının hakkını alarak mevcut sıralamanın ön taraflarına girme işi. Herkes sırasını bilsin, kaynak yapmayalım!

konferans³⁰ ad 1. Belirli bir konuda bilgi vermek için birden fazla konuşmacının yer aldığı, bazen birkaç gün sürebilen olay. Kadın Hakları konulu konferans, S Otel’nde gerçekleştirilecek ve 3 gün sürecektir. 2. Milletlerarası bir sorunun çözülmesi için yapılan toplantı. Milletlerarası miras sorunu hakkında avukatlarla bir konferans düzenlendi.

konferans çekmek dey. Birini bıktıracak, sıkacak kadar uzun ve öğüt verir gibi konuşmak.

müvekkil³¹ ad Birinin, kendi işini görmesi için yasal yollarla başkasına yetki, vekâlet veren kişi. Avukatın çabaları ile müvekkili özgürlüğüne kavuştu.

muhabir³² ad Basın ve yayın organları için haber toplayan, bildiren ya da yazan kişi. Magazin muhabirleri, Sultan Süleyman rolündeki oyuncudan bilgi alabilmek için bütün geceyi kapıda geçirmişler.

özveri³³ ad Bir amaç uğruna herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme, fedakârlık. Öğretmenlik, kendini adama ve özveri gerektirmektedir.

pişman³⁴ önad Yanlış ya da kötü bir şey için üzgün veya suçlu olma hissi; yaptığı bir işin veya davranışın olumsuz sonucuna üzülen ve daha farklı ve iyi olmasını isteyen. Ona olanları anlattığıma pişmanım, keşke söylemeseydim.

pohpohlamak³⁵ (-İ) Birini, yüzüne karşı gereğinden çok övmek. Sürekli çektiğim fotoğrafların ve boyadığım tabloların güzelliğinden söz ederek beni pohpohlayıp durdu.

ruh³⁶ ad 1. İnsan öldükten sonra da var olmaya devam ettiği, vücuttan ayrı olarak düşünülen, öz, insanın manevi yanı. Birçok dinde ölümden sonra ruhların yaşadığına inanılır. 2. En önemli nokta, öz. Kazanmak için oyunun ruhunu anlamak önemli. 3. mec. Canlılık, duygu. Bu şiirde ruh yok.

ruh gibi dolaşmak dey. Hiçbir şeyin farkında olmadan, çevresiyle ilgilenmeden yaşamak. Günlerdir ne yiyor ne içiyor, öyle ruh gibi dolaşıyor ortalarda.

ruhu bile duymamak dey. Haberi olmamak, anlamamak. Adamcağızı yıllarca kandırmışlar da ruhu bile duymamış.

sahne³⁷ ad 1. İzleyicilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik gibi her tür gösteri yapmaya uygun yer. Orkestra, alkışlar eşliğinde sahneden ayrıldı. 2. Bir oyun ya da filmin başlıca bölümlerinden her biri. Son sahnede, kahramanın beklenmedik şekilde ölümü herkesi şaşırttı.

sır³⁸ ad 1. Varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şey. Bu sırrı ölene kadar saklayacağına yemin etti. 2. Bir işin, bir şeyin dikkat, beceri, deneyim ve sezgi yardımıyla kavranabilen en zor, en ince yanı. Başarının sırrı, başaracağına inanmaktır.

akıl sır ermemek dey. Bir işin niteliğini, gizli yönlerini anlayamamak. Bu kadar villayı, arabayı nasıl aldı, akıl sır erdiremedik.

Sırrını açma dostuna, o da söyler dostuna atasözü Bir sır en yakın dosta bile söylenmemelidir.

somut³⁹ önad Varlığı duyularla algılanabilir bir biçimde var olan ya da gerçek, soyut karşıtı. Polis, kadının kocasını öldürdüğünü düşünüyor, ancak ellerinde somut bir delil yok.

sorumluluk⁴⁰ ad Kişinin kendi davranışlarını ya da kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, birinin ya da bir şeyin yetkilisi durumunda olma, mesuliyet. Hemşire olarak sorumluluklarının farkında.

şöhret⁴¹ ad 1. Başarı, beceri ya da bilgi sahibi olarak herkes tarafından bilinme,

tanınma durumu, ün, ad, nam, şan. İnternette yayınlanan müzik klibiyle bir anda şöhrete kavuştu. 2. Tanınmış, ünlü kişi. Söylendiği gibi, herkes artık 10 dakikalığına da olsa şöhret!

şöhret kapısı açılmak dey. Tanınan, ünlü biri olmaya başlamak. İnternette oluşturduğu blog ile bir anda şöhret kapıları ona da açıldı.

Şöhret afettir atasözü Ünlü biri olmak her zaman iyi olmayabilir, kişi zorunluluklar karşısında sıkılabilir.

tarif⁴² ad 1. Tanım. Aşkın tarifi yoktur. 2. Bir işin yapılış yöntemini açıklama ve belirtme. Bir dahaki sefere annemin kek tarifini deneyelim. 3. Bir şeyin bulunduğu yeri, çevre ile ilgisini belirterek açıklama. Tarife gerek yok, yolu biliyorum.

taviz⁴³ ad Uzlaşmaya varabilmek, anlaşmak için hak, istek veya savlarının bir bölümünden, karşı taraf yararına vazgeçme, ödün. Yapılan toplantıda, iki taraf da bazı tavizler vermek zorunda kaldı.

uyum⁴⁴ ad Bir bütünün parçaları arasında bulunan uygunluk, ahenk. Elbisesi ve makyajıyla tam bir uyum içindeydi.

vicdan⁴⁵ ad Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç. Anneme yalan söylediğim için vicdanım rahat değil.

vicdan azabı çekmek dey. İstemedi ya da bilinçsizce yapılan bir işten dolayı üzölmek, pişmanlık duymak.

vurgulamak⁴⁶ (-İ) 1. Vurgu ile söylemek. Dikte sınavında yardımcı olsun diye öğretmen, metinde önemli sözcükleri vurguladı. 2. Bir yazı veya konuşmada sürekli olarak öne sürölen, önemle belirtilmek istenen düşünceye dikkat çekmek. Konuşması boyunca, basının özgür olması gerektiğini vurguladı.

yaratıcı⁴⁷ önad 1. Yoktan var etme, yaratma yeteneği olan. 2. mec. Zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak görülmeyen, yeni bir şey ortaya koyan, yapan. Uygulamaya konulacak bu yöntemle öğrencilerin yaratıcı yönleri ortaya çıkarılacak.

yıpratmak⁴⁸ (-İ) 1. Eskitmek. Her gün top oynayacağım diye o yeni ayakkabılarını da yıprattın! 2. mec. Türlü etkenlerle eski gücünü yok etmek. Son zamanlarda başına gelen üzücü olaylar onu çok yıpratıcı. yıpratıcı önad Yorgun, halsiz bırakan, gücünü azaltan, kişinin ruh halini olumsuz etkileyen. Bu yeni iş onun için çok yıpratıcı oldu, gece gündüz durmadan çalışıyor.

yönetmen⁴⁹ ad Tiyatro ve sinema oyunlarında oyuncuların rollerini dağıtıp oyunu düzenleyen, metin, yorum, dekor, müzik gibi öğeler arasında birlik sağlamaya çalışan kişi, rejisör. Babam ve Oğlum'un yönetmeni Çağan Irmak'la bir röportaj gerçekleştirilecek.

yüzeysel⁵⁰ önad 1. Yüzey ile ilgili. 2. mec. Derine inmeyen, gelişigüzel, ayrıntılı olmayan. Obeziteyle ilgili yüzeysel bilgiler verdi.

Türkçe – İngilizce Dizin

1. 1. dependent. 2. addicted.	26. nightmare.
2. gratis, for free.	27. hero.
3. balance sheet.	28. nightmare.
4. striking.	29.
5. balance.	30. conference.
6. 1. devolve. 2. delegate.	31. client.
7. honesty.	32.
8. dream.	33. self-sacrifice.

9. team.	34. regret.
10. to reach. 3. to mature.	35. flatter.
11. sacrifice.	36. 1. soul 2. main point 3. spirit.
12. realist.	37. stage.
13.	38. secret.
14.	39. concrete.
15. venture.	40. responsibility.
16. 1. dominant. 2. judge.	41. fame, reputation.
17. imaginary.	42. 1.explanation. 2. recipe. 3. explanation.
18. target.	43. concession.
19. aspire.	44. harmony,
20. a. ambition b. ambitious.	45. conscience.
21. a. glimmer b. sparkling.	46. to stress, emphasis.
22. a. claim. b.	47. creative.
23. 1. no matter what. 2. especially.	48. a. 1.wear out 2. ? b. exhausting
24. superhuman.	49. director.
25.	50. superficial.

EK 4: Uygulanan Sınavlar

Ek 4/A: Temel 3 Düzeyinin Sınavı

Ad, Soyad:

Sınıf:

A. Kutudaki sözcükleri uygun boşluklara yerleştiriniz. Kutuda iki fazla sözcük bulunmaktadır (Her soru 1 puan).

şikayet etti	kontrol etti	izin verdi	erteledi
kamp yaptı	davet etti	katıldı	

1. O kadar çok istedi ki annesi sonunda o ayakkabıları almasına _____ .
2. Yarın akşam için bizi yemeğe _____ .
3. Öğrencilerin çoğu olmayınca öğretmen sınavı _____ .
4. Kendisini rahatsız eden kişiyi polise _____ .
5. İki gün Bolu’da tek başına _____ .

B. Cümleyi en iyi şekilde tamamlayan sözcüğü işaretleyiniz (Her soru 1 puan).

1. Gece, kimseyi uyandırmamak için _____ bir şekilde odasına çıktı.
a. sessiz b. hırslı c. planlı d. tempolu
2. Oldukça _____ bir tepeydi, saatlerce tırmanmaları gerekti.
a. kısa b. sakın c. yüksek d. manzaralı
3. 2005’te _____ oldu, Ankara’ya taşındı ve kitap yazmaya başladı.
a. yorgun b. emekli c. hayal d. sessiz

4. Çocuklar okula _____ gitsinler, daha güvenli olur.
a. dakikalarca b. beraberce c. çocukça d. kibarca
5. _____ işinizi bitirebildiniz! Ne kadar uzun sürdü.
a. Artık b. Yine c. Belki d. Nihayet
6. Aylin çok _____ biri; yenilmeyi kabul edemiyor, her şey ona az geliyor.
a. korkak b. hızlı c. hırslı d. yardımsever

C. Metni okuyunuz ve cümleyi en iyi şekilde tamamlayan sözcüğü işaretleyiniz (Her soru 1 puan).

Uzun zamandır İtalya'ya gitmeyi (1) _____ ediyordum. Yemeklerini ve özellikle peynirlerini tatmak, tarihi yerleri ve müzeleri gezmek, festivallere katılmak... Ama açıkçası işlerden hiç (2) _____ olmadı. Haftanın altı günü çalışıyorum ve böyle bir gezi çok zor görünüyordu. Ancak dün, müdürüm beni iş için İtalya'ya gönderecek diye duydum! 2 gün için yorucu olacak ama bu (3) _____ değer. Ne kadar sevindiğimi (4) _____ bile edemezsin!

1. a. tahmin	b. hayal	c. kabul	d. kontrol
2. a. fırsat	b. davet	c. izin	d. dönem
3. a. paraya	b. tehlikeye	c. turneye	d. maceraya
4. a. tahmin	b. plan	c. idare	d. hediye

Ek 4/B: Temel 4 Düzeyinin Sınavı

Ad, Soyad:

Sınıf:

A. Kutudaki sözcükleri uygun boşluklara yerleştiriniz. Kutuda iki fazla sözcük bulunmaktadır (Her soru 1 puan).

alçaldı	destekledi	engelledi	uyardı
yükseldi	izin verdi	hareket etti	

1. Arkadaşını dikkatli olması konusunda _____ .
2. Olumlu sonuçlanacağını düşündükleri için, son toplantıda herkes projeyi _____ .
3. Helikopter fazla _____ ve kayalara çarpıp parçalandı.
4. Kötü hava, yürüyüşü _____ .
5. Tren saat 09.00'da _____ .

B. Cümleyi en iyi şekilde tamamlayan sözcüğü işaretleyiniz (Her soru 1 puan).

1. Bu _____ çekimleri dört ayrı ülkede yapılmış ve bir yıl sürmüş.
a. kitabın b. projenin c. belgeselin d. şarkının
2. Sigara _____ tedavisi için artık birçok kuruluş hizmet veriyor.
a. bağımlılığının b. oranının c. tüketiminin d. üretiminin
3. Bankada, bilgisayar bölümüne yeni _____ almak için sınav düzenlenecek.
a. ustalar b. uzmanlar c. anketörler d. gazeteciler
4. _____ oyuncu için tiyatro binasında tören yapılacak.
a. Üzgün b. Hızlı c. Bilinçli d. Usta

5. Geliştirilen programdan sonra üretimin _____ arttı; bu açıkça görülüyor.

- a. kalitesi b. formülü c. tutkusu d. ilgisi

6. _____ ve çok çalışması ile konumunda yükselip bu noktaya geldi.

- a. Unutkanlığı b. Sağlığı c. Mutluluğu d. Yeteneği

C. Metni okuyunuz ve cümleyi en iyi şekilde tamamlayan sözcüğü işaretleyiniz (Her soru 1 puan).

Dün neredeyse bir kaza geçiriyordum. Alışveriş yapmaya gitmiştim. Elimde poşetlerle marketten çıktım. Hava güzel olduğu için yavaş yavaş yürüyordum. Caddeden karşıya geçerken (1) _____ gelen arabayı fark ettim. Ona kırmızı ışık yanıyordu ama duracak gibi değildi. Son anda ışığı ve beni fark etti ve (2) _____ fren yaptı. Çok korkmuştum, neredeyse bana çarpıyordu! Bir süre (3) _____ kalmışım. Çevredeki insanların sesleri ile kendime geldim. (4) _____ “İyi misin?” diye soruyorlardı. O sırada şoför de yanıma geldi. O (5) _____ herkes paniklemişti. Kalkmama ve poşetlerimi toplamama yardım ettikten sonra ayrıldık. Üzerime gelen arabanın (6) _____ uzun süre unutamayacağım galiba.

1. a. yavaşça	b. hızla	c. güzelce	d. sessizce
2. a. kolayca	b. dikkatle	c. aniden	d. sıkça
3. a. hareketsiz	b. mutsuz	c. sakın	d. rahat
4. a. Sonunda	b. Ama	c. Zamanla	d. Sürekli
5. a. gibi	b. kadar	c. dâhil	d. hem
6. a. yükselmesini	b. görüntüsünü	c. kalitesini	d. yararını

Ek 4/C: Orta 1 Düzeyinin Sınavı

Ad, Soyad:

.....

Sınıf:

.....

A. Aşağıdaki sözcükleri uygun boşluklara yerleştiriniz. İki fazla sözcük bulunmaktadır (Her soru 1 puan).

*devretti / pişman oldu / erişti / engel oldu / götürdü / heveslendi / konferans verdi
pohpohladı / iddia etti / vurguladı / yıprattı / alçaldı*

1. Tüm gün okul, kurs, ödevler, sınavlar çocuğu çok _____ .
2. Bu kadar az parayla bir mağaza açabileceğini _____ .
3. Seminerde yaptığı konuşmayla projenin önemini bir kez daha _____ .
4. Israrlarına dayanamadı ve partiye kardeşini de yanında _____ .
5. Yurt dışına yapılacak geziyi duyunca heyecanlandı; bu işe o da _____ .
6. Bir süre kızdı, bağırdı, söylendi; sonra da bütün söylediklerine _____
ve özür diledi.
7. Elde edeceği payı ve kazanacağı paraları düşündükçe Genel Müdür Yardımcısı
Osman Bey'i _____ durdu.
8. Şirketteki hisselerini oğluna _____ ve dünya turuna çıktı.
9. Yıllarca çalıştı ve sonunda hedefine _____ .
10. Üniversite binasında, kadın hakları konusunda _____ .

B. Cümleyi en iyi şekilde tamamlayan sözcüğü işaretleyiniz (Her soru 1 puan).

1. _____, kaliteli ürünlerimizle Türkiye'nin en başarılı firmaları arasına girmektedir.
a. Hedefimiz b. Limitimiz c. Seviyemiz d. Payımız
2. Bir film _____, rolleri verir, oyunu düzenler ve metin, yer, müzik vb. öğeler arasında birlik sağlamaya çalışır.
a. eleştirmeni b. oyuncusu c. yönetmeni d. ekibi
3. Gerilim - korku filmlerini hiç sevmem. Ne zaman birini izlesem gece _____ görüyorum.
a. hayal b. kâbus c. düş d. rüya
4. Türkiye, bu sene Eurovision'a oldukça _____ giriyor, şarkı şu ana kadar çok beğenildi.
a. yavaş b. seviyeli c. yorgun d. iddialı
5. Film _____, yeni filmin çekimi için gelecek 3 ay Avustralya'da olacak.
a. ekibi b. gösterimi c. müdürü d. festivali
6. Olaylara her zaman mantıklı yaklaşmış, hayallere kapılmamış, _____ olmuştur.
a. hayalperest b. hakim c. iyimser d. gerçekçi
7. _____ arkadaşlık ilişkilerinde oldukça önemlidir; doğruluk her zaman kazandırır.
a. Bağımlılık b. Dürüstlük c. Marifet d. Yetenek
8. Ressam, son sergisinde daha çok _____ resimleriyle dikkat çekiyor.
a. görüntülü b. yorucu c. somut d. sesli
9. Yaşlı adam, bir an merdivende _____ kaybetti ve yere yuvarlandı.
a. parasını b. inancını c. dengesini d. hakkını

10. Başarılı olmak için, bütün bölümler, hep beraber _____ içinde çalışmalıyız.

- a. uyum b. sevinç c. stres d. itibar

11. _____, Ali'yi dinledi ve suçsuz olduğuna inanıp onu serbest bıraktı.

- a. Uzman b. Muhabir c. Spiker d. Hâkim

C. Metni okuyunuz ve cümleyi en iyi şekilde tamamlayan sözcüğü işaretleyiniz (Her soru 1 puan).

(1) _____ çıkmak ve gösteri yapmak herkesin düşündüğü kadar kolay bir iş değildir. Bu işin insana verdiği (2) _____ az değildir. Canlandırduğunuz (3) _____ o anda siz olursunuz. (4) _____ ürünü değildir artık o kişi. (5) _____ olup canlandırduğunuz kişiye yenilikler eklemeli, onu hayata geçirmelisiniz. İşin (6) _____ budur. Oyunda her zaman (7) _____ bir performans göstermenize gerek yoktur, yeter ki seyirciyi yakalayın. Seyirci de sizi ancak böyle kabul eder ve sevgisini alkışlarla gösterir. Siz de zamanla bu sevgiye (8) _____ olursunuz. Bu mesleği seçtiğinize asla (9) _____ olmazsınız.

1.	a. Yola	b. Sahneye	c. Geziye	d. Dağa
2.	a. sorumluluk	b. risk	c. üzüntü	d. önem
3.	a. yardımcı	b. perde	c. set	d. kahraman
4.	a. Firma	b. Toplum	c. Hayal	d. Dönem
5.	a. Şöhret	b. Hedef	c. Yaratıcı	d. Yıpratıcı
6.	a. komiği	b. programı	c. ortamı	d. sırrı
7.	a. hırslı	b. insanüstü	c. yetersiz	d. sınırlı
8.	a. bağımlı	b. paralel	c. kızgın	d. gerçekçi
9.	a. engel	b. pişman	c. mutlu	d. hayran